

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
FOTOĞRAF ANASANAT DALI
FOTOĞRAF PROGRAMI

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE FOTOĞRAFIN TIP BİLİMİNDE BİR ARAÇ
OLARAK KULLANIMI VE ESTETİK BİR DEĞER OLARAK
KAZANIMLAR**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Dudu KIRDI İNCEDERE

Danışman
Prof. Çetin ERGAND

İSTANBUL-2019

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
FOTOĞRAF ANASANAT DALI
FOTOĞRAF PROGRAMI

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE FOTOĞRAFIN TIP BİLİMİNDE BİR ARAÇ
OLARAK KULLANIMI VE ESTETİK BİR DEĞER OLARAK
KAZANIMLAR**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Dudu KIRDI İNCEDERE

Danışman
Prof. Çetin ERGAND

İSTANBUL-2019

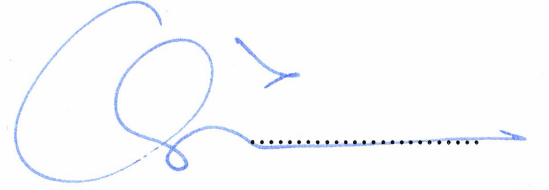
Dudu KIRDI İNCEDERE tarafından hazırlanan **GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE FOTOĞRAFİN TIP BİLİMİNDE BİR ARAÇ OLARAK KULLANIMI VE ESTETİK BİR DEĞER OLARAK KAZANIMLAR** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi: 27/09/2019

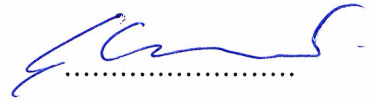
(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

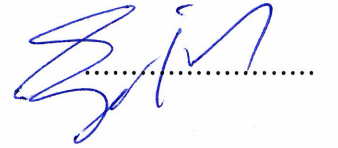
Jüri Üyesi : Prof. Çetin ERGAND (Danışman)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ebru Ceren UZUN UYSAL

Jüri Üyesi : Öğr. Gör. Dr. Şeniz KABADAYI (Kocaeli Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

–
Sayfa No.

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii-xiii
1.GİRİŞ	1-2
2.SANAT VE TIP İLİŞKİSİ	3
2.1 Tarih Öncesi Çağlarda Sanat ve Tıp İlişkisi	3-7
2.2 İlk Çağ'da Sanat ve Tıp İlişkisi	7-8
2.2.1 Kuzey Amerika Uygarlıkları	8-9
2.2.2 Mezopotamya Uygarlığı	9-11
2.2.3 Mısır Uygarlığı	11-16
2.3.4 Antik Yunan ve Roma Dönemi	16-19
2.3 Orta Çağ Döneminde Sanat ve Tıp İlişkisi.....	20
2.3.1 Orta Çağ Avrupası'nda Sanat ve Tıp.....	20-21
2.3.2 Türk-İslam Tarihi Dönemi	21-27
2.3.3 Osmanlı Dönemi	27-30
2.4 Yeni Çağ'da Sanat ve Tıp İlişkisi	30

2.4.1 Rönesans Dönemi.....	30-31
2.4.1.1 Rönesans Dönemi ve İnsan Anatomisi.....	31
2.4.1.2 Leonardo Da Vinci	31-34
2.4.1.3 Michealengelo	35-36
2.4.1.4 Andreas Vesalius.....	37-38
2.4.1.5 Peter Bruegel	39-42
2.4.2 Barok Dönem.....	42-45
2.5 Yakın Çağ'da Sanat ve Tıp İlişkisi	45-48
2.6 Anatomi ve Sanat	48-51
3.FOTOĞRAF VE TIP	52
3.1 Fotoğraf Nedir?	52
3.1.1 İnsanlığın Gerçekliği Arayışı Serüveninde Platonun Mağara Alegorisi	52-53
3.1.2 Fotoğrafın Bulunuşunu Hazırlayan Tarihsel Gelişmeler	54
3.1.3 Gerçekliği Bir Yüzeye Aktarma Aracı Olarak Camera Obscura	54-64
3.1.4 Sanayi Devrimi ve İlk Fotoğraf Karesi	65-68
3.1.5 Fotoğrafın Topluma Yayılması	68-70
3.1.6 Fotoğrafçılığın Sanat ve Bilimle İlişkisi.....	70-71
3.1.7 Tıbbi Belgeleme Aracı Olarak Fotoğraf.....	71-85
3.1.8 Fotoğrafta Araç Olarak Beden ve Canlı Morfolojisinin Kullanımı.....	86-142
3.2 Tıp ve Fotoğraf İlişkisi.....	143

3.3 Tıbbi Fotoğrafçılık	143-144
3.4 Tıbbi Fotoğrafta Bir Standart Denemesi	145
3.4.1 Fotoğrafçının Varlığı.....	145
3.4.2 Fotoğrafçı Konu İlişkisi	145-146
3.4.3 Fotoğrafi Çekilecek Konunun Pozisyonunda Standart Oluşturmak ...	146-147
3.4.4 Tıp Fotoğrafında Hastanın Hazırlanması	147-148
3.4.5 Uygun Alan Bulunması.....	148
3.4.6 Fotoğraf Onam Formu	149-150
3.4.7 Üçüncü Kişi.....	150
3.5 Fotoğrafın Tıp Branşlarında Kullanım Alanları.....	150-151
3.5.1 Patolojide Fotoğrafın Kullanımı.....	151-152
3.5.2 Adli Tıp ve Kriminolojide Fotoğrafın Kullanımı	152-153
3.5.3 Dermatolojide Fotoğrafın Kullanımı	153
3.5.4 Göz Hastalıklarında Fotoğrafın Kullanımı	153-154
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	155
5. KAYNAKÇA	156-182
3.5 ÖZGEÇMİŞ	183-187

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, desteğini ve yardımını esirgemeyen, akademik titizliği sayesinde kendisinden çok şey öğrendiğim, tez danışmanım sayın Prof. Çetin Ergand'a teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem ve babama, hayatta her zaman bana destek olan, bütün zor zamanlarımda yanımda olan sevgili aileme teşekkür ederim.

Haziran 2019

Dudu KIRDI İNCEDERE

ÖZET

(GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE FOTOĞRAFİN TIP BİLİMİNDE BİR ARAÇ OLARAK KULLANIMI VE ESTETİK BİR DEĞER OLARAK KAZANIMLAR)

Bu çalışmada, iki ana başlık altında tıp fotoğrafçılığının sanatsal ve bilimsel yönleri ele alınmıştır. Araştırmanın ilk bölümünde, sanat ve tıp ilişkisi irdelenmiş, tarihsel gelişim süreci içerisinde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde, fotoğraf, fotoğraf tarihi, fotoğraflarında tıbbi konuları kullanan sanatçılar gibi konuların yanında, tıbbi fotoğrafçılık, tıpta kullanılan görüntüleme yöntemleri, tıbbi fotoğrafta bir standart denemesi gibi konulara yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise, sanatsal ve bilimsel açıdan tıbbi fotoğrafçılık konusu ele alınmıştır. Bu çalışmada fotoğraf teknolojisi ve tekniklerinin, tıp biliminde kullanımına değinilmiş, sanat ve estetik bağlamda birbirlerini nasıl etkiledikleri irdelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Fotoğraf, Resim, Tıp, Medical, Bilim

ABSTRACT

(THE USE OF PHOTOGRAPHY AS A TOOL IN MEDICINE SCIENCE AND EARNINGS AS A ESTHETIC VALUE FROM PAST TO PRESENT)

In this study, artistic and scientific aspects of medical photography are discussed under two main headings. In the first part of the study, the relationship between art and medicine is examined and discussed in detail in the historical development process. In the second part of the study, subjects such as photography, photography history, artists using medical subjects in their photographs, medical photography, medical imaging methods, a standard trial in medical photograph are included. In the conclusion part, the subject of medical photography is considered as artistic and scientific. In this study, the use of photographic technology and techniques in medical science is discussed and how they affect each other in the context of art and aesthetics.

KEYWORDS: Photography, Medicine, Art, Painting, Science

KISALTMALAR

ABD Amerika Birleşik Devletleri

Dr. Doktor

İ.Ö. İslamiyet'ten Önce

M.Ö. Milat'tan Önce

Prof. Profesör

yy. Yüzyıl

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1: Lascaux Mağarası.....	5
Şekil 2.2: Sistine Şapeli	5
Şekil 2.3: Lascaux Well Scene	6
Şekil 2.4: Bereket Ana Heykelciği	7
Şekil 2.5: Weismann koleksiyonundan sezaryen izi taşıyan heykelcik.....	9
Şekil 2.6: Nippur’da bulunan Sümer tıbbi tableti	10
Şekil 2.7: Hammurabi Steli.....	11
Şekil 2.8: Ebers Papirüsü	12
Şekil 2.9: Ebers Papirüsü	13
Şekil 2.10: Eski Mısır’da mumyalama tekniği	13
Şekil 2.11: Edwin Smith Papirüsü. Kanser tanımı.	14
Şekil 2.12: Kahun Papirüsü	15
Şekil 2.13: Kahun Papirüsü	15
Şekil 2.14: Achilles ve Patroklos Tedavi Sırasında.....	16
Şekil 2.15: Cerrah yaralı askerden mızrak ucunu çıkarıyor. Herculaneum. M.Ö.1.yy ..	17
Şekil 2.16: Bizanslı bir sanatçı tarafından M.S. 14. yy’da yapılmış Hipokrat tasviri	18
Şekil 2.17: Parfüm şişesi. Hekim hastanın kolunu tedavi ederken.....	18
Şekil 2.18: Hygieia – Gustav Klimt.....	19
Şekil 2.19: Clairvaux’lu Bernard’ın ölümü	21
Şekil 2.20: Zehravi’nin kullandığı aletler	23
Şekil 2.21: Zehravi’nin kullandığı aletler	23
Şekil 2.22: Taşrif’te bir diş tedavisi tasviri.....	24
Şekil 2.23: Taşrif’te bir cerrahi operasyon tasviri	24
Şekil 2.24: El Kanun tasvirleri.....	25
Şekil 2.25: İbn-i Sina’nın çizimiyle insan anatomisi	26
Şekil 2.26: Şemsettin-i İtaki Resimli Anatomi Kitabı	28
Şekil 2.27: Şerafettin Sabuncuoğlu’nun Kitabü’l-Cerrahiyeti’l-İlhaniyye isimli kitabı	29
Şekil 2.28: Şanizade Ataullah Efendi tarafından yazılan "Hamse-i Şanizade” adlı eser	30

Şekil 2.29: Vitruvius Adamı	33
Şekil 2.30: İnsan kafatası çalışmaları 1489	34
Şekil 2.31: İnsan bacakları ve at bacağından çalışmalar	34
Şekil 2.32: Michelangelo. Whitney Tıp Kütüphanesi- Yale Üniversitesi	35
Şekil 2.33: Çalışmada Tanrı'nın kalkmış çenesinin altında, boynunun üzerinde beyin sapı, temporal lob bölümleri, medulla ve diğer bölümleri görülür	36
Şekil 2.34: Adem'in Yaradılışı	36
Şekil 2.35: Vesalius Çizimleri	38
Şekil 2.36: Vesalius Çizimleri	38
Şekil 2.37: Bruegel'in 1568'de tuval üzerine tempra ile çizmiş olduğu 'Körlerin Yürüyüşü' konulu tablo.....	39
Şekil 2.38: Bruegel-İlk körün gözleri görünmüyor, beşinci körün gözleri de şapka altında kalmış.	40
Şekil 2.39: Bruegel-İkinci körün iki gözü de yerinden çıkarılmıştır	41
Şekil 2.40: Bruegel- Üçüncü körün sağ gözü ile dördüncü körün iki gözünde kornea lökomu (beyaz leke) ve fitizis bulbi görülmektedir	41
Şekil 2.41: Bruegel- Altıncı körde ise ilerlemiş hipermatür katarakt görülmektedir	42
Şekil 2.42: Anatomi Uzmanı Albinus. Sanatçı; Jan Wandelaar	43
Şekil 2.43: CerebriAnatomy	43
Şekil 2.44: Rembrant'ın 1632 yılında yağlı boya ile tuval üzerinde çizmiş olduğu 'Dr. Nicolaes Tulp'un Anatomi Dersi' isimli tablo	44
Şekil 2.45: Henry Gray, Gray's Anatomy'den bir kesit	46
Şekil 2.46: Goya-3 Mayıs	47
Şekil 2.47: Honoré Fragonard'a ait bir çalışma.....	49
Şekil 2.48: Gunther von Hagens Sergisi'nden bir kesit.....	50
Şekil 2.49: Gunther von Hagens Sergisi'nden bir kesit.....	51
Şekil 3.1: Camera Obscura	55
Şekil 3.2: Leonardo Da Vinci Camera Obscura	55
Şekil 3.3: Camera Obscura	56
Şekil 3.4: Camera Obscura, Leonardo da Vinci.	59
Şekil 3.5: Leonarda da Vinci, göz çizimi	60
Şekil 3.6: Leonarda da Vinci, gözün çalışma prensibi	60

Şekil 3.7: Caravaggio.....	61
Şekil 3.8: Vermeer, Memur ve Gülen Kız.....	63
Şekil 3.9: Rembrant Ayna Mantığı.....	64
Şekil 3.10: Rembrant kendi portresi.....	64
Şekil 3.11: Louis Daguerre ve Nicephore Niepce.....	65
Şekil 3.12: 1838 yılında Paris'in Temple Bulvarı'nda bir insana ait bilinen ilk fotoğraf.....	66
Şekil 3.13: Albert Londe, Charcot futbol oynuyor.....	67
Şekil 3.14: Eadweard Muybridge, Galloping Horse.....	68
Şekil 3.15: Jules Marey tarafından icat edilen Disk Kamera.....	69
Şekil 3.16: Diamens'in Mikroskopik Anatomi Atlası'ndan Daguerrotype tipi Trichomonas vaginalis fotoğrafı.....	72
Şekil 3.17: (a) (b) Hardy ve Montmeja isimli doktorların çıkardığı Clinique Photographique de l'hospital Saint-Louis'te bulunan vaka örnekleri.....	73
Şekil 3.18: Fransız Bourneville'in yayınladığı L'Iconographie Photographique de la Salpêtrière adlı eserde yer alan psikiyatri vakasının fotoğrafları.....	73
Şekil 3.19: William Bell. Amerikan iç savaşı.....	74
Şekil 3.20: Dr. Bontecou Amerikan iç savaşı.....	75
Şekil 3.21: Fransız bilim insanı Etienne-Jules Marley'in insan ve hayvan fizyolojisini araştırmak için çektiği fotoğraflar.....	76
Şekil 3.22: "The Visible Human Project" ile bir erkek ve bir kadın kadavranın detaylı vücut diseksiyonu ve bu diseksiyonların fotoğraflaması.....	77
Şekil 3.23: Fizyognomi fotoğraf yüzdeki ya da kafadaki çeşitli fiziksel işaretler.....	79
Şekil 3.24: Bertillon'un kendisi 1913 yılında, iki parçalı şekilde şüphelilerin fotoğraflama yöntemini gösteriyor.....	80
Şekil 3.25: 1848 de Surrey County Lunatic Asylum'daki bir hasta.....	82
Şekil 3.26: Bourneville, L'Iconographie Photographique de la Salpêtrière'i.....	82
Şekil 3.27: West Riding Pauper Akıl Hastanesi'nde nörolog Sir James Crichton-Browne tarafından çekilen fotoğraf.....	83
Şekil 3.28: Suffolk County Akıl Hastanesi'nde 1848-1858 yılları arasında Dr. Hugh Welch Diamond'ın çekmiş olduğu fotoğraflar.....	83
Şekil 3.29: Adrien Tounachon yüz elektrotimulus deneyleri.....	85

Şekil 3.30: Genel anestezinin ilk genel kullanımı. 1846'da Boston'daki Massachusetts Hastanesinde Southworth & Hawes tarafından fotoğrafı çekilmiş daguerrotipelar	85
Şekil 3.31: X ışını kullanımının ilk tıbbi görüntülerinden biri	86
Şekil 3.32: Eder & Valenta, X ray çalışması	87
Şekil 3.33: Eder & Valenta, X ray çalışması	88
Şekil 3.34: Ludwig Zehnder, X ray çalışması	89
Şekil 3.35: John Hall Edwards, sol eli	90
Şekil 3.36: Tyre Co firmasının John Hall Edwards'a ait X ray görüntüsünü kullandığı firma amblemi	91
Şekil 3.37: Dain Tasker'in çalışması	92
Şekil 3.38: Dain Tasker'in çalışması	92
Şekil 3.39: Rauschenber'in çalışması	93
Şekil 3.40: Teplica'nın çalışması	94
Şekil 3.41: Teplica'nın çalışması	95
Şekil 3.42: Teplica'nın çalışması	95
Şekil 3.43: Teplica'nın çalışması	96
Şekil 3.44: Laura Ferguson Çalışması	97
Şekil 3.45: Marlene Olivier çalışması	97
Şekil 3.46: Marlene Olivier çalışması	98
Şekil 3.47: Marta de Menezes çalışmaları	99
Şekil 3.48: Marta de Menezes çalışmaları	99
Şekil 3.49: Ashley Davidoff çalışmaları	101
Şekil 3.50: Ashley Davidoff çalışmaları	101
Şekil 3.51: Usher Fellig (Weegee)	103
Şekil 3.52: Rüşvet verirken tutuklanan basketbolcular Henry Rosen ve Harvey Stemmer ait fotoğraflar, Weegee	103
Şekil 3.53: Suçlu Charles Sodokoff ve Arthur Webber yüzlerini gizlemek için şapkalarını kullanırken	104
Şekil 3.54: Anthony Izzo'nun cesedi, polis memuru Eligio Sarro tarafından öldürülmüş	105
Şekil 3.55: W. Eugene Smith'e ait fotoğraf	106

Şekil 3.56: İspanya Köyü adlı fotoğraf, ölüm ve yoksulluk üzerine yapılmış bir fotoğraflamadır.....	107
Şekil 3.57: Eugene Smith, Köy Doktoru Dr. Ceriani hastalarını uzak köylerinde ziyarete giderken.	107
Şekil 3.58: W. Eugene Smith, Köy Doktoru Dr Ceriani, at üzerinden düşen iki buçuk yaşındaki Lee Marie Wheatly'yi isimli çocuğun ameliyata alınması	108
Şekil 3.59: W. Eugene Smith, Köy Doktoru Dr. Ceriani geceyi geçirdikten sonra mutfağında dinleniyor.	109
Şekil 3.60: Eugene Smith, Minamata- Japonya. Minamata hastalığının kurbanı Iwazo FUNABA'nın sakat eli.	110
Şekil 3.61: Banyoda Yıkanan Tokomo.....	110
Şekil 3.62: Diane Arbus'a ait fotoğraf.....	111
Şekil 3.63: Ünlü Tek yumurta ikizleri fotoğrafı,1967	112
Şekil 3.64: İsimsiz Seriden bir fotoğraf, 1970-1971	112
Şekil 3.65: Peter Witkin.....	114
Şekil 3.66: Joel-Peter Witkin'in Sanitariumu, New Mexico, 1983	115
Şekil 3.67: Çığlık atan anne ve Çocuk	116
Şekil 3.68: Sanatçının çeşitli çalışmaları.	116
Şekil 3.69: Sanatçının "Woman Once A Bird" isimli fotoğrafı	117
Şekil 3.70: Serrano	118
Şekil 3.71: Piss Christ.....	118
Şekil 3.72: Madonna ve Çocuk II, Cibachrome, Andres Serrano, 1989, Corcoran Sanat Galerisi (Washington, D.C.).....	119
Şekil 3.73: Andres Serrano, Morg (Polis tarafından Jane Doe Öldü), 1991, cibachrome, silikon, pleksi cam, ahşap çerçeve, 49½ x 60 inç.....	120
Şekil 3.74: Andres Serrano, Morg (Ölümüne Bıçaklanmış II), 1992, cibachrome, silikon, pleksi cam, ahşap çerçeve, 49½ x 60 inç	121
Şekil 3.75: Andres Serrano, Morg (Ölümcül Menenjit II), 1992, cibachrome, silikon, pleksi cam, ahşap çerçeve, 49½ x 60 inç.	121
Şekil 3.76: Nick Veasay	122
Şekil 3.77: Binicilik Ceketini	123
Şekil 3.78: Süpermen.....	124

Şekil 3.79: Sanatçının X-Ray ile çektiği bir yengeç.....	125
Şekil 3.80: X Ray ile çekilmiş motorsiklet ve insan.....	125
Şekil 3.81: Tersyüz	126
Şekil 3.82: X Ray ile çekilmiş makineler	126
Şekil 3.83: Eugene Richards.....	128
Şekil 3.84: Eugene Richards'a ait bir Fotoğraf	128
Şekil 3.85: Eugene Richards'a ait bir Fotoğraf	129
Şekil 3.86: Eugene Richards'a ait bir Fotoğraf	129
Şekil 3.87: Denver General Hospital	130
Şekil 3.88: Dorothea Lynch'in meme kanseri ile mücadelesini konu alan Exploding Into Life kitabından fotoğraf.....	130
Şekil 3.89: West Memphis'da Gece Yarısı.....	131
Şekil 3.90: Oyuncak bebek başıyla oynayan bir çocuk	131
Şekil 3.91: Eski Psikiyatri hastanesinin koğuşu	132
Şekil 3.92: George Georgiou'ya ait bir çalışma	133
Şekil 3.93: George Georgiou'ya ait bir çalışma	133
Şekil 3.94: George Georgiou'ya ait bir çalışma	134
Şekil 3.95: Victoria Dönemi Memento Mori fotoğrafçılığı	136
Şekil 3.96: Bayan Venetia Digby, ölüm yatağındaVan Dyke	136
Şekil 3.97: Ölü çocuk ve kardeşleri.....	137
Şekil 3.98: Victoria Dönemi Memento Mori Fotoğrafçılığı.....	138
Şekil 3.99: Victoria Dönemi Memento Mori Fotoğrafçılığı.....	139
Şekil 3.100: Fotoğraf buluşu sonrası Shepard Alonzo Mount tarafından çekilen Camille'nin Portresi, 1868	139
Şekil 3.101: Walter Schelz portreleri	140
Şekil 3.102: Walter Schelz portreleri	141
Şekil 3.103: Walter Schelz portreleri	142
Şekil 3.104: Frankfort Horizontal Pozisyonu, Vetter,1992	147

1. GİRİŞ

Fotoğraf, icat edildikten çok kısa bir süre sonra pek çok bilim dalı tarafından kullanılan önemli bir araştırma aracı ve mutlak bir kaynak haline gelmiştir. Fotoğrafın kullanım olanakları ve objektif olma ilkesinden dolayı bilim ve fotoğraf arasında bir ilişki kurulması kaçınılmaz olmuştur.

Amatör veya sanatsal faaliyetlerin haricinde fotoğraf, bir görüntüleme aracı olması bakımından bilim insanları tarafından da sıklıkla kullanılmaktadır. Günümüzde, uzay araştırmalarından arkeolojiye, endüstriden biyolojiye ve tıptan antropolojiye kadar birçok alanda fotoğrafa başvurmak ihtiyaç haline gelmiştir¹.

Brown'a göre tıbbi fotoğrafçılık; genel hatlarıyla sanat ve bilim tarafından harmanlanarak antropoloji ve kriminoloji bilim dallarını da kapsar şekilde bedeninin mekanik görüntüsünün fotoğraf tekniklerine ve materyallerine dayanarak ortaya konmasıdır².

1839 yılında fotoğrafın keşfiyle tıp alanında, geleneksel resim tekniklerine gösterilen ilgi azalmıştır. Tıp, gelişen teknolojilerden faydalanma konusunda çok başarılı bir bilim dalıdır. Birçok eğitim öğretim faaliyetleri açısından daha fazla duyuya hizmet etmesi nedeniyle de fotoğraf tıpta bir eğitim materyali olarak kullanılmıştır. Bu nedenle anatomi araştırmaları kadar öğrenim faaliyetlerinde de fotoğrafın kullanımını artarak devam etmiştir.³

Günümüzde tıbbi resimlemeler, gelişen teknoloji sayesinde daha hızlı ve kolay

---

¹M.YAYKIN, **Sanat, Teknoloji, Bilim ve Fotoğraf**, s.71.

²M. BROWNE, **The Currency of the Clinical Photograph: Science, Photography and The Dream of the Legible Body**, s.23.

³M. BÜYÜKMUMCU, D.A. AYDIN, D. AKIN, T. YILMAZ, S. BODUR, **Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Anatomi Pratik Derslerinde Kullanılan Pratik Ders Slaytları Hakkındaki Görüşleri**, s.71-74.

yapılabilmektedir. Tıbbi illüstrasyon denen ve farklı bir bilim dalı olarak kabul edilen resimlemeler, çeşitli programlar sayesinde üç boyutlu olarak yapılmaktadır. Tıbbi illüstrasyon ayrı bir bilim dalı haline gelerek, ABD’de ki üniversitelerde eğitimi verilmektedir.⁴

Tez çalışmasında, genel olarak sanat ve bilim bağlamında, tıp ve fotoğraf ilişkisi temel alınarak, tıbbi fotoğrafın tarihsel gelişimi ile günümüzdeki örnekleri ve işlevini ortaya koyan bir araştırma yapılmıştır. Araştırma da tıp ve fotoğraf ilişkisi ele alınırken literatürde karşılaşılan çalışmalardan farklı bir yaklaşım ile fotoğraf sanatının bu alana kazandırdığı estetik değerler öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bakış açısıyla, konu hakkındaki literatür taranarak, tarihsel gelişim ve temel kavramlar ile öne çıkan örnekler merkeze alınarak bir çerçeve oluşturulmuştur.

Araştırmanın amacı, bu alandaki literatürü fotoğraf sanatı gözüyle ele alarak, ileride yapılacak çalışmalara kaynak olabilmesi açısından konunun temel kavramlarını ortaya koyabilmektir.

---

⁴M.T. ÖZDEMİR, K. ERLER, T.F. HİDAYETOĞLU, H. BÖLÜKOĞLU, **Ortopedide Tıbbi İllustrasyon, Artroplastik Artroskopik Cerrahi**, s.248-253

2. BÖLÜM

SANAT VE TIP İLİŞKİSİ

İlk insanların mağara duvarlarına resimler yaparak başlattığı sanat kavramı, insanlığın ilk ortaya çıkışından itibaren sürekli olarak farklı boyutlar kazanarak ilerlemiştir. Günümüzün çağdaş sanat anlayışına giden yolda, önceleri doğanın olduğu ya da görüldüğü gibi taklit edildiği görülse de ilerleyen zamanlarda bir kavram arayışına geçen insanlar, sanatın doğaya olan bağlılığını kopararak bir yaratma özgürlüğüne kavuşmasını sağlamıştır. Bu durum, sanatın evrene açılmasını ve giderek hayatla bütünleşmesini sağlamış ve sanatın uzun yolculuğu, süreç içinde yaşama karışma ve aynı zamanda bir biçim verme rolünü de üstlenmiştir⁵.

2.1 Tarih Öncesi Çağlarda Sanat ve Tıp İlişkisi

Resim sanatının ilk örnekleri, günümüzden neredeyse 2 milyon yıl öncesinde mağara duvarlarında görülmeye başlamıştır. Dönemin ilk insanları, sadece barınma ve beslenmeye öncelik tanıyarak çevrelerinde bulunan mağaralara yerleşmiş ve yaşadıkları mekânın duvarlarını, işlevi olan birer mimari unsur olarak görüp resimlerle bezemişlerdir.

Mağara resimlerinin birçoğunda tedavi yöntemi olarak görülebilecek ritüelleri konu alan betimlemelere rastlanılmıştır. 19. yüzyılda İspanya Altamira Mağarası'nda, 1940'lı yıllarda Fransa Lascaux Mağarası'nda (bkz. Şekil 2.1) ve daha sonra Türkiye ve dünyanın birçok ülkesinde keşfedilen mağara duvarı resimleri, tarihte anatomiye ve tıp çalışmalarına duyulan merakın bir göstergesidir.

12 Eylül 1940 tarihinde Fransa'nın Dordogne kentindeki Montignac köyünde,

---

⁵H. SOYGAR, **Sanat ve Delilik**, <http://fotografya.fotografya.gen.tr/cnd/index.php?id=600.0.0.1.0.0>

4 erkek çocuk ve köpekleri, eski bir mağaraya rastlar. Mağaranın içerisinde daha sonra bilim adamlarının yaptığı çalışmalara göre yaklaşık 16 bin yıllık olduğu tahmin edilen duvar resimleri bulunmaktadır. Günümüzde “Lascaux Mağarası” olarak bilinen bu mağara, duvar ve tavanlarında bulunan büyüleyici resimlerden dolayı bilim adamları tarafından “Prehistoric Sistine Chapel” olarak da adlandırılmaktadır⁶. Mağara içerisinde görülebilen yaklaşık 2000 adet figürün içerisinde 900’den fazla hayvan resmi bulunmaktadır. At, geyik, bizon ve sığır en fazla bulunan tasvirlerdir. Bunlar dışında kuş, ayı, gergedan ve bir de insan figürüne rastlanılmıştır⁷.

Mağaradaki resimlerin işlevleri ile ilgili pek çok farklı görüş ve teori bulunmaktadır. Resimlerin büyük çoğunluğu, mağaranın ulaşılamayan uzak kısımlarında yapılmıştır, bu nedenle büyü ile ilgili uygulamalar için yapılmış olma ihtimali yüksektir. Resimleri çizen insanlar, hayvanları orijinallerine benzeyen bir şekilde resmetmiştir. Buradaki amacın hayvanları kontrol altında tutmak ya da sayılarının artmasını sağlayacak büyüler yapmak istemeleri olması muhtemeldir⁸.

---

⁶ <http://us.media.france.fr/en/node/278>

⁷ <http://curioushistorian.com/lascaux-cave-the-prehistoric-sistine-chapel>

⁸ <http://curioushistorian.com/lascaux-cave-the-prehistoric-sistine-chapel>

Şekil 2.1 Lascaux Mağarası. (<http://curiousehistorian.com/lascaux-cave-the-prehistoric-sistine-chapel>)

Şekil 2.2 Sistine Şapeli. (<https://serhatengul.com/ronesans-nedir-tarihi/>)

Lascaux Mağarası'nda sadece bir adet insan figürlü resim bulunmaktadır (bkz. Şekil 2.3). H. Kirshner resmin tasvirini yaptığında, Anthropos⁹ adlı eserinde kuş başlı adamın transa geçmiş bir şaman olduğuna inanmakta ve Siber Yakutlarının bir ineği kurban etmesine benzer bir şekilde kuyu sahnesinin de aynı ruh yaklaşımı

⁹ Kitabın orijinal ismi "Ein archeologischer Beitrag zur Urgeschichte des Schamanismus" dur.

ile çizildiğini düşünür. Ölen şamanın baş kısmı, kuş olarak tasvir edilmiştir. Bilincini kaybetmiş şamanın bu kuş sayesinde bilincinin tekrar yardımcı ruhlar ile getirileceği inancına dayalıdır¹⁰.

Ersin Alok'a göre bu figür, “M.Ö. 15.000-10.000 dönemlerinde benimsenmiş inanişaya göre sağlığın-yaşamın ve ölümün bilgisine sahip olan şamanı temsil etmektedir”¹¹.

Şekil 2.3 Lascaux Well Scene. (<http://curioushistorian.com/lascaux-cave-the-prehistoric-sistine-chapel>)

Çatalhöyük'te yapılan kazılarda bulunan “Bereket Ana” heykelciği (bkz. Şekil 2.4), tarih öncesi toplulukların, din olgusunu ve hayatın kendisini birbirinden ayırmadığına dair en önemli buluntulardan biridir. Göğüsleri, kalçaları ve karnı abartılı şekilde iri olarak yapılmış tanrıça, anaerkil iktidarın tahtında, doğum ve

¹⁰ V. KARAARSLAN, http://www.arkeotekno.com/pg_82_ust-paleolitik-cag-lascaux-magarasi-arkeoastronomisi

¹¹ E. ALOK, *Anadolu'da Kayaüstü Resimleri*, s.30.

bereketi yönetmektedir. Doğanın yaratıcı gizemini korumakta ve sürdürmektedir. Aynı zamanda yanında tasvir edilen ve elleriyle başlarından tuttuğu aslan (ya da leopar) gibi hayvanlar O'nun doğa üzerindeki egemenliğinin bir göstergesidir¹².

Şekil 2.4. Bereket Ana Heykelciği.

(https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/anadoluda-ana-tanrica-inanisi_3_82290.html)

Tarih öncesi dönemde yaşamış olan ilkel kabilelerde ya da topluluklarda olduğu gibi günümüzde de halen varlığını sürdüren kimi ilkel kabile veya toplumlarda büyü ve din gibi olgular tıp bilimi ile birlikte incelenmektedir. Tarih öncesinde benimsenmiş olan “Animizm” (canlılık)¹³ fikri, bugünkü ilkel toplumlarda da benimsenmeye devam etmektedir¹⁴. İpşiroğlu'na göre Animizm'de her şey, gizemli güçlerin etkisi altındadır ve bir ruha sahiptir¹⁵.

2.2 İlk Çağ'da Sanat ve Tıp İlişkisi

Tarih boyunca bilinmeze karşı duyulan kaygı ve merak, yaşamın vazgeçilmezi olmuştur. Hemen her şeye cevap arayan insanların yaşadıkları en büyük kaygılardan birisi hastalıklar ve ölüm olmuştur.

¹² R. KARACA, <http://informadik.blogspot.com/201xccc7/09/ana-tanrica-kybele.html>

¹³ Animizm (canlılık), doğada insan ruhuna az çok benzeyen başka ruhların da bulunduğunu kabul eden ilkel insanların dini.

¹⁴ S.M. İPŞİROĞLU, **Bozkır Rüzgârı Siyah Kalem**, s.21.

¹⁵ A.g.m, 21.

Antik Mezopotamya, Mısır ve Hitit uygarlıklarında insanlar, bedenlerinin ruhlar tarafından ele geçirilmesi sonucu hastalandıklarına inanmıştır. Ölümlerin gerçek nedeni bilinmediği için ayinler ve kurban etme gibi farklı yollar denenerek ölüm gerçeği ile mücadele edilmeye çalışılmıştır. Çeşitli bitkiler, yararlı ya da zararlı oldukları keşfedilerek ilaç yapımında kullanılmıştır. Hastalıkların oluşmasında doğaüstü güçlerin etkili olduğu düşüncesi yaygınlaşmış ve bu durumun önüne geçmek için tanrılara adaklar sunulmuş, şaman ayinleri düzenlenmiş veya büyüler yolu ile beden iyileştirilip ruh geri çağrılmaya çalışılmıştır¹⁶.

Çin, Hint ve Yunan uygarlıklarında, tıp bilimine yönelik sistematik bir eğitim olmamasına rağmen, organların çalışma prensiplerine yönelik olarak fonksiyon bozuklukları ve hastalık nedenleri kısmen tanımlanabilmiştir. Bu bilinç, sağlık kavramının da ilkesini oluşturmuştur. Çin tıbbına göre insan bedeni, evrenin küçük bir modelidir. İnsan bedenindeki uzuvlar; akciğer, kalp, karaciğer, dalak ve böbrek olarak beş temel uzuv ve mide, safra kesesi, ince bağırsak, kalın bağırsak ve mesane olarak beş yardımcı uzva ayrılmaktadır. Bu uzuvların bazıları yin, bazıları ise yang olarak adlandırılır ve aralarındaki denge bozulduğunda hastalıklar oluşmaktadır¹⁷.

2.2.1 Kuzey Amerika Uygarlıkları

Kuzey Amerika topraklarında yaşamış olan İnkalar, Mayalar ve Aztekler, tıp konusunda son derece ileri bilgilere sahip topluluklar olarak bilinmektedir. Özellikle Aztekler, günümüz Meksika tıbbına eşsiz katkılarda bulunmuşlardır.

Amerikalı kadın hastalıkları doktoru A.J. Weismann'ın İspanya dönemi öncesi Meksika'ya ait olan sanat eserleri koleksiyonu, günümüzde bu toplumların tıp alanında ne denli ileri olduklarını göstermesi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Koleksiyonda bulunan eserlerden biri olan bir heykelcikte (bkz. Şekil 2.5), cerrahlar tarafından yapılan sezaryen operasyonunun izi çok net olarak görülmektedir. Weismann, Jürgen Thornwald'ın "Eski Doktorların Gücü ve Sırları"

¹⁶ M. AKAR, **Tıp eğitiminde görsel sanatın etkisi**, s. 357.

¹⁷ M. AKAR, **Cerrahi Tekniklerin Resimsel Anlatımı**, s.19.

kitabında aynı heykelcikte var olan göz kapağı şişliklerinin ise eklampsi¹⁸ ile ilgili olduğu görüşünü savunmuştur¹⁹.

Şekil 2.5 Weismann koleksiyonundan sezaryen izi taşıyan heykelcik. (H.WALLNÖFER, s.22)

2.2.2 Mezopotamya Uygarlığı

Mezopotamya denilince akla gelen ilk topluluklar Sümer, Babil ve Asurlulardır. Mezopotamya tıbbı ile ilgili bilinenler, günümüze kadar ulaşmayı başarabilen tıbbi etinler, kanun maddeleri ve kimi edebi metinlere dayanmaktadır.

Mezopotamya tıbbı konusundaki belgelerin büyük bir çoğunluğu “Asurbanipal Kitaplığı”nda bulunmuştur. Belgeler M.Ö. 7. yüzyıla aittir. Fakat bu belgeler de aslında çok daha eski tarihlere dayanan orijinal belgelerden kopyalanarak oluşturulmuştur. Mezopotamya'nın en eski tıp tabletleri, M.Ö. 3000 yılının sonlarına

¹⁸ Eklampsi: Genel olarak doğumdan önce veya doğum sırasında ortaya çıkan, doğum sonrasında çok nadir görülen gebelikte gelişen zehirlenme sonucu geçirilen nöbet.

¹⁹ H. WALLNÖFER, *Azteklerin Unutulmuş Tedavi Yöntemleri*, s.21.

doğru Sümerler tarafından oluşturulmuştur. Tabletlerin bilinen en eski tarihlisi, Sümerli bir hekimin hem öğrencileri hem de meslektaşları için elindeki tüm tıbbi reçeteleri bir araya getirdiği bir tablettir²⁰.(Bkz. Şekil 2.6).

Şekil 2.6 Nippur’da bulunan Sümer tıbbi tableti

(<https://nedimc.wordpress.com/2015/04/06/eski-mezopotamyada-tip/>)

Sümerler tarafından oluşturulmuş olan bu bilgiler daha sonraki zamanlarda Asurlu hekimler tarafından da kullanılmıştır. Tıbbi metinlerde hastalıklar sadece özet olarak anlatılmış ve ağırlıklı olarak hastalık tedavilerinin yöntemlerine değinilmiştir. Asurlu Nabû-leu adlı bir doktorun kaydettiği bir tablette bu tedavi yöntemleri anlatılmıştır. Üç grup halinde yazılan bu tabletlerin birincisinde bitki adları, ikincisinde bu bitkilerin hangi hastalıklara iyi geldiği ve üçüncüsünde ise ilaçların hazırlanış ve kullanım şekli belirtilmiştir²¹.

Tıp alanında Babil döneminde bilinen en önemli belge “Hammurabi Kanunları”dır. (Bkz. Şekil 2.7) Kanun maddeleri incelendiğinde ağırlıklı olarak cerrahlardan bahsedildiği görülmektedir. Cerrahlara uygulanacak olan ödül ya da cezaların anlatımında cerrahların ne gibi uygulamalar yaptığı net olarak

²⁰ M.E. UNCU, *Eski Mezopotamya’da Tıp*, s.21.

²¹ A. SAYILI, *Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp*, s. 411.

anlaşılmaktadır.

Şekil 2.7 Hammurabi Steli (<https://arkeofili.com/babil-krali-hammurabi-kimdi/>)

2.2.3 Mısır Uygarlığı

İnsanlık tarihi boyunca görsellik, tıbbın en önemli unsurlarından biri olmuş ve tıbbi bilgiler kaynaklarda resimli olarak gösterilmiştir. Eski Mısır’da “Ebers Papirüsü” üzerine yapılmış çalışmalar ilk tıbbi resimler olarak bilinir. (bkz. Şekil 2.8 ve Şekil 2.9). Tıbbi kurallara yönelik olan Hammurabi Yasaları’nı ve farklı tedavi

yöntemlerini kapsayan bu papirüs, 19. yüzyılda Eski Mısır Bilimi uzmanı George Maurice Ebers tarafından bulunmuştur²².

Eski Mısır'da, günümüzün pratisyen doktorları olarak adlandırılabilir hekimler bulunmaktaydı. İnsan vücudu ve organlarının fonksiyonlarını temel düzeyde çözümlenmeyi başaramış olan bu hekimler, insan sağlığı ile ilgili oldukları kadar ölüm sonrası organ çıkarma ve mumyalama işlemleri konusunda da uzmanlaşmışlardır²³. (Bkz. Şekil 2.10).

Şekil 2.8 Ebers Papirüsü. (<https://www.crystalinks.com/egyptmedicine.html>)

²² M. K. DOKSAT, **Hekimlerin Piri ve Hükümdarı İbn-i Sina** , s.27.

²³ http://www.tarihpedia.com/misir_genel_saglik.html

Şekil 2.9 Ebers Papirüsü (<https://www.crystalinks.com/egyptmedicine.html>)

Şekil 2.10 Eski Mısır'da mumyalama tekniği. (<https://www.pekbilgili.com/antik-misirda-mumyalama-neden-ve-nasil-yapilirdi/>)

Antik Mısır'da cerrahi, tıp biliminin en önemli konusunu oluşturmaktadır. Konu ile ilgili en önemli eser, M.Ö.1700'lerde yazılan ve Amerikalı Mısırbilimci Edwin Smith tarafından derlenen "Edwin Smith Papirüsleri"dir. (bkz. Şekil 2.11). Papirüs

metni, 48 travmatik yaralanma vakası içermektedir. Söz konusu metin, kafa kısmı travmaları, boyun, kol ve gövde yaralanmaları ve tedavi yöntemlerini anlatır. Uygulanan tedaviler incelendiğinde, açık yara tedavisi için dikiş, enfeksiyon sorunlarında genellikle ballı küflü ekmekten yapılmış karışımlar, kanamanın durması için çığ et kullanıldığı görülür. Bu papirüste verilen talimatlar akılcı yöntemler olup sadece bir tanesi Antik Mısır'a ait büyüler içermektedir. Metindeki tıbbi vakalar olumlu, belirsiz ve olumsuz olarak üç şekilde tanımlanmıştır²⁴.

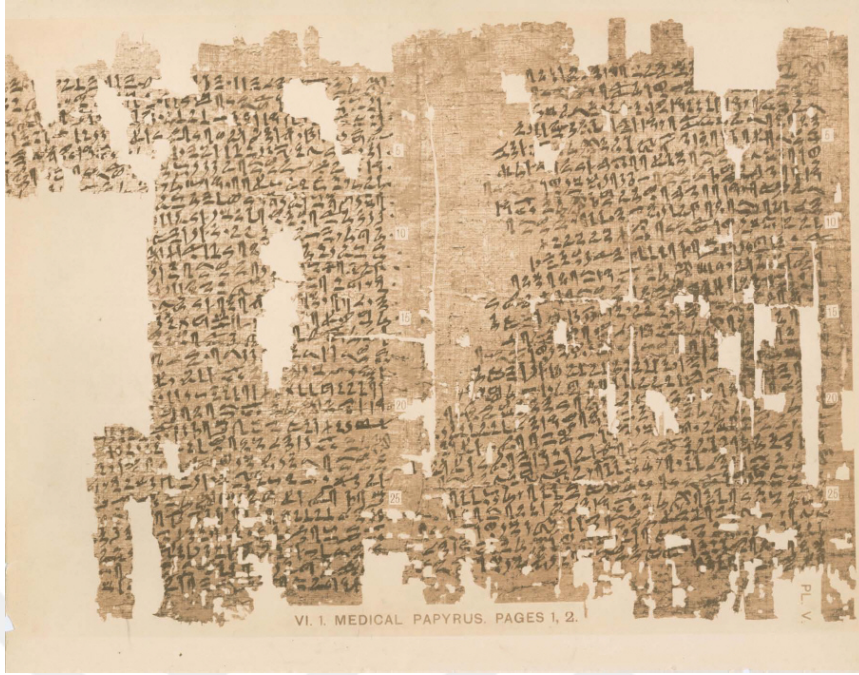

Şekil 2.11 Edwin Smith Papirüsü ve Kanser Tanımı.

(<http://patolojininhali.blogspot.com/2015/04/msrllar-ve-kanser.html>)

M.Ö. 1900'lü yıllardan kalma olan ve "Kahun Papirüsü" (bkz. Şekil 2.12 ve Şekil 2.13) olarak adlandırılan bir başka papirüs ise iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, kadın hastalıkları, gebelik ve doğacak çocuğun cinsiyetini anlamaya yönelik bilgiler içermektedir. İkinci bölüm ise veteriner hekimlik üzerinedir.

Şekil 2.12 Kahun Papirüsü. (<https://gizliilimler.tr.gg/Kahun-Papir.ue.s.ue.htm>)

Şekil 2.13 Kahun Papirüsü. (<http://www.dagarcikturkiye.com/eski-misir-tip-ve-eczacilik-hd-1319.html>)

Hastalığın tanımlanması ve tedavisi ile ilgili tıbbi papirüslerin incelenmesi, Nil Vadisi'ndeki sağlık sorunları ve hastalık sebeplerini anlamak konusunda çok önemli olmuştur. Ayrıca C. Bruwier'e göre, Mısırlıların günlük hayatı betimlemede gösterdikleri özen, hastalık kavramının sanatsal tasvirlerini incelemek için mükemmel bir fırsat yaratmaktadır²⁵.

2.2.4 Antik Yunan ve Roma Dönemi

Antik Yunan tıbbını kapsayan en önemli kaynakların sahibi Homeros'tur. Homeros, İliada'da kanamayı durdurmadan, okların yarattığı yaralardan, ciritlerin vücuttan çıkarılmasından, bandaj yapımından, yaraların iyileşmesinde balmumu kullanımından, kompreslerden, bitkisel ilaç yapımından ve yaralıyı hayata döndürmek için kullanılan şarap ve diğer sıvılardan bahsetmektedir. Tıbbi eğitimler usta-çırak ilişkisi şeklinde yürütülmüş ve aynı zamanda aileler tarafından kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Hastayı inceleyerek, dinleyerek ve hasta bölgeye dokunarak (palpasyon) hastalıkların teşhisi sağlanmıştır²⁶.

Şekil 2.14 Achilles ve Patroklos Tedavi Sırasında. (<https://nereye.com.tr/eskicagda-tip-uygulamalari-bolum-4-antik-yunan/>)

²⁵ B. CERAN, *Antik Mısır ve Eski Anadolu Uygarlıkları'nda Tıp*, s.31.

²⁶ M. AKAR, *Tıp eğitiminde görsel sanatın etkisi*,s. 355-380.

Bu dönemde, yaralar ve incinmelere yönelik tedavi yöntemleri geliştirilmiştir. “Hipokrat Külliyyatı” asırlar boyunca tıbbi kaynak olarak kabul edilmiştir. İliada ve Odysseia’da yaklaşık 150 anatomik kelimededen bahsedilmiştir. Yaralanma ve tedavilerin anlatımında, yaralayıcı malzemeler olarak mızrak ve oktan bahsedilmiştir²⁷. (Bkz. Şekil 2.14, Şekil 2.15 ve Şekil 2.17).

Şekil 2.15 Cerrah yaralı askerden mızrak ucunu çıkarıyor. Herculaneum. M.Ö.1.yy. (S.K. ARIHAN, s.176)

Antik Yunan’ın en önemli hekimi kuşkusuz Hipokrates (Hipokrat)’tir. (Bkz. Şekil 2.16). Kendisi, pek çok doktor bulunduran ve köklerinin, büyük hekim Asklepios’a dayandığını iddia eden bir ailenin mensubudur. Hipokrat ve ondan sonra gelen hekimler bilimsel tıbbın ilk temsilcileri sayılır²⁸.

²⁷ N. SARI, A. ALTINTAŞ, İ. BAŞAĞAOĞLU, Z. ÖZAYDIN, **Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı**, s.32.

²⁸ <https://islamansiklopedisi.org.tr/hipokrat>.

Şekil 2.16

Bizanslı bir

sanatçı tarafından M.S. 14. yy'da yapılmış Hipokrat tasviri.

(<https://slideplayer.biz.tr/slide/12368097/>).

Şekil 2.17 Parfüm şişesi. Hekim hastanın kolunu tedavi ederken. (S.K. ARIHAN, s.181)

Hipokrat dışında Antik Yunan'ın en önemli hekim imgesi Aesculapius (Asklepios) ve kızı Hygenia'dır. Asklepios, Yunan mitolojisinde sağlık tanrısıdır.

Roma Dönemi'nde de aynı adla anılan Asklepios, usta bir hekim olarak yetişir, hekimliğin ve cerrahlığın bütün bilgilerini edinir, ama bununla kalmaz ölüleri diriltmek yoluna bile sapar²⁹.

Adı sağlık anlamına gelen Hygieia, hekim tanrı Asklepios'un kızı ve yardımcısıdır. Hygieia yalnız hasta insanlara değil, hayvanlara da bakar, dertlerine deva, hastalıklarına ilaç bulur. Hekimlikle ilgili bütün tanrılar gibi o da yer altı sembelleri taşır ve özellikle yer altı yaratıklarının en özgürü olan yılanla bir arada gösterilir³⁰.(Bkz. Şekil 2.18)

Şekil 2.18 Hygieia – Gustav Klimt.

(<https://pixels.com/featured/hygieia-1907-gustav-klimt.html>)

²⁹ <https://www.tarihisanat.com/asklepios/>.

³⁰ <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-hygieia-10656/>

2.3 Orta Çağ Dönemi'nde Sanat ve Tıp İlişkisi

Roma İmparatorluğu zamanında en gelişmiş kurumlar olan hukuk ve tıp, orta çağın başlarında devletin yıkılmasıyla ortadan kaldırılmıştır. Bu kargaşa sırasında iktidar boşluğunu değerlendirmek isteyen kilise Avrupa'da her türlü bilimsel aktivite üzerinde ambargo uygulamaya başlarken tam tersi gelişmelere sahne olan İslam dünyasında tıpta dâhil tüm bilimsel gelişmeler doruk noktasına ulaşmıştır³¹.

Tüm bu gelişmelerin eşliğinde artık kilise ve din temelli oluşumlar, bilimsel düşüncelerden geçmiş olan tıp bilgilerini ret ve inkâr yolunda başrol oynamaya başlamışlardır. Böylece, eski batıl inançlar hızla bilimsel gerçeklerin yerini almaya başlamıştır. İnsanlar hastalıkların nedenlerini yine eskisi gibi kötü ruhlara, cinlere, şeytanlara ve mistik olaylara yüklemeye başlarken, iyileşmek için de dualara, kutsal hac yerlerini ziyarete ve vücuttan kötü ruhları kovmak üzere kilisenin önerdiği çeşitli ritüellere (kutsal suda yıkanma) sığınmaya başlamışlardır³².

2.3.1 Orta Çağ Avrupası'nda Sanat ve Tıp

Avrupa'da tıp bilimi, her dönem farklı şekilde algılanmış ve tanımlanmıştır. Örneğin ünlü Fransız Doktor Laurent Joubert 1578 yılında "Tıp tüm sanatların en belirsizidir" derken Friedrich Hoffmann ise 1695 yılında "Tıpkı doğanın tamamında olduğu gibi tıp da mekanik olmalıdır" sözleriyle bu alana bir anlam ve görev yüklemekteydiler³³.

Orta Çağ'da Avrupa'da büyük kilise baskısı hâkimdi. Vücudun kutsal olduğuna inanılarak dokunulmasına izin verilmezdi ve bu durum birçok tıbbi çalışmanın önüne engel koymuştur. Kadavra çalışmaları söz konusu bile değildi. Bu durum ancak 13. yy. başlarında, II. Frederik'in anatomik çalışmalar için beden kesilmesine müsaade

³¹ T. KARAIMAMOĞLU, *Orta çağ Avrupası'nda Tıp Kültürü ve Gelişmeleri*, s.47.

³² A.g.m., 47.

³³ M. LINDEMANN, *Medicine and Society in Early Modern Europe*, 66.

etmesi ile değişim göstermiştir³⁴. Yine aynı dönemde benzeri araştırmalar, kilisenin baskıları ile daha çok engellenmiş, büyücülük ve sihir birer kült tedavi yöntemine dönüştürülmüştür. Böylece tıbbi tedavi metodları yerini Mucize tedavi uygulamalarına bırakmıştır³⁵.

Fransız asıllı bir keşiş olan Bernard of Clairvaux (1090-1153) isminde bir şahıs, yaptığına inanılan mucize iyileştirmeler sebebiyle ölümünden sonra kilise tarafından baş keşiş unvanı ile onurlandırılmıştır. Böylece, ölümünden sonra dahi mezarı şifa umuduyla gelenlerle dolup tařmıřtır³⁶. (Bkz. Şekil 2.19).

Şekil 2.19 Clairvaux'lu Bernard'ın ölümü. (T. KARAİMAMOĞLU, s.53)

2.3.2 Türk-İşlam Tarihi Dönemi

İşlam'ın ilk zamanlardaki tıp bilgisi, (Yunan hekimleri tarafından yazılmış olan bilimsel yapıtların Arapçaya çevrilmesinden önce) Orta Çağ İşlam dünyasındaki geleneksel anlayış ve uygulamalar ile Hazreti Muhammed'in beden ve ruh sağlığının korunmasına ilişkin önerilerinden oluşmaktaydı. "Tıbb-ı Nebvî" (Peygamber Tıbbı) olarak adlandırılan bu birikim, Müşlümanlar arasında yaygın bir

³⁴ M. AKAR, *Cerrahi Tekniklerin Resimsel Anlatımı*, s.11.

³⁵ R.C. FINUCANE, *Mirades and Pilgrims: Popular Beliefs in Medieval England*, s.46

³⁶ T. KARAİMAMOĞLU, *Ortaçağ Avrupası'nda Tıp Kültürü ve Gelişmeleri*, s.40.

biçimde benimsenmiş ve kullanılmıştır. Antik dönem tıbbına ilişkin yapılan çevrilerden sonra Müslüman hekimler arasında özellikle Galenos'un görüşlerinin yaygınlaştığı görülmektedir. Ancak Müslüman hekimler, Yunan birikimini yeterli bulmamışlar ve yaptıkları araştırmalar sırasında edinmiş oldukları kişisel gözlemlerini ve deneyimlerini bu birikimle kaynaştırarak Orta Çağ'da tıp biliminin gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır³⁷. Modern bilimin gelişmesinde ve ilerlemesinde İslam uygarlığının etkisi mümkün olduğunca dile getirilir. Felsefeden astronomiye birçok bilim adamından bu konu hakkında bahsedilir. Ancak belki de bu konuda en çok bahsedilmesi gereken husus, modern tıp biliminin gelişmesinde Müslüman Türklerin yaptığı katkılardır³⁸.

Araf Suresi'nin 195. Ayetinde geçen "O kendi elinizle yaptığınız ve kendinize aracı kıldığımız, resimlerin, heykellerin, putların, kendi başlarına yürüyecek ayakları mı var? Tutacak elleri mi var? Görecek gözleri mi var? İşitecek duyacak kulakları mı var? İstedığınız kadar, biz onları sanat için yapıyoruz, biz onlara tapmıyoruz deyin, biz sadece o heykelin, resmin karşısında manevi olarak o şahsa saygımızı gösteriyoruz deyin. İşte bunlar sizin kendi kendinize kurduğunuz tuzaklarınızdır, o tuzaklarınızın farkında dahi olmuyorsunuz, o ortak koştuklarınıza, aracı kıldıklarınıza, tuzaklarınıza uzak durun. Zira o tuzaklarınız size geri dönecektir." sözlerinden dolayı, İslam'da her türlü resim ve tasvirin yasak olduğunu öne sürmüştür. Bu din adamlarının yorumlarına göre, ruhu olduğu bilinen insan ve hayvanların her türlü resminin yapılması hem haram hem de günahdır çünkü bu resmetme durumu ile Allah'ın yaratma gücü arasında bir benzetme amacı vardır³⁹. Bu durumdan dolayı sanatın gelişimi, tıptaki gelişmelere kıyasla çok daha az olmuştur.

Tıp bilimine önemli katkıları olan bilim adamlarından biri, Endülüs'lü tıp bilgini Zehrâvî ve onun eseri olan "Kitâbü't-Taşrîf"tir. Bir tıp ansiklopedisi niteliğinde olan bu eser toplamda otuz kısımdan oluşur. Her bir kısım bir makaledir.

³⁷A. BAKIR, *Geç Orta Çağ Avrupası'nda Tıp ve Tababet*, s.103.

³⁸F. İNCE, *Ortaçağ'da İslam/Türk-İslam Tıbbının Parlak Bir Mümessili:Nureddin Hastanesi*, s.69-90.

³⁹R. KONAK, *İslam'da Tasvir Yasağı Sorunu ve Minyatür Sanatı*, s.972

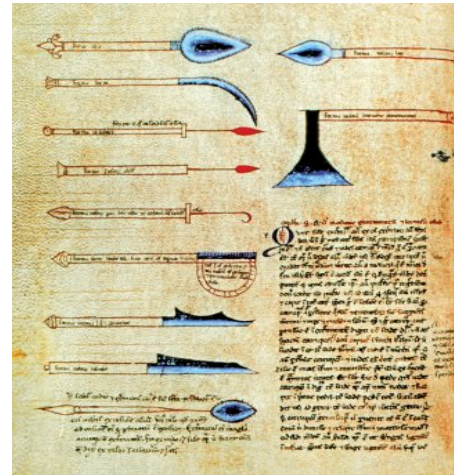
İlk makalede genel tıp bilgileri ve esasları, ikinci makalede baştan ayaklara kadar 325 hastalık, bunların belirtileri ve tedavileri, üçüncü makaleden yirmi beşinci makaleye kadar basit ve mürekkep ilâçlar ve hazırlanması, yirmi altıncı makalede her hastalığa uygun gelen besin maddeleri, yirmi yedinci makalede bitkisel ve hayvansal gıdaların ve basit ilâçların özellikleri, yirmi sekizinci makalede madensel, bitkisel ve hayvansal ilâç tabletlerinin yapımı, yirmi dokuzuncu makalede ilâç adları, aynı özelliğe sahip muadilleri, kullanım süreleri, ağırlık ve hacim ölçüleri, otuzuncu makalede cerrahî konusu işlenmiştir⁴⁰.

Avrupa’da geç dönemde ortaya çıkan cerrahi tedavi sanatının benimsenmesinde ve gelişmesinde büyük etkisi olan bu yapıtta, ameliyatlarda kullanılan aletlerin resimlerinin çizilmiş olması ve işlevlerinin anlatılması cerrahinin ilgi odağı olmasına yol açmıştır. Tıp tarihi açısından ise bu resimler aracılığıyla dönemin cerrahi tekniği hakkında ayrıntılı fikir edinilebilmektedir⁴¹. (Bkz. Şekil 2.2, Şekil 2.21, Şekil 2.22 ve Şekil 2.23)

Şekil 2.20 Zehravi'nin kullandığı aletler

(H.G. TOPDEMİR, s.92.)

Şekil 2.21 Zehravi'nin kullandığı aletler

(H.G. TOPDEMİR, s.92.)

⁴⁰ <https://islamansiklopedisi.org.tr/zehravi>

⁴¹ H.G. TOPDEMİR, *İslam Dünyası'nda Tıp*, s.92.

Şekil 2.22. Taşrif'te bir diş tedavisi tasviri. (<https://www.fikriyat.com/galeri/tarih/cerrahinin-atasi-zehraevinin-tip-dnyasina-kazandirdiklari/4>)

Şekil 2.23. Taşrif'te bir cerrahi operasyon tasviri. (<http://sifahane.org/ez-zehravi/>)

Bütün zamanların en büyük tıp bilgini olan İbn-i Sînâ (980-1037), tıp konusundaki gözlemsel ve tarihsel bilgi birikimini “el- Kânûn fi el-Tıb” adlı

yapıtında toplamıştır (Bkz. Şekil 2.24). Günümüzde bile halen ilgi odağı olmaya devam eden bu ölümsüz yapıt; anatomi, fizyoloji, patoloji, cerrahi, sağaltım ve ilaçbilim konularında, sistematik ve ayrıntılı açıklamalar içerir ve toplam 5 kitaptan oluşur⁴².

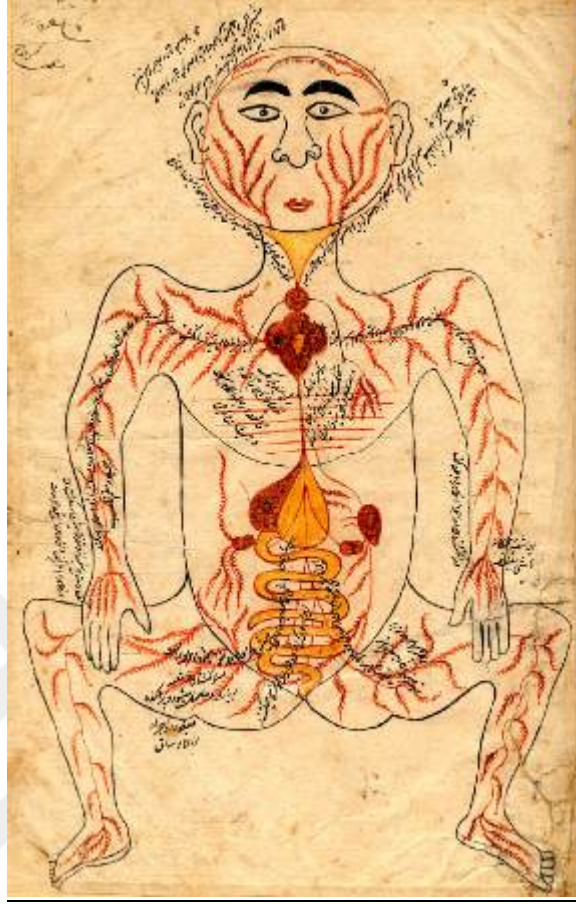
Batılıların “Avicenna” adı ile tanıdığı İbn-i Sîna'nın eseri 10. yyda Arapça yazılmış ve 12. yüzyılda Latince'ye ve İbranice'ye çevrilerek, Avrupa üniversitelerinde, 17. yüzyıla dek temel ders kitabı olarak okutulmuştur⁴³

Şekil 2.24 El Kanun tasvirleri. (<https://www.fikriyat.com/yasam/2018/06/11/ibn-i-sinanin-saglik-icin-verdigi-ogutler>)

⁴² A.g.m., 92,

⁴³ S. KÜÇÜK, <https://docplayer.biz.tr/53709145-Ortacag-da-bilim-dogu.html>

Şekil 2.25 İbn-i Sina'nın çizimiyle insan anatomisi. (<https://kulturveyasam.com/8-madde-ile-hekimlerin-oucusu-ibn-i-sina/>)

Büyük Selçuklular'dan önceki dönemde yapılan çalışmalar, Büyük Selçuklu tıbbına bir zemin hazırlamıştır. Abbasiler, Karahanlılar ve Gazneliler dönemlerinde yapılan çalışmalar, İbni Sina, Farabî, Razî, Birunî gibi Türk-İslâm hekimlerinin çalışmaları ile önemli bir kaynak sağlamıştır. İbni Sina, Farabî, Razî gibi Türk-İslâm alimlerinin eserleri ölümlerinden 700-800 yıl sonra bile okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur⁴⁴.

Türkler, müzikle tedavi yöntemini akıl hastaları üzerinde ilk defa uygulayan milletlerden biridir. Akıl hastaları Avrupa'da XVIII. asır sonlarına kadar manastırların veya hapishanelerin zindanlarında ölüme terk edilmiş ve hatta ruhunu

⁴⁴ A. TERZİOĞLU, *Türk-İslâm Hastaneleri ve Tababetinin Avrupa'da Tıbbî Rönesansı Etkilemesinden Türk Tıbbının Batılılaşmasına*, s.1590.

şeytan esir almış denilerek diri diri yakılmışlardır. Diğer tarafta ise Türk-İslâm dünyasında akıl hastaları, hastanelerde dönemin olanaklarına göre birtakım ilaçlarla ve müzikle tedavi edilmiştir. Türkler akıl hastalarına ve bu hastaları tedavi etmeye büyük önem vermişlerdir. Türklerde ilk ciddi müzik tedavisi İslâm öncesi dönemde Orta Asya’da “baskı” adı verilen şaman müzisyenler tarafından çeşitli hastalıklara tedavi uygulanması ile ortaya çıkar ve özellikle Osmanlı Dönemi’nde daha da önem kazanır⁴⁵.

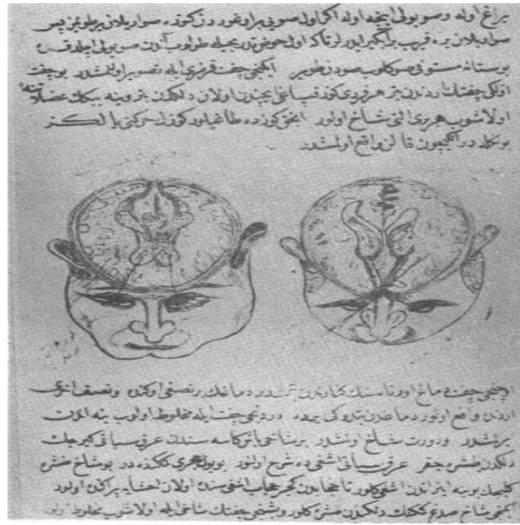
2.3.3 Osmanlı Dönemi

Osmanlı döneminde tıbbi çalışmalar 14. yüzyıldan itibaren başlamıştır. İlme dayanan ilk eser İshak b. Murat’ın “Havasü’l Edviye” isimli eseridir. Batı etkisi 16. yüzyılda hissedilmeye başlanmıştır. Şirvanlı Şemseddin-i İtaki, “Risale-i Teşrih-i Ebdan” ve “Tercüman-ı Kibale-i Feylesefan” eserlerini yazmıştır. Eserde bulunan resimlerin yazılmasında anatomik terminoloji kullanılmıştır. Kaslar ile ilgili kısımlar dikkat çekerken, eserdeki resimlerde Vesalius⁴⁶ etkisi görülmektedir⁴⁷.

⁴⁵ H. ALTINÖLÇEK, **Türk Tıbbında Müzikle Tedavi, Türkler, C. V.**, s.1412-1413.

⁴⁶ Andreas Vesalius (d. 31 Aralık 1514, Brüksel - ö. 15 Ekim 1564, Zakintos) Antik Çağ’dan beri süregelen insan bedeni hakkındaki yanlış düşünceleri düzelten anatomist ve doktor. - <https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW5kcmVhc19WZXNhG11cw>

⁴⁷ M. AKAR, **Tıp eğitimiinde görsel sanatın etkisi**, s. 355-380.

Şekil 2.26. Şemseddin-i İtaki Resimli Anatomi Kitabı (E. KAHYA, Şemseddin-i İtaki'nin Resimli Anatomi Kitabı)

Osmanlı'da anatomi çizimleri, metinlerde anlatılanların resmedilmesi ile yapılmıştır. Bu durum, çizim yapan kişinin orijinal eserdeki yetersiz ve yanlış bilgileri de çizime aktarmasına neden olmaktadır. Ayrıca kopyalanan bir el yazmasında yer alan anatomik şekiller, insan vücudunun incelenmesiyle değil, var olan şekillerin birebir kopyalanıp çizilmesi ile yapılmıştır⁴⁸. Osmanlı tıp yazmalarında bulunan minyatürler, genellikle ilaç yapımı esnasında kullanılan bitki, hayvan ve madenleri gösterir. Tıp, astronomi gibi bilimsel konuların işlendiği eserlere yapılan minyatürler, metinde bahsedilenlere uygun olarak ve var olan resimlerin kopyalanmasıyla çizilmiştir⁴⁹.

Fatih Sultan Mehmet döneminde yaşamış önemli bir doktor olan Şerafettin Sabuncuoğlu, Amasya Darüşşifası'nda tıp eğitimi görmüştür. O zamanda tıbbi eğitim usta-çırak ilişkisiyle verildiğinden sadece alanında usta olan kişiler darüşşifada çalışabilmektedir. Sabuncuoğlu cerrahiye büyük merak duymuş ve "Kitabü'l-Cerrahiyeti'l-İlhaniyye" kitabını yazmıştır (Bkz. Şekil 2.27). Kitap resimli olup, resimler cerrahi teknikleri ayrıntılı ve öğretici bir şekilde göstermektedir. Eserde 138

⁴⁸R. MESUT, A. YILMAZ, *Günümüzde Tıbbi Resim*, s.73-84

⁴⁹N. SARI, A. ALTINTAŞ, İ. BAŞAĞAOĞLU, Z. ÖZAYDIN, *Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı*, s.88

resim ile 168 cerrahi alet resmi bulunmaktadır⁵⁰.

Şekil 2.27. Şerafettin Sabuncuoğlu. Kitabü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye.

(<http://mksaner.blogspot.com/2012/02/serafettin-sabuncuoglu-kimdir.html>)

Osmanlı tıbbının kurucusu olarak tanınan Şanizade Ataullah Efendi tarafından yazılan "Hamse-i Şanizade" adlı eser Osmanlı İmparatorluğu'nda oluşturulan ilk tıbbi kitap niteliğindedir (Bkz. Şekil 2.28). Kitap beş bölümden oluşmakta ve Şanizade Ataullah Efendi'nin yaptığı çevirilerin yanı sıra kendi deneyimleri de bulunmaktadır. Eserde bulunan anatomik resimler renklidir. Daha sonra eser İbn-i Sina'nın Kanun'una benzetilerek "Kanun-i Şanizade" adını almıştır⁵¹.

⁵⁰ M. AKAR, *Tıp Eğitiminde Görsel Sanatın Etkisi*, s. 355-380.

⁵¹ D. YAZAR, *Sağlık Sektöründe Fotoğrafın Kullanım Alanları ve Tarihsel Süreçte Gelişim*, s.30.

Şekil 2.28. Şanizade Atullah Efendi tarafından yazılan "Hamse-i Şanizade". (M. Akar, s.34)

2.4 Yeni Çağ'da Sanat ve Tıp İlişkisi

Yeni Çağ denen dönem, tarihçilere göre, Orta Çağ ile Sanayi Devrimi arasındaki dönemdir. Batı Avrupa'da ve kolonilerinde modern toplumun yaratılma sürecidir. Hıristiyan teokrasinin, feodalitenin ve serfliğin yıkılışını ifade eder. Sanat, bilim ve siyasette dinin etkisi ortadan kalkar. Sanat ve bilimde Rönesans adı verilen bir ilerleme ve gelişme dönemi yaşanır⁵².

2.4.1 Rönesans Dönemi

Tıpta Rönesans dönemi, 14. yüzyılda dinde gelişmeler olması, Galen ve Aristo'nun araştırmalarındaki yetersizliklerin bulunması sonucu başlamıştır.

⁵² F. BRAUDEL, **Medeniyet ve Kapitalizm**, s.230.

Paraselsus, eski bilgileri reddetmiş ve tedavide bitkisel ilaçların yerine madensel ilaçları kullanmıştır. İnsan vücudunun anatomisini merak eden sanatçılar, anatomik eserlerde yer alan resimleri sanatsal olarak görselleştirmişlerdir. Bilim ile sanatın birleşmesiyle ‘artistik anatomi’ denilen bir kavram ortaya çıkmıştır⁵³. Bu kavram sayesinde bilimsel materyaller ve sanat eserleri birleştirilerek yeni görseller ortaya çıkarılmıştır.

2.4.1.1 Rönesans Dönemi ve İnsan Anatomisi

İtalyan Rönesans sanatçıları eserlerinde, insan figürünü daha gerçekçi ve heykelsel bir tasvir haline getirmeye çalışmışlardır. Bu durum onların insan anatomisi üzerine uzmanlaşmasını sağlamıştır⁵⁴.

15. ve 16. yüzyıldaki Rönesans sanatçıları, insan formu üzerinde oldukça fazla çalışmışlardır. Floransa’da bulunan Sanat Akademisi, öğrencilerine anatomi alanında, kadavra ve iskeletlerden çizimler yaptıkları zorunlu bir ders vermiştir⁵⁵. 1490’lı yıllara kadar oldukça kaba anatomik illüstrasyonlar kullanılmaktayken, İtalyan Rönesans sanatçıları, yeni keşiflerin de gösterildiği bir anatomik illüstrasyon sözlüğünün yazılmasına öncülük etmişlerdir⁵⁶.

2.4.1.2 Leonardo da Vinci

İnsan çabasının ürünleri olan sanat ve bilim, birbirinden ayrı disiplinler olsa da ikisinin de çıkış kaynağı doğadır ve insanlığa hizmet ederler. Sanatçılar her dönemde bilimin sunduğu olanakları ve yeni yaklaşımları, sanata hizmet edecek ölçüde kullanmışlardır. Ancak, Leonardo da Vinci, bilimin sunduğu olanakları olduğu gibi almak yerine kendi gözlemlerini kayda geçirip edindiği bilgiler ile yeni tasarımlar yapma yolunu seçmiştir. O’na göre makine icat etmek, resim yapmak, anatomiye incelemek, benzer şeylerdir. Çalışmaları incelendiğinde bilimle sanat arasındaki

⁵³ R. MESUT, A. YILMAZ, **Günümüzde Tıbbi Resim**, 73-84.

⁵⁴ www.metmuseum.org/toah/hd/anat/hd_anat.htm

⁵⁵ <https://hekint.org/2018/04/11/anatomy-michelangelo-1475-1564/>

⁵⁶ www.metmuseum.org/toah/hd/anat/hd_anat.htm

keskin sınırın tamamen kaybolduğu söylenebilir. Latince'yi 40 yaşından sonra kendi çabasıyla öğrendiği söylenir. Geometri, optik, fizik ve tıp kitaplarını Latince yazımları ile okumuştur. Anatomi konusundaki incelemeleri en değerli bilimsel çalışmaları olarak nitelenebilir. Hayvan ve insan cesetleri üzerinde araştırmalar ve çizimler yapmıştır. İncelediği kadvralarla insanın mekanik içyapısını ortaya çıkarmaya çalışmıştır⁵⁷.

Bu dönemde Leonardo da Vinci anatomi konusunda ilkleri gerçekleştirmiştir. İnsan bedenini bir sistem olarak düşünen Da Vinci'nin insan vücuduna bakış açısı, dünyaya bakış açısını gösterir. Yaptığı bilimsel çalışmalarla sanatı harmanlamış ve merakın gerekliliğini vurgulamıştır⁵⁸.

Leonardo da Vinci, Antonio Pallaiuolo'nun anatomi alanında gerçekleştirdiği çalışmalarına dâhil olmuş ve kadavra diseksiyonu yapmıştır. Marcantonio della Torre ile anatomi kitabının eskizini oluşturmuştur⁵⁹.

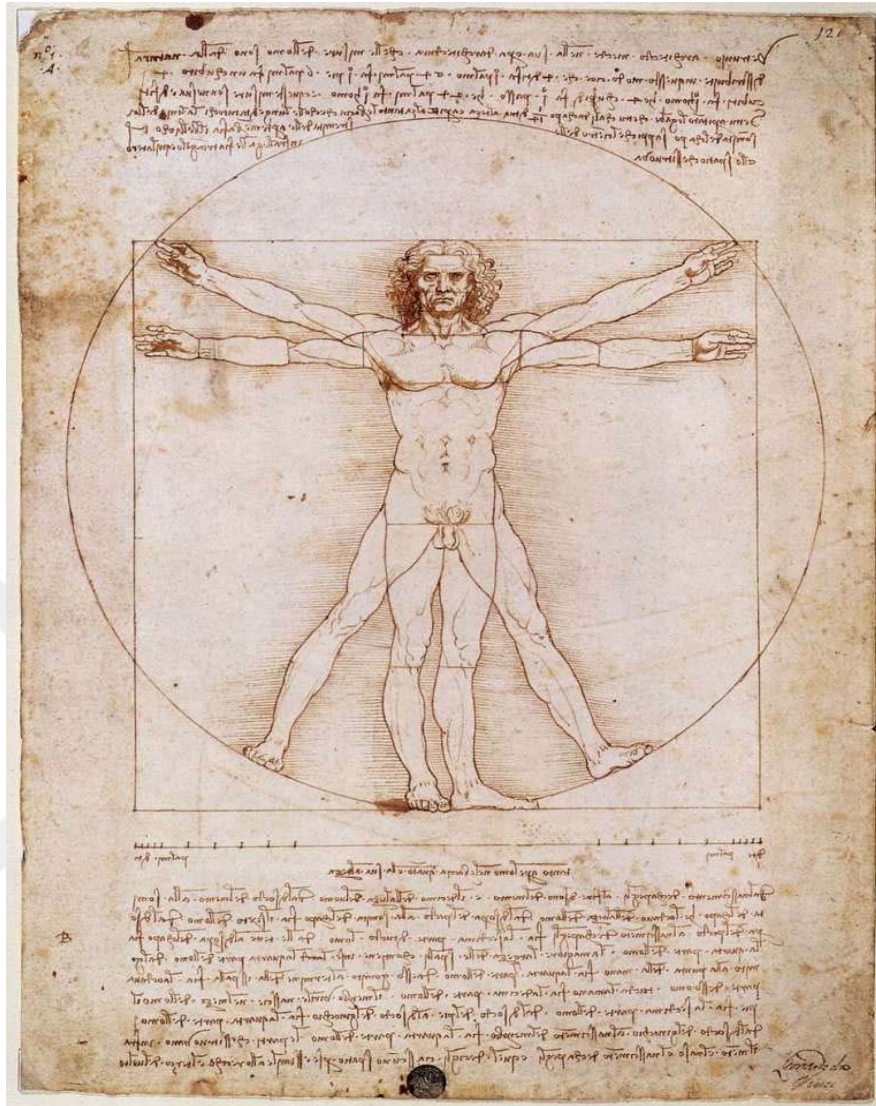
Leonardo'nun en ünlü çizimi olan Vitruvius Adamı (Bkz. Şekil 2.29), Rönesans hümanizmini temsil eden ve sanatla bilimi birbirine bağlayan insan vücudunun oranlarını inceleyen bir çalışmadır. Bir daire ve bir kare içine yerleştirilmiş atletik bir fiziğe sahip olan bu ünlü çizim Romalı mimar Vitruvius'in De Architectura isimli eserindeki kurallara göre ideal insan vücudunun ölçümlerini göstermektedir⁶⁰.

⁵⁷D. BAYAV, **Leonardo Da Vinci'de Sanat, Bilim ve Etkileşimi**, s.123

⁵⁸M. AKAR, **1960 Sonrası Sanatta Tıbbi Müdahaleli Beden**, s.21.

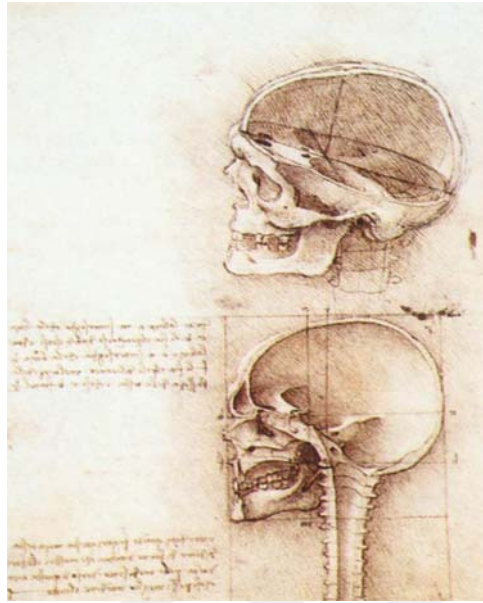
⁵⁹M. AKAR, **Tıp Eğitiminde Görsel Sanatın Etkisi**, s. 355-380.

⁶⁰<http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvU2N>

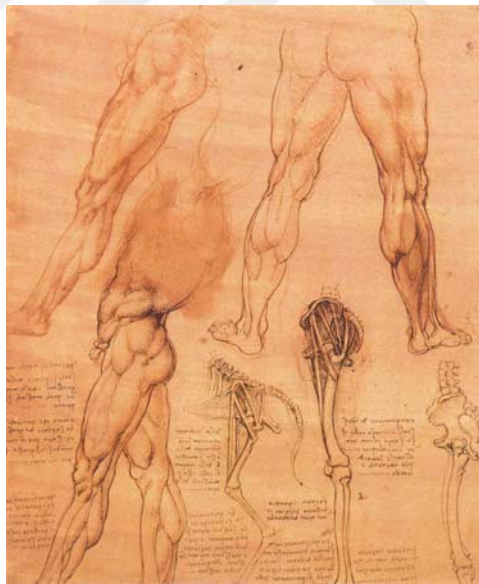

Şekil 2.29 Vitruvius Adamı. (<https://www.puzzlewarehouse.com/Vitruvius-Man-5098eur.html>)

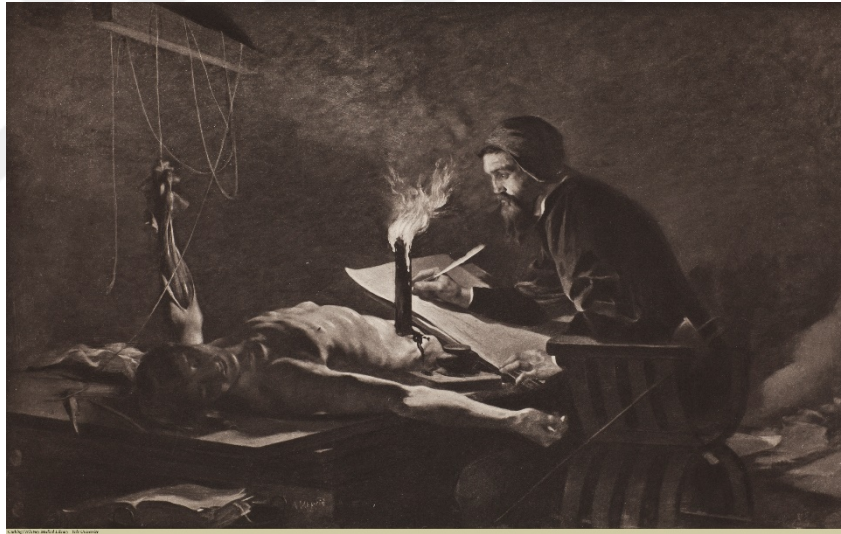
Şekil 2.30. Leonardo Da Vinci, insan kafatası çalışmaları.
(<https://www.pivada.com/leonardo-da-vinci-anatomi>)

Şekil 2.31 Leonardo Da Vinci, insan bacakları ve at bacağından çalışmalar.
(<https://www.istanbulsanatevi.com/category/sanatevcilar/soyadi-d/da-vinci-leonardo/page/2/>)

2.4.1.3 Michelangelo

İtalyan Rönesans dönemi ressam, heykeltıraş, mimar ve şairi olan Michelangelo, Rönesans sanatının en önemli ve eşsiz sanatçılarından. Klasik sanat tekniklerini öğrenmesinin yanı sıra asıl olarak, insan formunu her açıdan tasvir edebilmek için kadvralar üzerinde çalışıp, Yunan ve Roma sanatından devraldığı idealleştirilmiş insan tasarımlarını gerçekçilik boyutuna taşımayı başarmıştır⁶¹. Michelangelo, sürekli olarak diseksiyonları incelemiş ve bir yandan da devrin hekimleri ile iletişime geçerek çalışmalarını takip etmiştir. Aynı zamanda Santa Maria del Santo Spirito Manastır Hastanesi'nden elde edilen cesetlerin anatomik incelemelerini de yapmıştır.

Şekil 2.32. Michelangelo. Mum Işığında Kadavra Çizerken.

(<https://wellcomecollection.org/works/fbukxequ>)

Michelangelo, 18 yaşından başlayarak insan bedeni üzerinde diseksiyon çalışmaları yapmıştır. Kullandığı bazı kadvraların kadınlara ait olduğu ve bu yüzden de insan vücudunu ve insan vücuduna dair patolojiyi çok iyi bildiği varsayılmaktadır. Michelangelo'nun ölü insan bedeni üzerinde yaptığı diseksiyonların sanatına olan

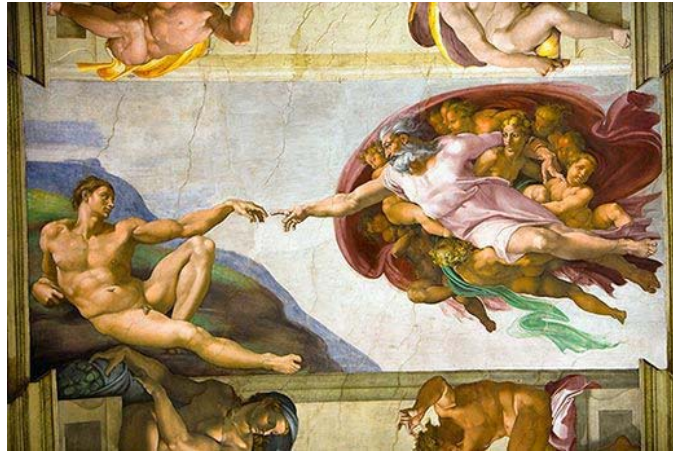
61

(<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvTWljIGVsYW5nZWxy>)

etkileri en net şekilde Sistine Şapeli'nde görülebilir. Sistine Şapeli tavan tasvirlerinden birinde, (bkz. Şekil 2.33) Tanrı'nın kalkmış çenesinin altında, boynunun üzerinde beyin sapı, temporal lob bölümleri, medulla ve diğer bölümleri net olarak görülebilmektedir.

Şekil 2.33. Sistine Şapeli'nden bir kesit. (<https://onedio.com/haber/michelangelo-nun-sistine-sapeli-ne-gizledigi-ve-az-kisinin-bildigi-anatomik-sifreler-bulundu-770720>)

Şekil 2.34 Adem'in Yaradılışı. (<https://onedio.com/haber/michelangelo-nun-sistine-sapeli-ne-gizledigi-ve-az-kisinin-bildigi-anatomik-sifreler-bulundu-770720>)

2.4.1.4 Andreas Vesalius

Antik Roma'nın en önemli hekimlerinden olan Galen, "Galenizm" olarak adlandırılan tıbbi görüşlerinin tüm dünyaya yayılmasına rağmen, insan anatomisini insan kadvralarından çok hayvan kadvralarında yaptığı çalışmalarla incelemiştir. Bu yüzden insan anatomisi ile ilgili tahmini bulgularda pek çok yanlış sonuca varmıştır⁶². Rönesans'ın cesur fikirleri, Galenik düşüncelere açıkça karşı çıkmış ve eski düşüncelerle yeni düşünceler arasında bir yer değiştirme mücadelesi doğurmuştur Rönesans'ın idealleri, bilimsel ilerlemelerde de yepyeni bir keşif çağını müjdelemektedir. Batı tıbbı, ardışık gelişen bu bağa katkı sunarak ilerleme kaydederken, Belçikalı anatomist Andreas Vesalius, Galen dogmalarının hatalarını görmüş ve bunları dillendirmekten de çekinmemiştir⁶³.

Galen'in, kalp, rahim ve karaciğere dair yazdıklarının insan bedeninde yer almadığı anlaşılmıştır. Rönesans'ta önemli başarılarla imza atan bilim adamı Andreas Vesalius, bu konunun ortaya çıkarılmasında önemli rol oynamıştır. Vesalius, idam edilen insanların bedenini kesip açarak içyapısını incelemiştir. Yapılan bu diseksiyonlar sayesinde beden hakkında doğru bilgilere ulaşılmıştır. Böylece tıpta Galen dönemi biterek Rönesans dönemine geçilmiştir⁶⁴.

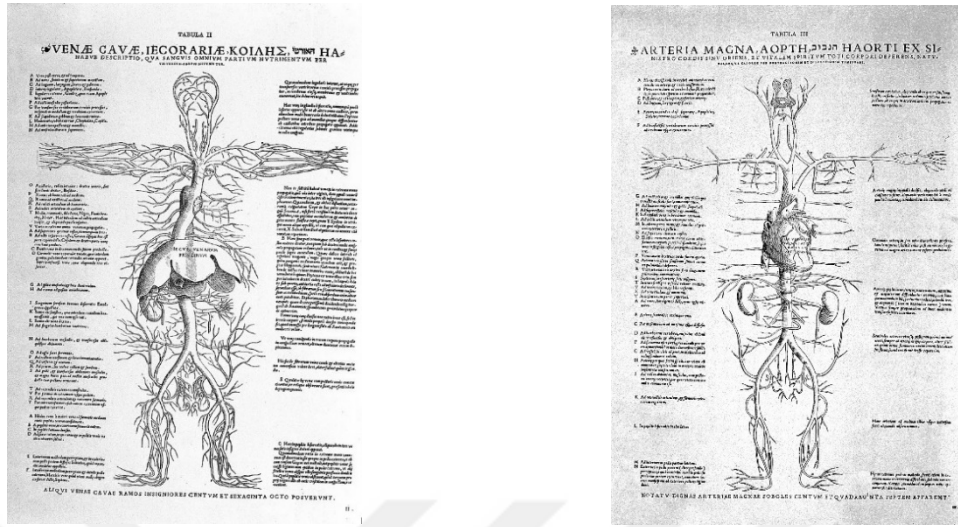
Vesalius, arkadaşı von Calcar'ın yardımıyla, kesim ve çizimler içeren ve toplam 6 tablodan oluşan "Tabulac Anatomicae Sex I" adlı eseri yayınladı. Bu eser daha sonraki çağlarda anatomi derslerinde de kullanılır. Bu kitabın öğrenciler için ayrı bir anlamı vardır çünkü bu kitap bilinen ilk elyazması eserdir. Vesalius'un akademik kariyerinde yaptığı birçok çalışma ve uygulama sayesinde, Galen'in anatomi öğretilerinin yanlışlığı net olarak kanıtlanmıştır⁶⁵.

⁶² Y. ÖZMAKAS, **Bergamalı Galenos**, s.311

⁶³ S. SOYŞEKERCİ, **Beden Sanatı**, s.109-115

⁶⁴ M. AKAR, **Tıp Eğitiminde Görsel Sanatın Etkisi**, s. 355-380.

⁶⁵ S. SOYŞEKERCİ, **Beden Sanatı**, s.138

Şekil 2.35 Vesalius Çizimleri.

Vesalius, 29 yaşına geldiğinde “De Humani Corporis Fabrica” isimli yedi ciltlik kitabını dünyaya sunar. Modern tıbbın, dolayısıyla modern anatominin de kökeni sayılan bu eserin yansıması, artık tıp alanındaki gelişmelerin, kesin ve kanıtlanabilir verilere dayanarak ilerleyeceğini göstermesi açısından önemlidir⁶⁶.

Şekil 2.36 Vesalius Çizimleri. (<https://web.stanford.edu/dept/fren-ital/cgi-bin/rbp/?q=image/term/14>)

⁶⁶ S. SOYŞEKERCİ, *Beden Sanatı*, s.119

2.4.1.5 Pieter Bruegel

Pieter Bruegel, genellikle peyzaj üzerine yaptığı çalışmalar ve köy tasvirleri ile ünlenmiş Hollandalı bir Rönesans sanatçıdır. Düşüncelerini metaforla düzene sokan Bruegel, Orta çağ aklının saplantıları ve dönemin tedirginliğine dair meselelerin dünyasına dalmıştır⁶⁷.

Bruegel, insanlığın varoluşsal acımasızlığını görmezden gelenlerin “gerçek körlüğünü” tasvir ederken, onların çaresizliğine musallat olan korkunç gerçeğin de altını çizmektedir. Ne de olsa resim sanatı, sadece estetik kaygı taşımasından dolayı değil, tıbbi misyonu da yer yer üzerine almasından dolayı tuhaf görünümlü kişilerin ki özellikle belli bir patolojiye sahip olanlar ne yapacakları ve nereye konulacaklarına dair ciddi bir kapatma sorunuyla karşı karşıyaydı⁶⁸.

Şekil 2.37.Körlerin Yürüyüşü – Bruegel. <https://suanyisan.blogspot.com/2011/04/seruvensiz-geziler-ve-otesi-unsal-oskay.html>

Bruegel'in “Körlerin Yürüyüşü” adlı eserinde (bkz. Şekil 2.37) bulunan körler grubu, resmin sol üst köşesinden sağ alt köşesine doğru çapraz şekilde ilerler ve burada birdenbire sonlanır. En soldaki körün ardında bir su kütesinin yüzeyi görülür.

⁶⁷ B.D. PALMER, **Karanlığın Kültürleri Sınır İhlallerinin Tarihinde Gece Yolculukları**, s.59.

⁶⁸ S. SOYŞEKERCİ, **Beden Sanatı**, s.29-30

Suyun öte yanında köy evleri vardır. Tablonun sağ üst bölümünü bir kilise kaplar. Bruegel resimde, hızlı bir düşüşün çeşitli evrelerini betimlemiştir. Çukura düşmek üzere olan soldan beşinci kör, resmin izleyicisine doğru bakan tek figürdür. Tabloda oldukça gerçekçi ayrıntılar verilmiştir. Böylece, bazı körlerin körlük sebebi anlaşılabilir: Soldan üçüncü körün korneaları lösemi infiltrasyonu sebebiyle zedelenmiştir, dördüncünün hastalığı amorozistir, beşincinin ise gözleri oyulmuştur⁶⁹.(Bkz. Şekil 2.38, 2.39, 2.40, 2.41)

Şekil 2.38. İlk körün gözleri görünmüyor, beşinci körün gözleri de şapka altında kalmış.
(<https://argoscelik.blogspot.com/2013/05/bruegel-ve-korler-meseli.html>)

⁶⁹ Rose-Marie ve Rainer Hagen — Pieter Bruegel d. Ä. — Bauern, Narren und Dämonen, Köln: Benedikt Taschen Verlag GmbH 1999 S. 80

Şekil 2.39. İkinci körün iki gözü de yerinden çıkarılmıştır (bilateral enükleasyon). Savaşta yenildiği için soylular tarafından ceza olarak iki gözün çıkartılmasıyla veya herhangi bir kaza ile travma sonucu oluşması mümkündür.

(<https://argoscelik.blogspot.com/2013/05/bruegel-ve-korler-meseli.html>)

Şekil 2.40. Üçüncü körün sağ gözü ile dördüncü körün iki gözünde kornea lökomu (beyaz leke) ve fitizis bulbi görülmektedir. Bu durum, gözün ileri derecede büzüşmesi ve küçülmesi, şiddetli göz iltihaplanmalarında oluşur.

(<https://argoscelik.blogspot.com/2013/05/bruegel-ve-korler-meseli.html>)

Şekil 2.41 Altıncı körde ilerlemiş hipermatür katarakt görülmektedir, göz gümüş rengidir, genelde senil (yaşlılık) katarakta olur.

(<https://argoscelik.blogspot.com/2013/05/bruegel-ve-korler-meseli.html>)

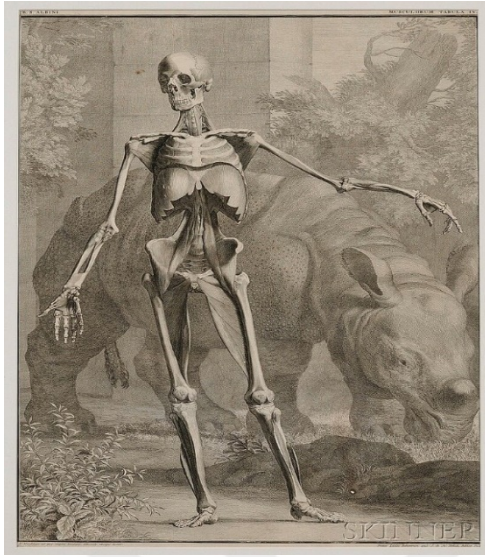
2.4.2 Barok Dönemi

16. ve 17. yüzyıl Flaman ressamı, tıbbî patolojileri barındıran ve gündelik yaşamdan esinlenen çok sayıda portre yapmışlardır. Bu dönemlerde tıbbın kararlı bir amacı olmakla birlikte hastalıkları sınıflandıracak yöntemleri bulunmamaktadır. Cücelik, hipotiroid, hadımlık, hiperkortizon, kısmi felç, zihinsel bozukluk, aşırı kıllanma, parazitler ve mantarlar gibi rahatsızlıklar, portre ressamı tarafından betimlenmiştir⁷⁰. 18. yüzyıl ressam ve gravürçüsü Jan Wandelaar⁷¹, Hollandalı bir anatomist olan Bernard Siegfried Albinus ile birlikte çalışmıştır. Jan Wandelaar'ın en büyük çalışması Albinus ile yaptığı "Albinus Anatomisi"ndeki çizimleri olarak bilinmektedir⁷². (Bkz. Şekil 2.42)

⁷⁰ S. SOYŞEKERCİ, Barok Sanatı'nda Tıbbi Patolojilerin Betimlenmesi, <http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1533039985.pdf>.

⁷¹ <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSmFuX1dhbmRlbGFhcg>

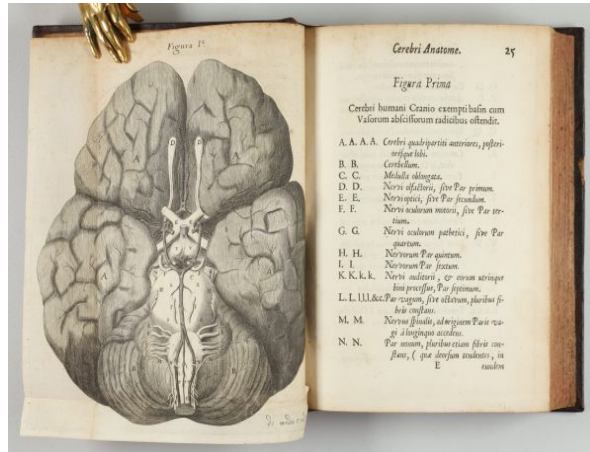
⁷² A.C. MASQUELET, Rembrant'ın Baş Yapıtı Üzerine Bir İnceleme, s.44

Şekil 2.42 Anatomi Uzmanı Albinus. Sanatçı; Jan Wandelaar 1747.

(<https://www.invaluable.com/auction-lot/jan-wandelaar-dutch-1690-1759-musculorum-tabu-590-c-097c39e3cb>)

İngiliz Doktor Thomas Willis'in beyne dair gerçekleştirdiği çalışmalar resimlenerek eser olarak basılmıştır. Öğrencisi Cristopher Wren, "Cerebri Anatomy" (Beyin Anatomisi) isimli eserinin çizimlerini yapmıştır⁴⁸. (Bkz. Şekil 2.43).

Şekil 2.43. CerebriAnatomy. (<https://www.nigelphillips.com/product/willis-thomas/>)

Ressam Rembrandt Von Rijn, insan bedenini incelemeye dair önemli çalışmalar ortaya çıkarmıştır. Flaman sanatçı Rembrandt Van Rijn, anatomi

diseksiyonlarını* Nicolas Tulp ile yürütmüştür. Dr. Tulp'un "Anatomi Dersi" tablosu (bkz. Şekil 2.44) tıp ve toplum için önemli bilgi kaynağı olmuştur bu nedenle tarihte yeri önemlidir⁷³.

Şekil 2.44 Dr. Nicolaes Tulp'un Anatomi Dersi, Rembrandt.

(<https://www.pivada.com/rembrandt-van-rijn-dr-nicolaes-tulpun-anatomi-dersi>)

Rembrandt'ın hem düşünce dünyasına hem anatomi derslerine anlam katan gerçeklik, Descartes ile olan ilişkisidir. Descartes ile olan ilişkisinden esintiler taşıyan onun anatomi dersleri, zihin-beden ikiliğini yansıtan derinliklere sahiptir⁷⁴.

Batı tıbbının, bir yaşam gerçekliği olarak resim sanatındaki yansıması, Hollandalı ressam Rembrandt ve Rijn'in erken dönem grup portresi olan Dr. Tulp'un

* Diseksiyon: Bitki, hayvan ve insanların iç yapısını incelemek üzere kesip açma (diseke etmek), parçalara ayırmak.

⁷³ M. AKAR, **Tıp Eğitiminde Görsel Sanatın Etkisi**, s. 355-380.

⁷⁴ S. SOYŞEKERCİ, **Beden Sanatı**, s.13.

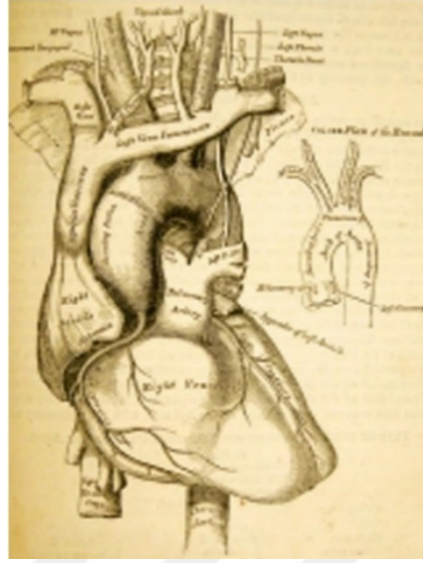
Anatomi Dersi'nde karşımıza çıkmaktadır. Cerrahlar Loncası Başkanı Dr. Nicolas Tulp tarafından sipariş edilen ve ilk lonca siparişi olarak bilinen bir bu tablo, şehir meclisinin onayı ile üç gün süren bir kadavranın incelenmesi ve resme tarihsel boyut katan anatomi dersinin halka açık mekânda verilmesini konu almasıyla çarpıcı bir özellik taşır. Dr. Tulp'un Cerrahlar Loncası başkanı, asistan doktorların ise lonca üyesi olmaları, bu resmin siparişe dönük hazırlandığı düşüncesini güçlendirir. Dr. Tulp'un Anatomi Dersi, Rembrandt'ın yaşamına konu olması açısından çok önemlidir. Aynı önem onun geç dönem resimlerinde ve bireysel portrelerinde de görülür ve kendi yüzünü resmederek adeta kendisi ile hesaplaşır. Kendi resimlerinde hastalığını, yaşamsal sıkıntılarını, kariyerini, kısaca varoluşunu sanata dönüştürerek insanlara sunar ve sanatını toplumsallaştırır⁷⁵.

2.5 Yakın Çağ'da Sanat ve Tıp ilişkisi

1858'de Doktor Henry Gray, anatomi üzerine yaptığı çalışmaları "Gray's Anatomy" ismiyle bastırmıştır. Bu kitabın çizimleri anatomist ve ressam olan Henry Vandyke Carter ile beraber yapılmıştır ve kitapta 363 resim yer almaktadır⁷⁶. (Bkz. Şekil 2.45)

⁷⁵ S. SOYŞEKERCİ, **Beden Sanatı**, s.12

⁷⁶ D. YAZAR, **Sağlık Sektöründe Fotoğrafın Kullanım Alanları ve Tarihsel Süreçte Gelişimi**,s30

Şekil 2.45. Henry Gray, Gray's Anatomy'den bir kesit. (M. AKAR, s.36)

Yakın Çağ'ın önemli kişiliklerinden biri olan Fransisco Goya, dönemin tıp otoritelerine göre kronik hastalıklarından dolayı düzenli işleyen bir akıl sisteminden kopmuştur. 1777, 1787, 1819 ve öldüğü yıl olan 1828'de toplam dört seriden oluşan bir hastalık döneminden geçmiştir. Bu konudaki bulgulara sanatçının özel doktoru olan Eugenio Garcia Arrieta'nın kayıtlarında rastlanmaktadır. Bu bulgular duyma kaybı, kısmî felç, kısmî körlük, depresyon, mide bulantısı, baş dönmesi, çevresel uyumsuzluk ve kavrama güçlüğüdür. Tıp tarihçilerine göre Goya'nın hastalığı, bedenini ele geçiren düzensizlikten kaynaklanmaktadır. Bugün bile pek çok tıbbî otorite sanatçıdaki düzensizliği hemiplegia (kısmî felç) ve schizophrenia (şizofreni) teşhisine bağlamaktadır⁷⁷.

İç savaşın ve mücadelelerin yıprattığı Goya'nın hastalığı, klinik bir buhran sonucu değil, toplumsal olguların provoke ettiği acının tezahürüdür. Önceleri sanatçının resimlerinde yaptığını, bu kez hastalıkları ona yaparak kışkırtıcı bir provakatörlük rolü oynamaktadır. Sanatçının ağırları önce keskin bir bıçak gibi bedenine saplanmakta, sonra dinerek tekrar uykuya yatmaktadır.

⁷⁷ S. SOYŞEKERCİ, *Goya'nın Rüyası: Akıl Uykusu Canavarlar Üretir*, s.1347.

Fakat Goya için, 1808 yılında Fransız askerlerinin İspanya'ya girmesi ve Napoleon'un kardeşi Joseph Bonaparte'in tahta geçmesiyle birlikte, halkın Fransız istilacılara karşı ayaklanması, 2-3 Mayıs'ta başlayacak ve Joseph'in tahttan indirilmesine kadar tam 6 yıl sürecek şansız bir dönem gelişir. Goya'nın ağırlı ve ıstırap dolu sesi "3 Mayıs"'ın sesidir ve kendi ağzından bu tabloyu yapma amacını şöyle dile getirir: "Avrupa'nın zorbalarına karşı giriştiğimiz şerefli ayaklanmanın en olağanüstü ve kahramanca hareketini fırça darbelerim ile ebedileştirmek"⁷⁸. (Bkz. Şekil 2.46).

Şekil 2.46. Goya, 3 Mayıs. (<https://nazlisenol.wordpress.com/2015/09/29/goyanın-bir-basyapiti-3-mayis-1808/>)

Resmin asıl önemli perspektifinde Goya, İsa'nın çarmıha gerildiği anı, sağ avucundaki yarayla biraz sonra ölecek bu kahramanın üzerinde betimler. Foucault'nın dediği gibi, "acının kendisi olan bu resimlerin dipsiz derinliği, dilin ışığında ortaya çıkmaktadır". Acının ve ağrının hikâyesini betimleyen Goya'nın hastalıkları ve ağrıları onu daha iyi resimler yapmaya zorlayacak kadar kışkırtıcıdır.

⁷⁸ S. SOYŞEKERCİ, **Beden Sanatı**, s.70-72.

2.6 Anatomi ve Sanat

Orta Çağ'da beden, ruhun kırılğan yuvası olarak görülür. Bununla birlikte Rönesans döneminde, insan vücudu güzelliği için yüceltilir ve bu dönemin sanatçıları için birincil ilham kaynağı haline gelir. Sanat uğruna, birçok Rönesans sanatçısı insan vücudunu incelemeye başlar⁷⁹.

Bu dönemin en önemli sanatçılardan olan Leonardo da Vinci ve Michelangelo, neşteri alıp insan vücudunu inceler. Bu incelemeler sayesinde de insanın kemik yapısını, iskeletini, kas yapısını ve cildini oldukça gerçekçi bir şekilde tasvir ederler.

Sanatsal tutku, Rönesans'ın anatomistlerine ilham verir ve anatomiye olan ilgi kitleler arasında artar. Doktorlar ve halk, insan vücudunu kendi gözleriyle görmek ister. "Otopsi" kelimesi, "Kişinin kendi gözleriyle görmek" anlamında Yunanca'dan gelmektedir.

18.yy.la birlikte bazı anatomistler diseksiyon becerilerini geleneksel olarak sanatsal bir şekilde kullanır ve örneklerini kalıcı sanat eserleri haline getirir. Bunlardan biri Honoré Fragonard'dır. Anatomik örneklerini kalıcı sanat eserlerine dönüştürür. Diğer anatomistler gibi balmumu örnekleri yapmak yerine, gerçek bedenleri mumyalayarak korumuş, kan damarlarını ve bronş tüplerini enjekte etmiş, cildi vücuttan soyarak oldukça ürkütücü görünümlü ama dikkat çekici örnekler üretmiştir.

⁷⁹ <https://bodyworlds.com/about/history-of-anatomy/>

Şekil 2.47. Honoré Fragonard'a ait bir çalışma. (<https://www.boutiquesdemusees.fr/en/art-books/honore-fragonard-et-ses-ecorches-un-anatomiste-au-siecle-des-lumieres/2152.html>)

Günümüzde, insan ve canlı anatomisini bir tür sanatsal plastik bir nesneye dönüştüren eserler yaratan isimlerden biri Gunther von Hagens'tir. Gunther von Hagens Alman bir anatomisttir. Biyolojik doku örneklerini korumak için geliştirdiği tekniğe "Plastinasyon" adı verilir. "Body Worlds" isimli sergisini, Amerika, Afrika, Asya ve Avrupa'daki 140'tan fazla şehirde sergilemiştir. Kendisi, bu serginin amacını şöyle açıklar. "Bu sergi koruyucu sağlık hizmetidir. Body Worlds sergileri, halkı insan vücudunun iç işleri hakkında eğitmek ve sağlıklı ve sağlıksız yaşam tarzlarının etkilerini göstermek için tasarlandı. Bu sergi şunları hedefliyor, ağırlıklı olarak seyircileri hedef alan sergi, ziyaretçilerin bedenlerinin kırılabilirliklerinden haberdar olmalarını ve her birimizin içindeki anatomik bireysel güzelliği tanımalarını amaçlamakta"⁸⁰.

80

<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvR3Vu dGhlc192b25fSGFnZW5z>

Şekil 2.48 Gunther von Hagens'in sergisinden bir kesit.

(<https://medium.com/@wu.jt200/the-unhealthy-anatomy-of-body-worlds-ee2b3a339905>)

Şekil 2.49 Gunther von Hagens'in sergisinden bir kesit.

(https://www.researchgate.net/figure/The-Reclining-Pregnant-Woman-Gunther-von-Hagens-BODY-WORLDS-and-the-Institute-for_fig2_5965591)

3. BÖLÜM

FOTOĞRAF VE TIP

3.1 Fotoğraf Nedir?

Fotoğraf, doğada mevcut gözle görülebilen maddi varlık ve şekilleri, ışık ve bazı kimyasal maddeler yardımıyla ışığa karşı duyarlı hale getirilmiş film, kâğıt veya herhangi bir madde üzerine aktaran fiziksel ve kimyasal bir işlemdir. Kelime Yunanca ışık anlamına gelen "photos" ve yazı anlamına gelen "graphes" kelimelerinden oluşmaktadır. Yani ışıkla yazmak anlamına gelmektedir. Fotoğrafçılık uluslararası bir dildir ve modern hayatta üçüncü bir göz vazifesi görür. Fotoğrafçılık, bakmakla görmenin ayrı ayrı şeyler olduğunu kanıtlar⁸¹.

Fotoğraf sözcüğü ilk kez İngiliz Sir John F. W. Herschel tarafından 1840 yılında kullanılmıştır. Sir John, yakın arkadaşı olan İngiliz bilim adamı William Henry Fox Talbot'un uyguladığı yeni yöntemle, yüzey üzerinde elde ettiği görüntüye "fotoğraf" adını vermiştir⁸².

3.1.1 İnsanlığın Gerçekliği Arayışı Serüveninde Platon'un Mağara Alegorisi

Platon, Politeia (Devlet) adlı eserinin VII. kitabında şöyle der: "Şimdi bilgimizi ve bilgisizliğimizi şu anlatacaklarımla ölç Glaukon. Yeraltında bir mağara tasarla. Mağaranın kapısı bol ışıklı bir yola açılıyor. Ama mağarada oturan insanların kolları, boyunları ve bacakları zincirlerle bağlanmış, sırtları da ışığa çevrilmiş. Öyle ki sadece karşılarındaki mağara duvarını görebiliyorlar, başlarını arkaya çeviremiyorlar, kendilerini bildikleri andan beri de burada böylece otumaktalar. Düşün ki sırtlarının arkasındaki ışıklı yoldan bir sürü nesnelere geçiyor, ışık bu nesnelere mağara duvarına yansıtıyor. Şimdi bu adamlar sadece mağaranın duvarına yansıyan hayalleri

⁸¹ http://www.kktcfoder.com/documents/e_gazete/Fotograf_Nedir.pdf

⁸² <http://www.birkarefotograf.com/fotograf-nedir/>

görebilirler, o hayalleri meydana getiren nesnelere göremezler, değil mi? Bu adamların gözünde gerçeklik, asıl gerçeklerin duvarda yansıyan hayallerinden ya da gölgelerinden başka bir şey değildir"⁸³. Bir gün zincirlenmiş adamlardan biri zincirlerinden kurtulur ve mağara dışına çıkar. Yansıyan hayallerin aslında güneş ışınlarının nesnelere aydınlatması nedeniyle oluştuğunu idrak eder. Gördüğü imgelerin gölge olduğunu anlar ve bunu mağaradakilerle paylaşmak için geri döner. Mağaradakiler bu imgelerin gölge olduğuna inanmazlar. Adamlar mağaranın dışına çıkamadıkları için kendi yaşadıkları gerçekliğin dışarıdaki gerçekliği onlara aktarmak mümkün değildir.

Platon'un Mağara Alegorisi bizlere gerçeklik üzerine bir deneyim sunar. Algıladığımız gerçekliği sorgulamamızı hatırlatır. Fotoğraflar da algıladığımız çevreyi oluşturan nesnelere içinde belki de en gizemlileridir.

Susan Sontag'ın ifadesiyle fotografik gerçeklik; "gün geçtikçe 'gerçekten' olan şey olarak değil, benim 'gerçekten' algıladığım şey olarak tanımlanmaya"⁸⁴ başladığında, gerçeklik algısı kişiselleşmeye de başlamıştır.

Gerçekte kişiseldir; tanık olduğumuz, hepimizin gözüne takılan, izlediğimiz veya gerçeklik karşısında hissettiğimiz şey aslında gizlidir. Gerçek, fotoğraflandığı anda fotoğrafçı tarafından kadrajlanarak hayatın geri kalanından soyutlanır. Başka bir hikâyeye olarak yeniden vücut bulur.

Susan Sontag'a göre, "fotoğraf makinesinin kaydettiği her şey bir ifşadır"⁸⁵ ve görme kişisel bir eylemdir.

⁸³ O. HANÇERLİOĞLU, *Felsefe Sözlüğü*, s.35.

⁸⁴ S. SONTAG, *Fotoğraf Üzerine*, s.226.

⁸⁵ A.g.e., s.226.

3.1.2. Fotoğrafın Bulunuşunu Hazırlayan Tarihsel Gelişmeler

Fotoğraf, çok fazla insanın ve farklı bilim dallarının katkısı ile gelişmiş ve şimdiki konumuna ulaşmıştır. Fotoğraf tarihi denildiğinde bilinmesi gereken iki önemli gelişme vardır: yüzeyde bir cismin görüntüsünün elde edilmesi ve bir nesnenin görüntüsünün bir yüzeye kaydedilip sabitlenmesinin tarihidir⁸⁶.

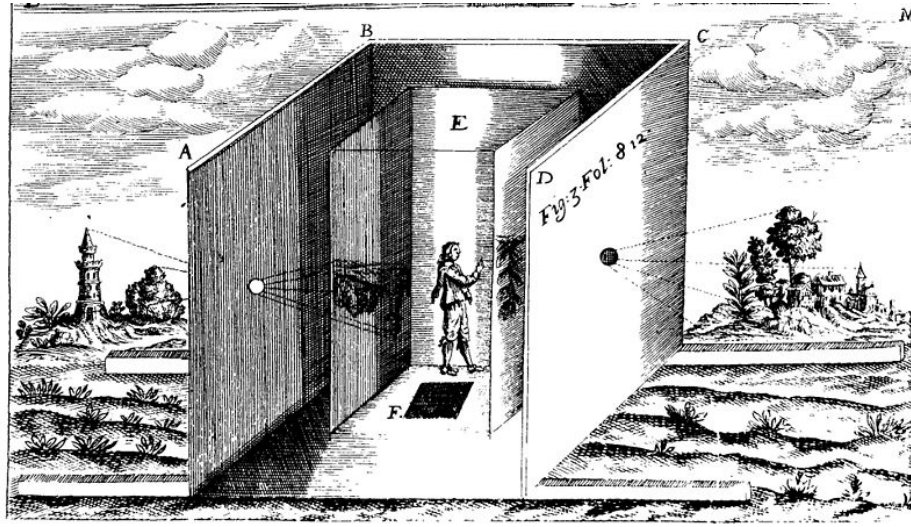
3.1.3 Gerçekliği Bir Yüzeye Aktarma Aracı Olarak Camera Obscura

Camera Obscura'nın tarihi M.Ö. 4. yüzyıla Aristoteles'e kadar uzanır. Yapılan araştırmalardan karanlık odanın ilkelerinden Aristoteles'in de haberdar olduğu anlaşılmıştır. M.Ö. 5. yy'da Çinli filozof Mo Ti, yüzey üstünde bir görüntü oluşturmak ile ilgili gözleminden bahseder⁸⁷. 11.yy'da ilk karanlık odayı (Camera Obscura) Arap optikçi Alhazen'in yaptığı bilinmektedir. Camera Obscura ilkesine göre; her tarafı kapalı bir kutunun veya odanın üstündeki küçük bir delikten giren ışık karşıdaki duvarda dışarıdaki manzaranın ters ve baş aşağı görüntüsünü oluşturur⁸⁸. (Bkz. Şekil 3.1)

⁸⁶ L. KILIÇ, **Fotoğraf ve Sinemanın Toplumsal Tarihi**, s.218.

⁸⁷ P.J. RODGERS, **Retinal Photograpy, Anjiograpy, Electronic Imaging**, s.34.

⁸⁸ R. BELLONE, **Fotoğraf**, s.164.

Şekil 3.1 Camera Obscura.

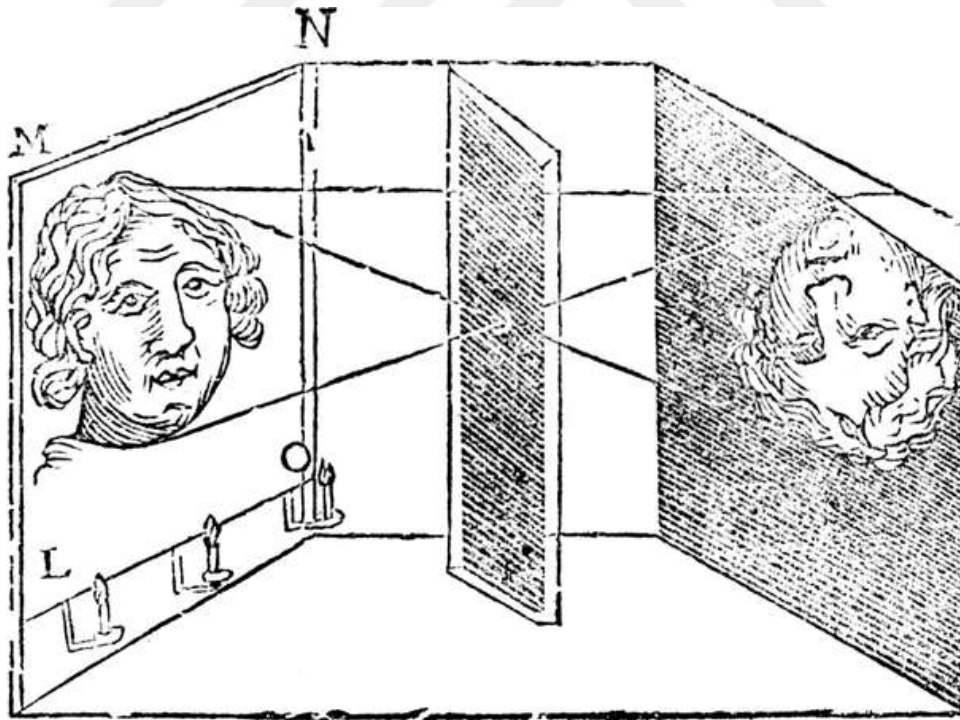
(<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRmlsZToxNjQ2X0F0aGFuYXNpdXNfS2lyY2hlcl8tX0NhbWVvYV9vYnNjdXJhLmpwZw>)

Şekil 3.2 Leonardo Da Vinci Camera Obscura. (<https://owlcation.com/humanities/Leonardo-da-Vincis-Camera-Obscura>)

Camera Obscura'nın en büyük sorunu ışık ve netliktir. Bu durumu aşmak için

delik küçültülmüştür fakat bu kez de görüntü kalitesinde sorun olmuştur. Sorunu gidermek amacıyla farklı çalışmalar yapılmaya çalışılır. Bu çalışmalardan birinde Athanacius Kricher, kara kutuyu iki kişinin taşıyabileceği şekilde tasarlar. 1657’de ise Kaspar Schott kara kutuyu koltuk altına sığabilecek boyutta tasarlamıştır. Görüntü üzerinde daha rahat çalışabilmesi için Alman John Zahn, kutu içerisinde ayna kullanarak görüntüyü kutunun üst tarafına aktarmıştır. Netlik ayarı yapabilmek için merceği oynatabilen bir mekanizma ile ışık şiddetini ayarlayabilmek için diyaframı geliştirmiştir. Bu şekilde tek objektifli basit bir refleks fotoğraf makinesi tasarlamıştır. Perspektif hataları ortadan kaldırılmış, resimler yapabilmek için Camera Obscuralar bu şekilde kullanılmışlardır. Manzara ve mimari gibi alanlarda çizimler yapan ressamlar özellikle bu mekanizmayı kullanmıştır. Camera Obscura’nın fotoğraf çekimi için kullanılması ancak kimyasal gelişmeler sayesinde görüntünün bir düzlem üzerine kayıt edilmesiyle başlamıştır ⁸⁹.

Şekil 3.3 Camera Obscura. (<https://www.britannica.com/technology/camera-obscura-photography>)

⁸⁹ Q. BAJAC, *Karanlık Odanın Sırları, Fotoğrafın İcadı*, s.16.

Johann Zahn, kısa ve uzun odaklı merceklerin kullanılabilirdiği ve 45° açılı düz bir ayna yardımıyla baş aşağıya olan görüntünün düzeltildiği bir dizi karanlık kutu tasarlamıştır.⁹⁰

Sanat tarihinde sanat ve gerçeklik ilişkisi hep önemli bir başlık olmuştur. Camera Obscura sanatın gerçeklikle güçlü bir bağ kurulmasına yardımcı olan önemli aygıtlardan bir olmuştur. Rönesans'tan bu yana, batı sanatındaki gerçekçiliğin gelişmesine, sanatçıların Camera Obscura ve optiği kullanmalarının katkısı yadsınamaz⁹¹.

1558'den önce, Camera Obscura tamamen bilimsel birtakım çalışmalara konu olmasına rağmen bu durum, İtalyan akademisyen Giovanni Battista Della Porta'nın sanatçılara Camera Obscura'yı kendi avantajları için kullanmalarını önermesiyle değişmiştir. Rönesans döneminin sonlarına doğru sanatçılar, eskizlerini ve resimlerini mükemmelleştirmenin bir yolu olarak Camera Obscura'yı kullanmıştır. Bu şekilde Camera Obscura kullanılarak sanat eserlerini oldukça gerçekçi kılmak mümkün hale gelmiştir⁹².

Doğanın gerçekliğinin aktarılmasında, araç durumunda olan insan etkisinin tamamen kalkmasıyla beraber, binlerce yıllık resmetme geleneği bir anda yıkılmıştır. Artık sanatçının ve her daim ilham kaynağı olan doğanın arasında bir makine durmaktadır. Sanatçının emeği olmaksızın, doğanın gerçekliğinin aynısını kopyalayabilen makineler günümüz genetik mühendisliğinin ve canlı kopyalama (klonlama) tartışmalarının bir benzerini de beraberinde getirmiştir. Kadın ve erkek olmadan laboratuvar şartlarında üretilebilecek insan, günümüzde nasıl toplumsal tartışmalara yol açıyorsa, fotoğraf kavramı da zamanının toplumunda benzer tartışmalar yaratmıştır. Fotoğraf, ortaya çıktığı dönem içerisinde oldukça tepkiyle karşılanan bir icat olmuştur. Karşı çıkanlar temelde iki farklı görüş şemsiyesi altında birleşmektedir ve aralarında anlaşılması gereken önemli bir fark vardır. Karşı çıkan

⁹⁰ <https://docplayer.biz.tr/104854486-Fotografcilik-ders-notlari.html>

⁹¹ <https://www.liveabout.com/camera-obscura-and-painting-2578256>

⁹² <https://moneymakerphotography.com/camera-obscura/>

gruplardan ilkinin ortak görüşü; tanrının sureti olan insanın, makine tarafından kopyalanmasının bir hakaret olması; diğer grubun görüşü ise, resim sanatını yozlaştıracağı yönündedir. “Resim yapabilme kabiliyeti tanrı tarafından bazı insanlara bahşedilmiş bir yetenektir” görüşünden yola çıkan bakış açısı çerçevesinde ele alındığı takdirde; fotoğraf makinasıyla birlikte herkes bu yeteneğe sahip olabilecek hale gelmesi, tanrının seçimlerine başkaldırı olarak yorumlanmaktadır. Bu bağlamda, günümüz genetik mühendisliği üzerine yapılan tartışmalarla büyük benzerlikler taşımaktadır. Resim sanatını yozlaştıracağı veya sekteye uğratacağı yönündeki görüşler ise genel olarak sanatçılar tarafından savunulan bir görüştür. Bu görüş çerçevesinde, sanatçının eseri üzerindeki etkisi önem taşımaktadır ve mekanik yollardan üretilen görüntüler bu insani etkiden yoksun olduğu için sanatsal değer taşımamaktadır. Fotoğrafın kullanım şekline göre, doğruluğu kısmen kabul edilebilir bir yaklaşımdır. Fakat fotoğraf, resim sanatına, o dönem için tahmin edilemeyen farklılıklar kazandıracaktır⁹³.

Fotoğrafın icadıyla birlikte görüntüler çoğaltılabilir hale gelmektedir. Dolayısıyla, genel olarak mimetik (taklitçi) anlatım yöntemini benimsemiş resim sanatı için değişim kaçınılmazdır. Fotoğrafın ortaya çıkışına kadar, belgeleme misyonu ressamların göreviydi. Belgelemek için, edindikleri konuyu en ince detayına kadar tuvallerine yansıtmaktaydılar. Fakat fotoğraf bu çabayı çok daha kısa sürede, daha doğru ve daha ucuza gerçekleştirmektedir. Gerçekliği aktarmak, artık fotoğrafın görevidir⁹⁴.

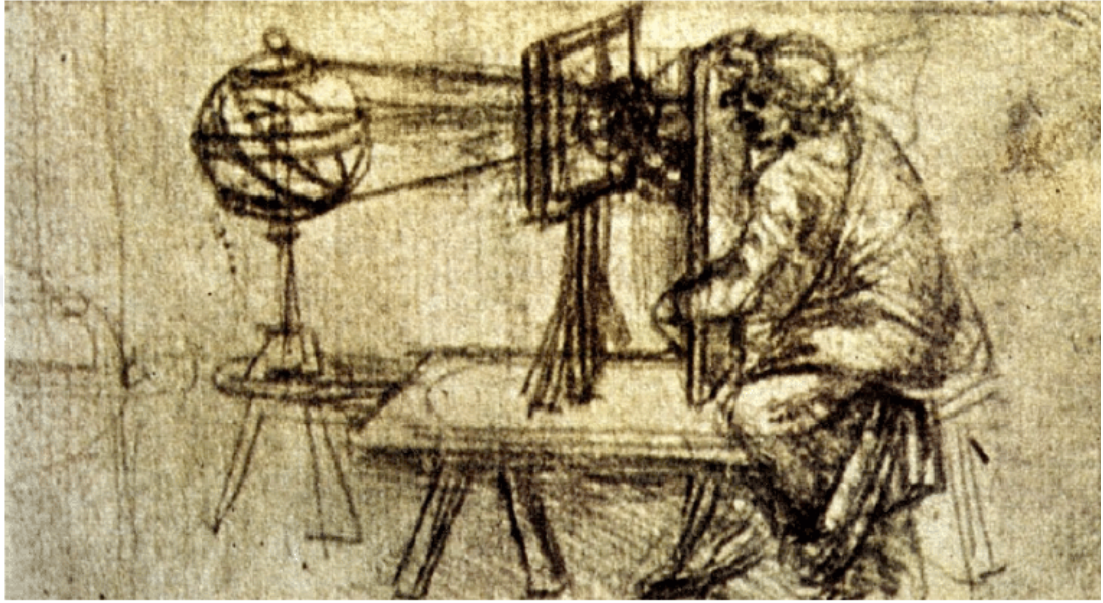
Sanatçı David Hockney ve fizikçi Charles M. Falco tarafından geliştirilen Hockney-Falco tezi bir sanat tarihi teorisi. Her ikisi de Rönesans’tan bu yana Batı sanatı tarihindeki gerçekçilik ve doğruluktaki ilerlemelerinin nedeninin yalnızca sanatsal teknik ve becerinin gelişmesi değil, esas olarak Camera Obscura’nın ve optiğin kullanılması sonucu geliştiği iddiasında bulunurlar. Hockney, sanatçıların resimlerini çizerken optik ve Camera Obscura kullanmalarının sanatsal gerçekçiliğin gelişmesinde kilit faktör oynadığı fikrini ortaya koyar. Hockney-Falco tezine göre,

⁹³H.A OSKAY, **Fotoğrafın Tartışılan Gerçekliği ve Gerçeküstücülük**, s. 27.

⁹⁴A.g.m., s. 27.

Rembrant, Vermeer, Caravaggio vb. gibi sanatçılar resimlerinde Camera Obscura ve aynalar kullanmıştır⁹⁵.

Şekil 3.4: Camera Obscura, Leonardo da Vinci. (<http://www.ifsakblog.org/tag/camera-obscura/>)

Camera Obscura, Leonardo da Vinci'ye, görmenin nasıl çalıştığını, ışığın nasıl tepki verdiğini ve geometrik perspektif yasalarını derinlemesine incelemesi konusunda büyük yarar sağlamıştır. Bu durum belki de Hockney-Falco tezinin savunduğu iddialara bir örnek olabilir.

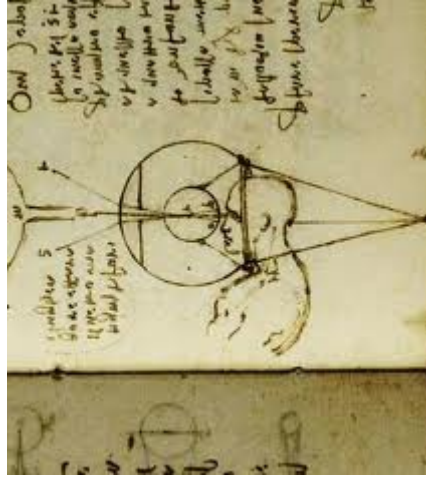
Leonardo Da Vinci, gözü en önemli duyuşal organ olarak görmüştür çünkü ona göre göz, diğer tüm izlenimleri koordine etmektedir. Optik sınırların beyin diğer yarısına geçtiğini bulan ilk kişi de kendisidir. Gözün yapısını anlayabilmek için, gözün beyazı sertleşinceye kadar onları suda kaynatıp sonra dilimlerini açmıştır. Bu çalışmaların sonunda gözün çalışma prensibi ile Camera Obscura'nın benzerliğini fark etmiştir⁹⁶. (Bkz. Şekil 3.5 ve 3.6)

⁹⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Hockney-Falco_thesis

⁹⁶ <https://owlcation.com/humanities/Leonardo-da-Vincis-Camera-Obscura>

Şekil 3.5 Leonarda da Vinci, göz çizimi. (<https://www.art.com/products/p12877981-sa-i2160948/leonardo-da-vinci-head-section-with-the-anatomy-of-the-eye-drawing-royal-library-windsor.htm>)

Şekil 3.6 Leonarda da Vinci, gözün çalışma prensibi. (<https://owlcation.com/humanities/Leonardo-da-Vincis-Camera-Obscura>)

İtalyan ressam, Michelangelo Merisi da Caravaggio, güçlü ışık-gölge kullanımı ve resimsel düzenlemeyi dramatik bir açıdan ele alışıyla barok sanatının en özgün uygulayıcılarından biri olmuştur.

David Hockney, Caravaggio'nun Camera Obscura'yı kullandığının kanıtı olarak Emmaus'deki Akşam Yemeği'ni gösterir. (Bkz. Şekil 3.7). Saint Peter'in sağ eli, sola göre daha büyük görünür. Bu el anomalisinin, Camera Obscura'dan tuvale yansıyan görüntünün ileri ve geri hareketleri sonucunda olduğunu iddia eder. Hockney bu tür çalışmaların sanatçıların kendilerine sakladıkları bir yöntem olduğunu belirtir.

Şekil 3.7 Caravaggio (<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-c/caravaggio-michelangelo/michelangelo-caravaggio-emmausta-son-aksam-yemeği-86/>)

Evlerin içindeki gündelik hayatı betimlediği tablolarıyla tanınan Hollandalı Barok ressam Jan Vermeer, resimlerinde kusursuz yerleşimi yakalayabilmiş olmasına rağmen, tablolarında ön çalışmalara ait izler bulunmaz. Ayrıca, tablolar haricinde hiçbir çizim, kesin olarak Vermeer'e mal edilmemiştir. David Hockney'nin yanı sıra, Hockney-Falco tezini savunan birçok sanat tarihçisine göre, ressam bu kesin yerleşimi elde edebilmek için Camera Obscura kullanmaktadır. Çıplak göz yerine bu tür bir lensin kullanılmasıyla ortaya

çıkacak ışık ve perspektif etkilerinin Vermeer'in tablolarında da görülmesi, bu görüşü desteklemektedir⁹⁷.

Vermeer'in yaptığı resimlerden "Memur ve Gülen Kız" adlı resminde fotografik perspektifin görülmesi, ressamın Camera Obscura'yı kullandığı fikrini güçlendirir. (Bkz. Şekil 3.8). Bu fikri destekleyecek hiçbir bilimsel kanıt yoktur. Tek bilgi kaynağı, resmin kendisidir. Söz konusu resimde, iki figür masanın köşesine çok yakın oturmaktadır. Ancak memurun başının görüntüsü, gülümseyen kızınkinin iki katı kadardır. Perspektif, geometrik anlamda kusursuz bir şekilde doğrudur. Günümüz fotoğraf ya da resimlerinde ön planda çok büyük görünen nesnelere aşına olursa da 17. yüzyıl resminde bu alışıldık bir durum değildir⁹⁸.

97

<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSm9oYW5uZXNfVmVybWVlcg>

⁹⁸https://www.bbc.co.uk/history/british/empire_seapower/vermeer_camera_01.shtml

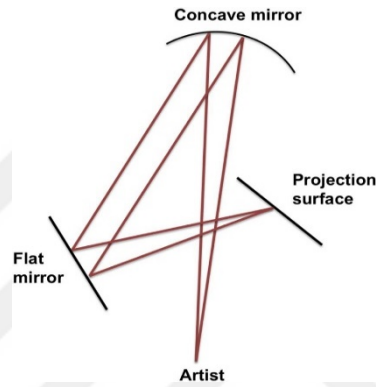
Şekil 3.8. Vermeer, Memur ve Gülen Kız. (<https://www.arthipo.com/tr-tr/johannes-vermeer-memur-ve-gulen-kiz.html>)

Hollandalı ressam ustası Rembrandt Harmenszoon van Rijn, Avrupa ve Hollanda sanat tarihinin en önemli ressamlarından biridir. Hollanda'nın ticaret, bilim ve sanatta atılım yaptığı altın çağda yaşamıştır. "Işığın ve gölgelerin ressamı" olarak da anılır⁹⁹.

99

<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUmVtYnJhbmR0>

İngiltere'den iki bağımsız araştırmacı, Rembrandt'ın çalışmalarında projeksiyonlar kullandığını söylerler. Rembrandt'ın, öznelerinin görüntülerini kâğıt ve tuval üzerine yansıtmak için aynalar, Camera Obscura'nın lenslerini kullanabildiği yönünde fikirleri bulunmaktadır. Rembrandt'ın, kendi portrelerini yapabilmek için düz ve içbükey aynaları ve projeksiyonu kullanarak bir kurulum yaptığı halen günümüzde kanıtlanmamıştır¹⁰⁰ _

Şekil 3.9. Rembrandt Ayna Mantiğı. (<https://tr.thenestgallery.com/2494-rembrandt-used-projection-technique-says-british-res.html>)

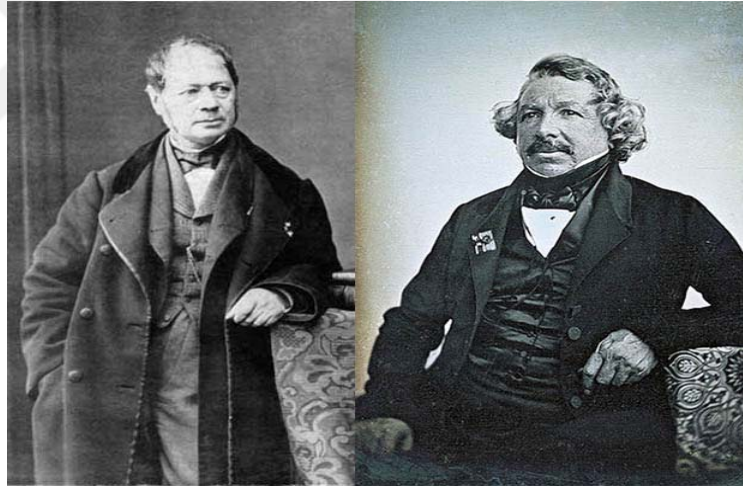
¹⁰⁰ <https://tr.thenestgallery.com/2494-rembrandt-used-projection-technique-says-british-res.html>

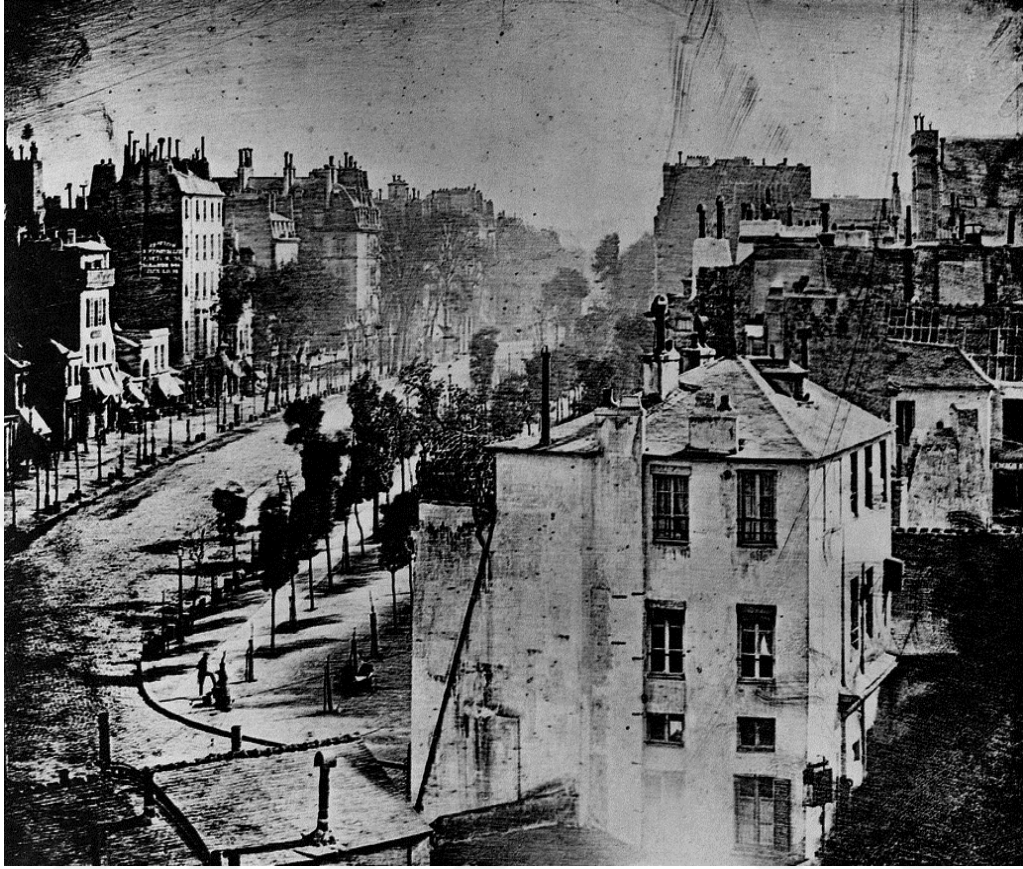
Şekil 3.10. Rembrant, kendi portresi. (listelist.com/siyahin-mucidi-rembrandt/)

3.1.4 Sanayi Devrimi ve İlk Fotoğraf Karesi

Sanayi Devrimi sonrasında, teknoloji ve sosyal alandaki gelişmelerle peşi sıra gelen buluşlar ilk fotoğraf makinesini ortaya çıkarmıştır. Asırlar boyunca insanlar gözle görüleni bir yüzey üstünde kalıcı hale getirmeyi istemiştir. Bu bağli olarak da Sanayi Devrimi sonrası güçlenen orta sınıf, Avrupalı insanlar arasında portrelerini yaptırmak, statü göstergesi olmuştur. Giderek artan bu talep, ressam ve minyatürcülerin yaptığı işin mekanize olmasına neden olmuş ve bu durum dolaylı olarak fotoğrafın gelişmesine katkı sağlamıştır.

Şekil 3.11 Louis Daguerre ve Nicephore Niepce. (<http://www.photomuseum.org/photography-history/> & <https://microsites.lomography.com/daguerreotype-achromat-art-lens/tr/history/>)

Şekil 3.12 1838 yılında Paris'in Temple Bulvarı'nda bir insana ait bilinen ilk fotoğraf.

(<https://docplayer.biz.tr/104854486-Fotografcilik-ders-notlari.html>)

Bir insana ait bilinen ilk fotoğraf, 1838 yılında Paris'in Temple Bulvarı'nda yine Louis Daguerre tarafından çekilmiştir. (Bkz. Şekil 3.12). İnsan trafiğinin oldukça yoğun olduğu bir bulvar olmasına karşın pozlama süresinin 10 dakikadan uzun olması nedeniyle bu kareye yalnızca bir boyacı ve ayakkabılarını boyatan bir kişi girmeyi başarabilmiştir¹⁰¹.

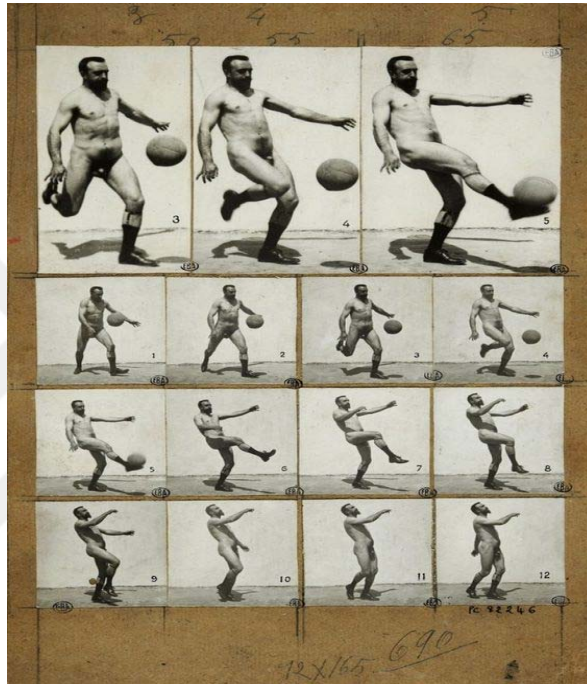
Fransız fotoğrafçı, tıp araştırmacısı ve kronofotografi Albert Londe,¹⁰² 1878'de nörolog Jean-Martin Charcot tarafından Salpêtrière'de tıbbi fotoğrafçı olarak görevlendirir¹⁰³. Londe, hastaların epileptik nöbet geçiren hastalar da dâhil olmak

¹⁰¹ <http://www.serenti.org/fotograf-tarihcesi/>

¹⁰² "Who's Who of Victorian Cinema". Archived from the original on 26 August 2007. Retrieved 2007-07-23.

¹⁰³ Kemp, Martin (1997). Thomas, Ann (ed.). Beauty of Another Order, Photography in Science. Yale University Press. p. 134

üzere hareketlerini fotoğraflamak için bir sistem geliştirir. Bunu, elektromanyetik enerji ile tetiklenen dokuz merceklili bir kamera kullanarak ve bir metronom kullanarak, deklanşörlerin serbest bırakılmasını sıralı olarak zamanlayabilen, böylece art arda cam plakalara fotoğraf çekebilen bir aletle başarmıştır. Birkaç yıl sonra Londe, hareketleri fotoğraflamak için on iki lensli bir kamera geliştirir¹⁰⁴.

Şekil 3.13 Londe, Charcot futbol oynuyor. (<https://antique-erotic.tumblr.com/post/115771188590/taken-circa-1890-by-pioneer-of-photographic-and>)

Şekil 3.14 Eadweard Muybridge, Galloping Horse.

(<https://www.smithsonianmag.com/smithsonian-institution/how-19th-century-photographer-first-gif-galloping-horse-180970990/>)

1878 yılında ortaya çıkan yeni gelişmeler, pozlama süresini saniyenin 1 / 25'ine düşürerek hareketli nesnelerin fotoğraflanmasına ve tripod ihtiyacını azaltmasına izin vermiştir. Bu yeni gelişme, Eadweard Muybridge'deki "Galloping Horse" (1878) adlı fotoğraf dizisinde kullanılır. (Bkz. Şekil 3.14). Bir atın dört nala dört bacağını da tamamen yerden alıp almadığı sorusunu çözmek için tasarlanan fotoğraf serisi, neredeyse anında pozlama yapabilen yeni fotografik yöntemleri göstermesi açısından önemlidir¹⁰⁵.

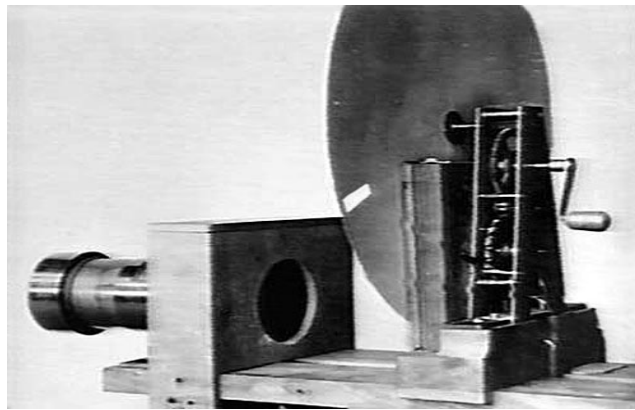
3.1.5 Fotoğrafın Topluma Yayılması

19 Ağustos 1839'da Fransız devletinin, fotoğraf teknolojisini mucidinden satın almasıyla Daguerre yönteminin sırları tüm dünyaya açıklanır. Böylece fotoğraf herkese duyurulur ve tüm hakları serbest kullanıma açılarak her yerde görüntü üretilmesi sağlanır.

¹⁰⁵ K. GÖK, **Fotoğrafın bulunuşu ve Sonrasında oluşan teknik gelişmeler**, s.43-66.

Bu şekilde hevesli amatörler, fotoğraf üretmek için daguerreotypelar ile aletlerin büyüklüğünü ve taşınma zorluklarını göz ardı ederek, durağan nesnelerin görüntülerini pozlamıştır. 1790'lı yıllarda ressamlar tarafından resmedilen doğa ve kent görüntüleri, artık bu tekniği uygulayan fotoğrafçılar tarafından da kullanılabilir hale gelir. 18. yüzyılın teknik koşulları insanların gördükleri nesnelere belgeleme ve başkalarıyla paylaşma isteğini üst noktalara taşımıştır. Bu görsel malzemeler, insanların görmedikleri, bilmedikleri yerlere olan merakının, farklı ülke ve hayatlar görme isteklerinin bir göstergesi olmuştur. 20. yüzyılda fotoğrafın bu kadar yaygın kullanıma karşı Lichtwark, "Çağımızda bir insanın kendi fotoğrafı, en yakın akrabalarının ve dostlarının fotoğrafları, sevgilisinin fotoğrafı kadar yakın ilgiyle bakılan hiçbir sanat yapıtı yoktur," görüşü ile özetlemiştir¹⁰⁶.

1833 yılında Fransa'da Etienne Jules Marey, "Chambre chronophotographik" (Disk Kamera) isimli kamerayı geliştirir. Bir kol aracılığı ile çevrilen makinede, şerit kâğıt üzerine 10–12 adet çekim yapabilmektedir. G. Eastman'ın 1889'da Kodak şirketini kurup Brownie kameralarla filmi piyasaya sürmesi satış patlaması yaşatmıştır. Bu yöntem fotoğrafçılığın geniş kitlelere yayılmasına yol açar¹⁰⁷.

Şekil 3. 15. Jules Marey tarafından icat edilen Disk Kamera. (K.GÖK, s.60)

Fotoğraf makinesi, 1839 yılında icat edilip özellikle seçkinler tarafından yaygın kullanılan bir araç haline geldikten 30 yıl sonra diğer alanlarda da yaygın olarak

¹⁰⁶ W. BENJAMIN, **Fotoğraf Yazıları**, s.216.

¹⁰⁷ P. BROOKE-BALL, **George Easment ve Kodak**, s.64.

kullanılır. Özellikle polis dosyaları, askeri istihbarat, savaş muhabirliği, pornografi, antropolojik kayıtlar, ansiklopedi belgeleri, kartpostallar, aile albümleri, merak giderme bahanesiyle her yere sızma amacıyla (yanlış bir şekilde buna, gizli kamera denir) kullanılarak; haber röportajı, estetik etki ve vesikalık fotoğraflar yaratmak için kullanılmaya başlanır. İnsanların günlük kullanımı için üretilen ilk ucuz fotoğraf makinesi 1888 yılında piyasaya girer¹⁰⁸.

Paul Strand ve Walker Evans gibi kişilerin dönemi fotoğrafın gerçeği doğrudan gösteren araç olarak kullanıldığı dönemdir. Özellikle 20. yüzyıldaki iki savaş arasında rastlayan dönemde fotoğraf, gerçeğe gönderme yapmada kullanılan en doğal ve en baskın yol olarak görülür. Bu dönemde fotoğraf, güzel sanatların sınırlılığından kurtulur ve demokratik olarak kullanılacak bir kamu aracına dönüşür¹⁰⁹.

Buna rağmen bu durum çok kısa sürer. Bu yeni bildirim aracının gerçeğe bu kadar sadık olması, propaganda amaçlı kasıtlı kullanımını hızlandırır. Fotoğrafın sistemli bir propaganda aracına dönüştüğü zamanlarda bu durumu ilk kullananlar Nazilerdir¹¹⁰. Yeni oluşan sinema sanayi, taşınabilir fotoğraf makinelerinin gelişmesiyle fotoğrafı kullanılan bir araç olmaktan çıkarıp, onu modern dünyanın bir refleksi haline getirir. Röportaj fotoğrafçılığının ortaya çıkmasıyla resimler metni değil, metin resimleri takip eder oldu. Fotoğraf röportajcılığı için, ilk büyük ölçekli iletişim dergisi 1936'da ABD'de çıktı. Life adındaki bu dergi yayın hayatına girmesi savaş sonrası dönemin medya araçları için önemli bir gelişmedir. Bu dergi, finansmanın büyük çoğunluğunu reklamlardan elde ederek gelecek yüzyıldaki kitle iletişim araçlarının para kazanma modelini oluşturarak bu konuda ilk örnek olur¹¹¹.

3.1.6 Fotoğrafçılığın Sanat ve Bilimle İlişkisi

Fotoğrafların bilimsel kanıt olarak ya da iletişim aracı olarak kullanımı arasında

¹⁰⁸ A.R. TULÜCE, *Tıp Fotoğrafçılığı ve Tıp Alanındaki Uygulamaların Fotoğraf Sanatında Kullanımı*, s.64.

¹⁰⁹ A. İMANÇER, *Fotoğraf Sanat İlişkisi*, s.96.

¹¹⁰ M. F. ÜNAL, *Göstergebilimin Serüveni*, s.379-398.

¹¹¹ R. BELLONE, *Fotoğraf*, s.164.

kuramsal bir ayırım yoktur. Bunun nedeni ise kuramsal olarak içerdiği önermedir. Bu önerme, bir şeyin görünebilir olduğu zaman, onun bir olgu olduğunu, olguların da sadece gerçeği içerdiği önermesidir¹¹².

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, son yüzyılda sanatı da etkilemiştir. Sosyal yaşamın bir parçası olan sanatçıların, hayatı ve dünyayı algılayış biçimi ve uygulama alanları farklılaşmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak, toplum ve insanın iç içeliği, düşünsel ve estetik yapısı nedeniyle fotoğraf, bir ifade aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır¹¹³.

Görme kavramı, tıp bilimi için çok önemlidir. Hastalıklar da olmak üzere bedene dair öğrenilen her şey, çok eski yıllardan beri mevcut olanaklarla görselleştirilmiş ve yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Günümüze kadar elde edilen birçok tıbbi bilgi, bu kayıtlar sayesinde gelişim göstermiştir¹¹⁴.

3.1.7 Tıbbi Belgeleme Aracı Olarak Fotoğraf

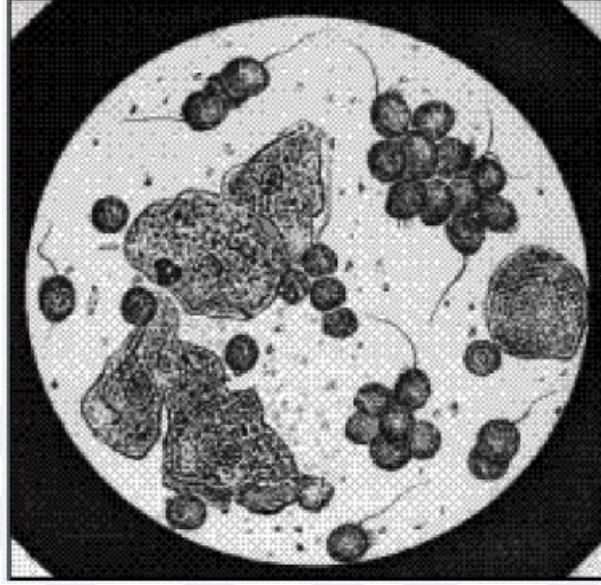
Tıpta ilk kez fotoğrafın kullanımı 1840 yılında Paris'teki Charite Hastanesi'nden Alfred Froncois Donne'un çalışmalarıyla olmuştur. Doktor Donne, mikroskop görüntülerini fotoğraflayabilmek için fotomikrografi adından bir alet geliştirmiştir. Bu alet mikroskopla daguerreotype fotoğraflar üretmektedir. Bakteriyolog ve doktor olan Alfred François Donn  ile John Benjamin Dancer ilk defa mikroskopik canlıların (protozon, kemik iliği h creti, kan hücreleri) görüntülenmesini fotomikrografi cihazı ile gerçekleştirmiştir. Sonrasında Alfred Froncois Donne 1844 yılında, fotomikrografiyle ürettiği fotoğraflardan 'Mikroskopik Anatomi Atlası'oluşturmuştur. 1852'de, Almanya'da, fizikçi Joseph von Gerlach ile farmakolog F. Meyer fotomikrograf tekniği ile "Mikroskopik bilimde bir araç olarak

¹¹² J. BERGER, **Bir Fotoğrafı Anlamak**, s. 240.

¹¹³ İ. DERMAN, **Fotoğraf ve Gerçeklik**, s.65.

¹¹⁴ S.GÜLER-T. AKÇA, **Tıbbi Fotoğraf lık: Tarihsel Süreç ve Temel Kavramlar**, s.98-108.

fotoğrafçılık” isminde tıp alanında ilk ders kitabını oluşturmuştur¹¹⁵.

Şekil 3.16. Diamens’in Mikroskopik Anatomi Atlası’ndan Daguerrotype tipi Trichomonas vaginalis fotoğrafı

1852-1856 yılları arasında Fransa’da Dr. Duchenne, yüz mimiklerini incelediği deneylerini fotoğraflarla beraber kitap haline getirmiştir. 1868’de Hardy ve Montmeja isimli doktorlar cilt hastalıkları fotoğraflarının bulunduğu “Clinique Photographique de l’hospital Saint-Louis” i çıkarmıştır. Bunun sonucunda da Saint-Louis’de patolojinin en ilginç ve ender vaka örneklerinin toplandığı bir fotoğraf atölyesi açılmıştır¹¹⁶.

¹¹⁵ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi>

¹¹⁶ Y. TUNA, **Ölümün Fotoğraf Yoluyla Estetize Edilmesi**, 458-471.

(a)

(b)

Şekil 3. 17. (a) (b) Hardy ve Montmeja isimli doktorların çıkardığı Clinique Photographique de l'hospital Saint-Louis'te bulunan vaka örnekleri. (<http://sfhd.chez.com/clinique/impet.htm> & <https://www.pinterest.de/pin/486670303461763598/>)

Planche XIII.

ATTAQUE. PERIODE EPILEPTOÏDE
STENTIL

Planche XXIII.

ATTITUDES PASSIONNELLES
EXTASE 1876.

Planche XXXVIII.

ATTITUDES PASSIONNELLES
BÉATITUDE

Şekil 3.18 Fransız Bourneville'in yayınladığı L'Iconographie Photographique de la Salpêtrière adlı eserde yer alan psikiyatri vakasının fotoğrafları.

(<https://blogs.library.mcgill.ca/osler-library/iconographie-photographique-de-la-salpetriere/>)

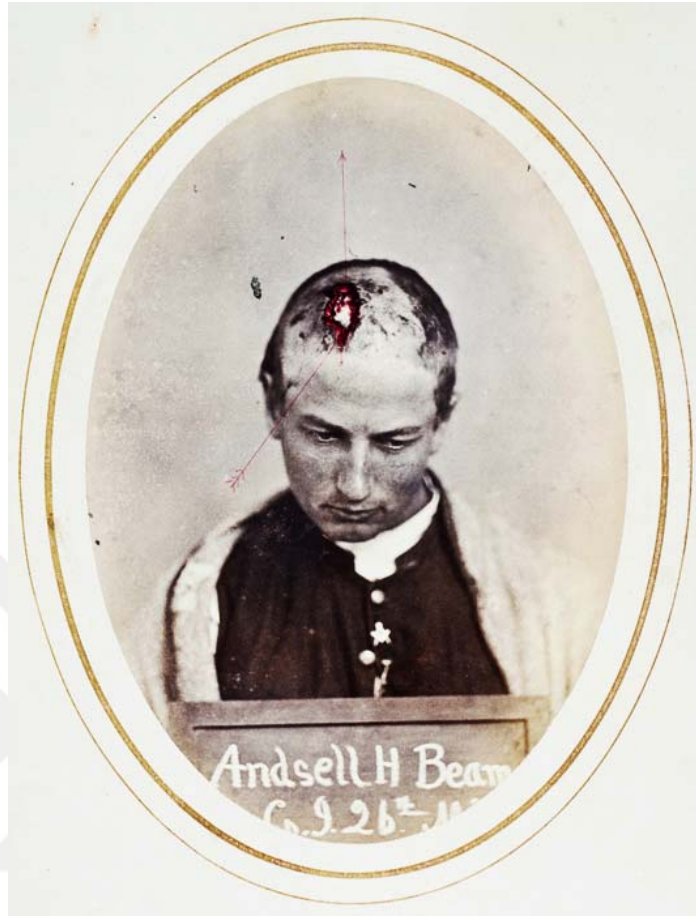
Yine İngiltere'de Beckenham'ın Bethlem Royal Hospital hastanesinde yürütülen deneylerde fotoğraf kullanılmıştır. İtalya'da ise San Clemente hastanesi sistemli bir biçimde hastaların fotoğrafını çekmiştir. Fotoğraf, savaş meydanlarında meydana gelen yaralanmaları ve uygulanan cerrahi müdahaleleri belgelemek için de kullanılmıştır. Amerikan İç Savaşı sırasında William Bell ve Dr. Bontecou'nun

çalışmaları (bkz. Şekil 3.19 ve 3.20) ile 1870 savaşında Prof. Delalain'in plastik cerrahi ameliyatlarında fotoğraf kullanması bunun örnekleridir. Fotoğrafın ilk dönem bilimsel amaçlı kullanımı, insan ve hayvan fizyolojisinin tanınmasının yanı sıra, hareketin nasıl algılandığıyla ilgili bilgilerin de değişmesini sağlamıştır. 1880'li yıllarda Fransız bilim insanı Etienne-Jules Marey insan ve hayvan fizyolojisini araştırmak için fotoğrafları kullanmış, motor hareketlerini incelemek için özel kameralar ve fotoğrafik teknikler geliştirmiştir¹¹⁷.

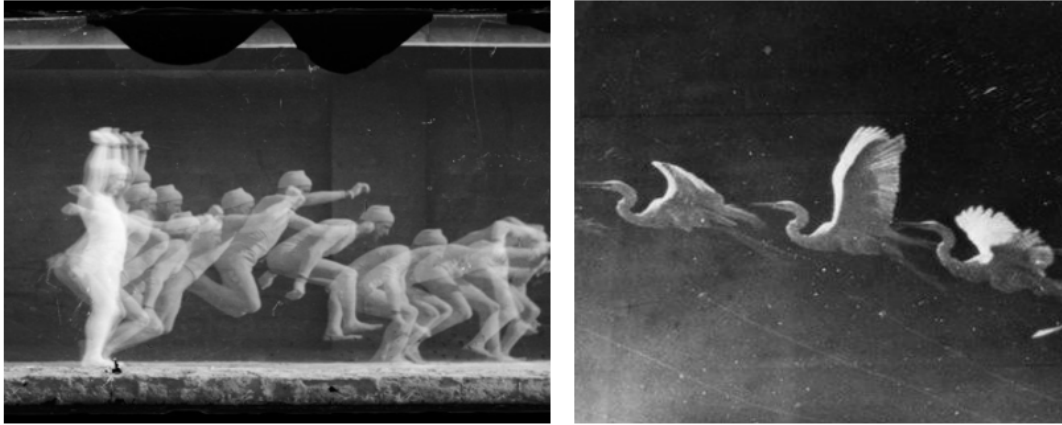

Şekil 3.19 William Bell. Amerikan iç savaşı.

¹¹⁷ <http://scih.org/etienne-jules-marey-chronophotographic-gun/>

Şekil 3.20. Dr. Bontecou Amerikan iç
savaşı. (<https://tr.pinterest.com/pin/460915343091441998/?lp=true>)

Şekil 3.21 Fransız bilim insanı Etienne-Jules Marey'in insan ve hayvan fizyolojisini araştırmak için çektiği fotoğraflar. (<https://oss.adm.ntu.edu.sg/qke001/in-the-style-of-etienne-jules-marey/>)

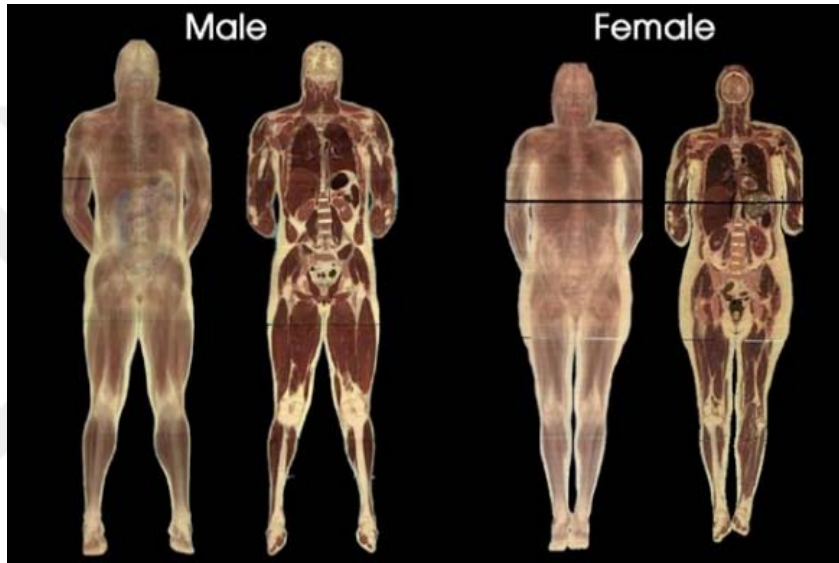
Bell'in çağdaşı Amerikalı sanatçı Eadweard Muybridge de benzer deneyler yapmıştır. Muybridge'in bir atı koşarken görüntülediği fotoğraflar, atların gözün normalde algıladığından farklı koştuğunu gösterdiği için büyük ilgi uyandırır. Marey ve Muybridge'in çalışmaları, insan gözünün algılayamadığı bir dünyanın kapılarını aralamıştır¹¹⁸. Fotoğraf teknolojisinin bu yönü üzerinde daha sonra birçok çalışma yapılmış ve bilimsel çalışmalarda sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler sonrasında hem fotoğraf makinesi hem de kamera, mekanik bir göz olarak kabul edilmeye başlamıştır. Fotoğraf, tıpta kullanım alanı bulduktan sonra diğer teknolojilere örnek olmuş ve bu teknolojilerin de tıpta kullanılmasının tanı koymada yardımcı olabileceği görülmüştür. Mikroskobik fotoğrafçılık (mikrografi), radyografi, tomografi, ultrason ve manyetik rezonans görüntüleme gibi fotografik olmayan görüntüleme yöntemleri geliştirilerek tıpta kullanılmaya başlanmıştır. Bu yöntemler sayesinde insan bedeninin çıplak gözle görülemeyecek özellikleri görünebilir kılınmış ve bu özellikler aynı zamanda kitlelere sunulabilir hale gelmiştir¹¹⁹. Bunun ilk örneklerinden biri olarak; 1898'de cerrahi deneyler, fotoğrafı sinematografi ile birleştirilerek bir köpeğin atan kalbi film olarak gösterilebilmiştir. Amerikan hükümetinin onayıyla 1993'te başlatılan "The Visible Human Project" ile bir erkek ve bir kadın kadavranın bilgisayarlı tomografisi ve manyetik rezonans

¹¹⁸ K.GÖK, **Fotoğrafın Bulunuşu ve Sonrasında Oluşan Teknik Gelişmeler**, s.43-66.

¹¹⁹ Z. KARAKOÇ, M. KETANİ, Ş. KETANİ, **Mikroskopların Çalışma Mekanizması ve Çeşitleri**, s.77.

görüntülemesi ve sonrasında detaylı vücut diseksiyonu ve bu diseksiyonların fotoğraflaması yapılarak, 2000 yılında hem dijital hem de fotoğrafik bir anatomi atlası olarak hazırlanmıştır.(Bkz. Şekil 3.22). Bu tarihten günümüze, bu ve benzeri şekilde fotoğraflama yöntemi kullanılarak üretilen birçok atlas ve tıbbi doküman, örneğin çarpışma test mankenleri ya da protez vücut kısımları üretimi gibi birçok alanda araştırma ve geliştirme çalışmaları için kullanılmaktadır.

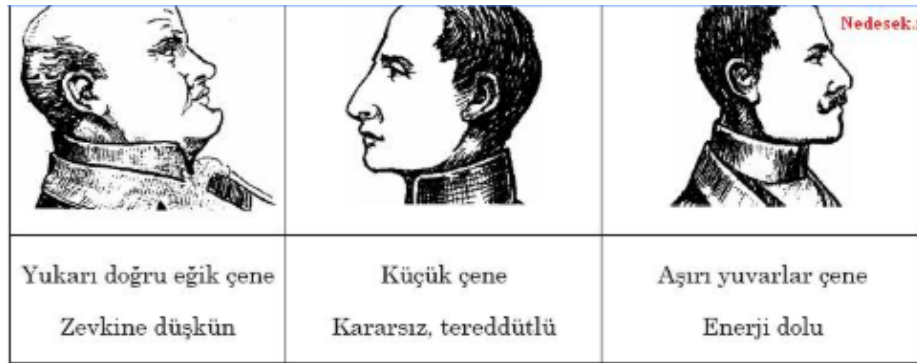
Şekil 3.22. “The Visible Human Project” ile bir erkek ve bir kadın kadavranın detaylı vücut diseksiyonu ve bu diseksiyonların fotoğraflaması.

(<https://www.cs.purdue.edu/homes/xmt/classes/CS530/spring2018/project2.html>)

Tıbbi bilimlerdeki bu ve benzeri kullanımlarının yanında fotoğraf, toplumsal bilimlerde de kullanım alanı bulmuştur. 17. ve 18. yüzyıllarda, dönemin sosyopolitik olaylarından bilim de etkilenmiş ve günümüzde bilimsel geçerliliği olmayan iki bilim dalı türemiştir. Bu bilim dalları fizyognomi ve frenolojidir. Fizyognomi, 1770’li yıllarda Johann Caspar Lavater tarafından sistematize edilen, kişileri kafa ve yüz özelliklerine göre sınıflandırarak karakterleri hakkında bilgi edinilebileceğini iddia eden bir bilim dalıdır. Frenoloji ise 18. yüzyılın sonlarında Franz Josef Gall tarafından geliştirilmiş, kafatası yapısının kişinin beyin işlevleriyle ilgili ipuçları verebileceği fikrine dayanan bir bilim dalıdır. Hem fizyognomi hem de frenoloji, insanın morfolojik özelliklerinin ruhsal ve bilişsel alanda insanın birer haritası

olduğunu iddia etmiştir. Zamanın bu popüler bilimleri insan bedeninin şifrelerini çözmek için büyük girişimler olarak görülmüştür. Dış görünümde bulunan şifrelerin çözülmesi durumunda içyapının anlaşılabilceği sanılmıştır. Hem frenoloji hem de fizyognomi fotoğraf ile aynı şekilde 1840 ve 1850’lerde meşhur olur. Bu bilimlere göre, yüzdeki ya da kafadaki çeşitli fiziksel işaretler, insanların duygularının, düşüncelerinin ve karakterlerinin şekillenmesinde belirleyicidir. Bu işaretler yardımıyla suça yatkın bir kişi ya da bir “deli” belirlenebilir, önceden tanınabilir. Bu şekilde, ırklar, sınıflar ve sosyal kategoriler arasındaki “objektif” farklılıklar gösterilmeye çalışılmıştır. Bu “objektif” farkları göstermek için ise, nesnelere olduğu gibi, objektif gösteren fotoğraf çok uygun bir araçtır. Böylece 19.yy sonlarından itibaren fotoğraf insanları; ırkları, kültürleri, sosyal sınıfları ve diğer özelliklerine göre sınıflandırmak için kullanılan bir araç haline dönüşür. Fotoğrafın insan algısından etkilenmeyen, “bilimsel”, olanı olduğu gibi gösteren kayıtlar verebileceği iddia edilir. Fakat bu fotoğraflar tarafsızlık ve şeffaflıktan uzaktır ve bir ideolojinin öğretilerini, fotoğrafçılık ve antropolojiyi kullanarak bilimsel objektiflik maskesiyle sunmuşlardır. Bu fotoğraflar insanların prototip gözükmelerine özen gösterilerek çekilmiştir. Bu görüntülerle yerli insanlar batılılara ilkel, barbar ya da tuhaf olarak kabul ettirilmiştir. Bu bilimler başlangıçta zararlı olmasa da kalabalık ve kimi zaman tehlikeli görülen büyük şehirlerde yabancıların karakterlerini hızlıca değerlendirmek için kullanılmaya başlanır. Kriminolojideki sosyal bilimciler, psikiyatri ve diğer yeni disiplinler, fotoğraflar yardımıyla “normal” ve “sapkın” davranışı sistematik bir şekilde tanımlamaya çalışmış ve toplumu “merkezdekiler” ve “ötekiler” olarak formülize etmişlerdir. Böylece bu bilimler baskın sınıflara güven verirken, sosyal kontrolü sağlamak için kullanılır olur. Giderek profesyonelleşen fizyognomi ve frenoloji yorumları ile birlikte fotoğraflar, sistematik denetleme araçlarına dönüşür. Yüz özelliklerine ve ölçülerine bakılarak kişiler suçlu ya da saygı duyulan vatandaş sınıflarına ayrılmıştır. (Bkz. Şekil 3.23). Örneğin; saygı duyulan bir vatandaşın portresindeki vurgulu yüz özellikleri fizyognomide değerli karakter ile ilişkilendirilebilmiştir. Polis kayıtları da fizyognomik normlara göre şekillenmiştir: makul insan, kriminal ölçülere sahip olmayan insandır ¹²⁰.

¹²⁰ A. ÖZKÖK, *Otopsi Fotoğraflarının Tanısal Güvenilirliğinin Ve Adli Fotoğrafçılık Eğitiminin Önemi*.

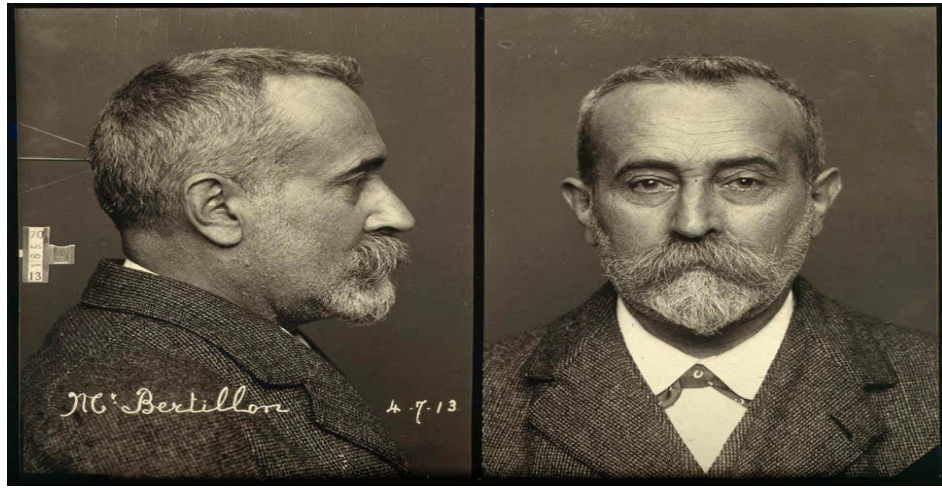

Şekil 3.23. Fiziognomi fotoğraf yüzdeki ya da kafadaki çeşitli fiziksel işaretler.

(<https://www.facebook.com/Fiziognomi-218513984885133/posts>)

1880’lerde bir Fransız bürokratı olan Alphonse Bertillon çeşitli suçları tekrar eden suçluların kimliklendirilmesini sağlamak için polis kayıtlarını sistematize eden bir teknik geliştirdi. Alphonse Bertillon suçluların vücut tiplerini tanımlamak için bir ölçü sistemi oluşturdu. Farklı yüz özelliklerini tanımlayıp sınıflamak için fotoğrafı kullandı. Suçluların fotoğrafını karşıdan ve yandan çekiyor ve bu fotoğraflardan kriminal tanımlamalar çıkarmaya çalışıyordu. Doldurulan kartlar suçlunun detaylı ölçümlerini, tanımlayıcı noktaların açıklamasını ve standardize edilmiş odak uzunluğunda ve ışıpta çekilmiş, cepheden ve profilden iki fotoğrafını içeriyordu. Aslında Bertillon, böylece bir taraftan modern vesikalik fotoğrafların temelini atmış oldu. Bertillon’un yanında, suçun biyolojik kökenleri olduğunu düşünen, epileptik insanların suça yatkın olduğunu söyleyen Lombroso da vardı. Frenoloji ve fiziognomi için geliştirilen tekniklerden biri de Francis Galton’un yine 1880’lerde geliştirdiği birleşik portrelemedir. Benzer özelliklere sahip yüzlerin fotoğraflarını süperimpoze eden Galton, birleşik görüntünün doğuştan gelen fiziksel özellikleri ve yüzeydeki belirtilerin içyapıyı gösterdiğini iddia ediyordu. Önceleri bulduğu tekniğin hastalıkların teşhisinde kullanılabileceğini söylemişse de, aynı zamanda süperimpozisyona uyan yüzlerin aynı suçları işlemiş olabileceği ya da aynı etnik gruba ait olabileceği gibi fiziognomik karakterlendirme girişimlerinde de bulunmuştur. Farklı kültürel grupların ya da sosyal sınıfların kesin ve gözlemlenebilir şekilde farklı fiziksel özellikleri olduğunu söylemiştir. Yani yeni fotoğrafik teknikler zamanın popüler bilimleri olan frenoloji ve fiziognomi ile

birlikte kullanılarak topluma ırkçı bir görüş kazandırılmıştır. Bu şekilde alt ve üst sınıflar, “diğerlerinden daha üstün ırklar” savlarının bilimsel bir temele oturtulmaya çalışıldığı tezler fotoğraf ile temellendirilmeye çalışılmıştır. Birleştirilmiş görüntülemenin başka bir yöntemi olan foto-uygunluk ya da fotoantropometri de yüz özelliklerine göre tiplendirmeyi temel alır. Günümüzde, geçmişte olduğu gibi toplumu sınıflandırmak için değil, güvenlik güçlerince, bir birey olan suçluya ulaşmak için, teknolojik gelişmelerin de katkısıyla etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu ve benzeri kullanımların bir kısmının kendisini veya yansımalarını günümüzde de görmekteyiz. Özellikle temelleri fotoğrafın icadıyla 150 yıl kadar önce atılan portre/vesikalık görüntülerin, günümüzde hala pasaportlarda, sürücü belgelerinde, okul kimliklerinde ve daha birçok kamusal ve özel kurum belgelerinde kişisel kimliklendirme için kullanıldığını görüyoruz. Aynı şekilde fotoğraflar, adalet sisteminin de hala delil niteliğindeki birincil araçlarıdır. Kamu kurumlarının gösterdiği ilgi ise özellikle güvenlik bilimleri alanında ve adli bilimler alanında belirginleşmişti. Zamanın yetkilileri bu alanlarda fotoğrafın yapacağı katkıyı fark etmişlerdi. Dolayısıyla fotoğraf da bunu yaymak için çok iyi bir araçtır¹²¹.

Şekil 3.24. Bertillon'un kendisi 1913 yılında, iki parçalı şekilde şüphelilerin fotoğraflama yöntemini gösteriyor. (<https://www.ensonhaber.com/387-sabika-fotograflarinin-mucidi-alphonse-bertillo.html>)

¹²¹ <https://criminocorpus.org/en/exhibitions/suspects-defendants-guilty/alphonse-bertillon-and-identification-persons-1880-1914/>

Hugh Welch Diamond İngiliz bir psikiyatrist aynı zamanda Kraliyet Fotoğraf Derneğinin kurucu üyesi olan bir fotoğrafçıdır. Diamond'un Psikiyatri fotoğrafçılığına çok önemli katkılarda bulunmaktadır. Doktor Diamond'un iddiasına göre, hastaların yüz ifadelerini analiz ederek psikolojik durumları spesifik olarak tanımlanabilir. Hatta fotoğrafların hastanın tedavisinde önemli bir etkisi olduğunu düşünürdü. 1852 yılından 1858 yılına kadar sadece kadınların olduğu akıl hastanesinde çalıştığı süre boyunca çektiği hasta portreleriyle görsel bir delilik belirtileri kataloğu oluşturmaya çalışmıştır.¹²² Hepsi tıbbi açıdan bir arşiv niteliğinde olan bu fotoğraflar, o zamanın hastalıkları hakkında bizlere ışık tutmak ve bu hastalıklar hakkında farkındalık oluşturmak anlamında oldukça değerli sayılmaktadır. Özellikle kamu akıl hastanelerindeki işkence ve ihmaller konusunda belgesel bir çalışma yapan Eugene Richards, farklı farklı yerlerde ve kamusal psikiyatrik tedavi merkezlerinde, kaybolmaya başlamış adeta terkedilmiş hayatların ve hasta bedenlerin fotoğraflarını çekerek bu konuda adını tarihe yazdırmıştır.”¹²³

Psikiyatrik hastalıkların dış görünümde belirtilerinin olduğu tezini savunan ve bu belirtileri ispatlamaya çalışan zamanın Photographic Society üyesi Dr. Diamond, 1850'lerden itibaren bu amaçla fotoğrafçılığı kullanmıştır. Bu çalışmanın görüntüleri, 1858'de “Physiognomy of Insanity of J. Connoly” adlı eserde sunulmuştur. Dr. Diamond'un çalışmalarını örnek alan bir diğer doktor olan Fransız Bourneville, L'Iconographie Photographique de la Salpêtrière'i yayınlamıştır¹²⁴. (Bkz. Şekil 3.25 ve 3.26)

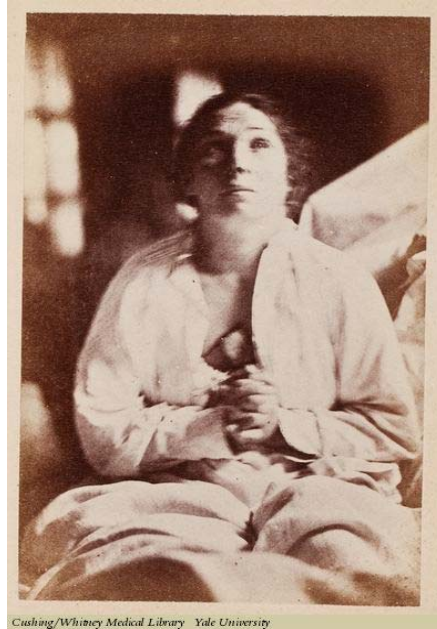
¹²² <https://listelist.com/hugh-welch-diamond>

¹²³ Y. TUNA, **Ölümün Fotoğraf Yoluyla Estetize Edilmesi**, s.458-471

¹²⁴ S. PEARL, **Through a Mediated Mirror: The Photographic Physiognomy of Dr Hugh Welch Diamond**, s. 6.

Şekil 3.25. 1848'de Surrey County Lunatic Asylum'daki bir hasta.
(<https://www.thevintagenews.com/2018/04/02/photos-of-asylum-patients/>)

Cushing/Whitney Medical Library Yale University

Şekil 3.26. Bourneville, L'Iconographie Photographique de la Salpêtrière'i.
(https://tr.pinterest.com/bird_museum/iconographie-photographique-de-la-salp%C3%AAtri%C3%A8re/)

Fotografik açıdan bakıldığında Suffolk County Akıl Hastanesi'nde 1848-1858 yılları arasında Dr. Hugh Welch Diamond'ın çekmiş olduğu, 1869 da West Riding Pauper Akıl Hastanesi'nde nörolog Sir James Crichton-Browne'un çektiği ve bu süreden çok daha sonra Georgeo Georgiou tarafından çekilen Kosova ve Sırbistan'daki akıl hastanelerinden görüntüler psikiyatri hastalıklarının bedenlerindeki izlerini yansıtmak adına görsel açıdan oldukça etkileyici ve düşündürücü olmuştur ¹²⁵. (Bkz. Şekil 3.27)

Şekil 3.27: West Riding Pauper Akıl Hastanesi'nde nörolog Sir James Crichton-Browne tarafından çekilen fotoğraf. (<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/akil-hastanesinden-kandonduran-kareler>)

¹²⁵ Y. TUNA, **Ölümün Fotoğraf Yoluyla Estetize Edilmesi**, s.458-471

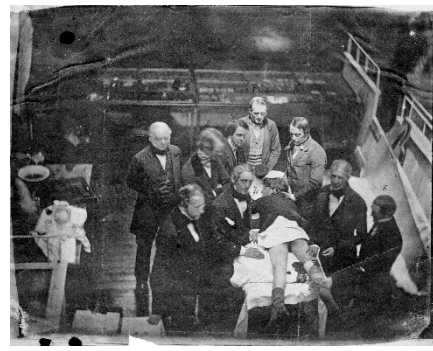
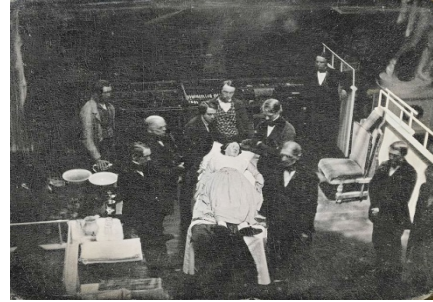
Şekil 3.28. Suffolk County Akıl Hastanesi' nde 1848-1858 yılları arasında Dr. Hugh Welch Diamond'ın çekmiş olduğu fotoğraflar. (<https://www.posta.com.tr/akil-hastanesinden-tuyler-urperten-fotograflar-haber-fotograf-1279787-3>)

Guillaume-Benjamin Duchenne de Boulogne, elektrofizyoloji bilimini büyük ölçüde geliştiren Fransız nörologdur. 1856'da Paris'teki Salpêtrière akıl hastanesinde mahkûmların fotoğrafını çekmeye başlamıştır. Ünlü Fotoğrafçı Nadar'ın kendisi gibi fotoğrafçı kardeşi Adrien Tournachon ile 1856'da Paris'teki Salpêtrière akıl hastanesinde mahkûmların fotoğrafını çekmişlerdir. Bu fotoğrafçı, kasları elektrikle uyararak 1852-1856 yılları arasında Fransa'da çektiği yüz mimiklerini kitap haline getirmiştir ¹²⁶.

¹²⁶ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi>

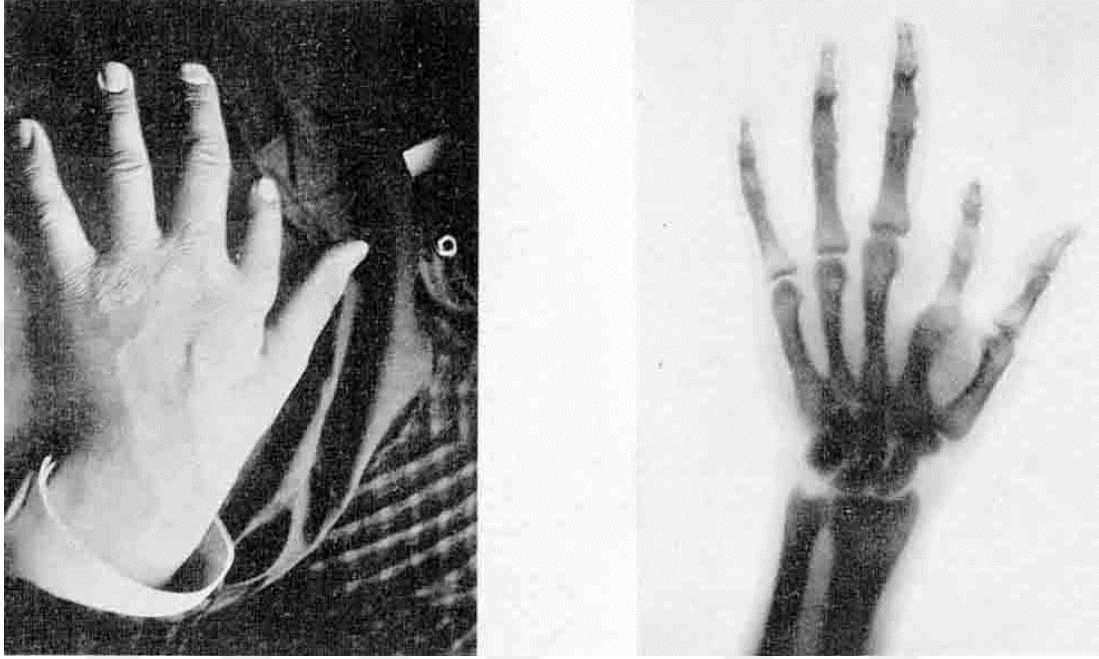

Şekil 3.29 Adrien Tournachon yüz elektrotimulus deneyleri.
<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9mci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dp a2kvQWRyaWVuX1RvdXJuYWNo24>)

Şekil 3.30. Genel anestezinin ilk genel kullanımı. 1846'da Boston'daki

Massachusetts Hastanesinde Southworth & Hawes tarafından fotoğrafı çekilmiş daguerrotipelar.

Şekil 3.31. X ışını kullanımının ilk tıbbi görüntülerinden biri. 1896 yılında "Nouvelle iconographie de la Salpêtrière" de yayınlandı. Fotoğraf sol eldeki deformasyonu net olarak göstermektedir. (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:X-ray_1896_nouvelle_iconographie_de_salpetriere.jpg)

3.1.8. Fotoğrafta Araç Olarak Beden ve Canlı Morfolojisinin Kullanımı

Josef Maria Eder ve Eduard Valenta

Josef Maria Eder, grafik süreçler enstitüsünün müdürü ve fotoğrafçılık tarihinin yazarı, Eduard Valenta ise fotokimyacıdır. 1896 yılının Ocak ayında, Wilhelm Conrad Röntgen'in X-ışınları keşfini yayınlamasından çok kısa bir süre sonra bir portföy hazırlarlar ve böylece Eder ve Valenta'nın fotoğraflarıyla X ray'in canlıların üzerinde ortaya çıkardığı gizli yapısının büyümesine tanık olunur.

Fotoğrafçılığın görünür dünyayı doğru bir şekilde betimleme kabiliyetinin yaygınlaştığı bir çağda, görünmeyeni kaydetmeye yarayan bu yeni araç hem bilimsel hem de estetik bir dizi olanağı ortaya çıkarmıştır. Fotoğrafta bu deneylerin dikkatli kompozisyonları ve şok edici görünümü, onları bir önceki yüzyılın doğal tarihin illüstrasyon geleneğine bağlar. Ve 1910-1920 arasındaki New Vision akımı fotoğrafçıları içinde deneylerine yol gösterici olur¹²⁷.

Şekil 3.32 Eder & Valenta, X ray çalışması. (<https://timeline.com/early-xrays-hidden-world-6bbc3a3fb267?gi=1cb6641ca7c7>)

¹²⁷ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/660053>

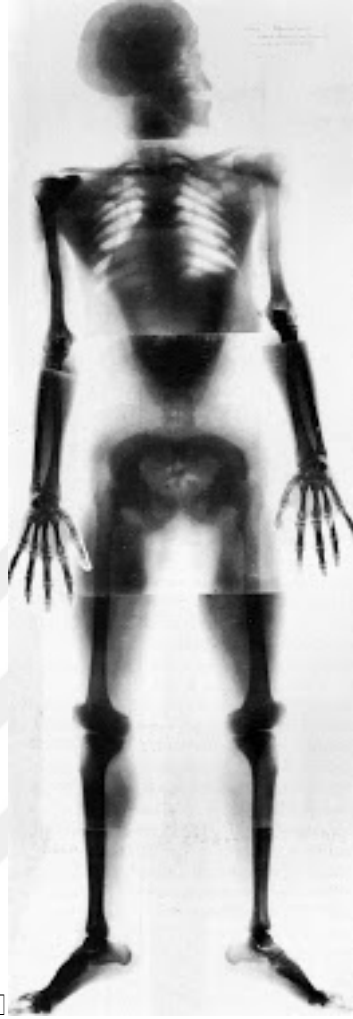
Şekil 3.33 Eder & Valenta, X ray çalışması. (<https://timeline.com/early-xrays-hidden-world-6bbc3a3fb267?gi=1cb6641ca7c7>)

Ludwig Zehnder

Fizikçi olan fakat fotoğrafla da ilgilenen Ludwig Zehnder, çalışmalarını x-ışınların gelişimi üzerine yapmıştır. Bu çalışmalarla anlatmak istediği konu, insanın kendisini tanımasıdır. Kendini tanıyan insan, sorunlar ile daha kolay başa çıkabilecek ve olası sorunlarına kolay çözüm bulabilecektir. Burada bilim ile sanatın birbirine olan yakınlığı ortaya konulmuştur¹²⁸.

¹²⁸ HARRISON, W. Jerome (1987). A History Of Photography, U.S.A: Scovill Manufacturing Company

Şekil 3.34 Ludwig Zehnder, X ray çalışması. (<http://photohist.blogspot.com/2009/06/ludwig-zehnder-x-ray-photograph-of.html>)

John Hall-Edwards

1858 doğumlu John Hall-Edwards, 1885'te mezun olduktan sonra pratisyen hekim olarak çalışır. Fotoğrafa olan ilgisi nedeniyle X ışınları üzerinde yaptığı çalışmalar sonucu sol kolunda kanser hastalığı ortaya çıkar. 1908'de sol kolunu dirseğe kadar ve kısa bir süre sonra da sağ kolunda dört parmağını kaybeder. Günümüzde sanatçının sol eli, Birmingham Üniversitesi Müzesi tarafından radyasyonun etkilerini gösteren bir örnek olarak sergilenmektedir¹²⁹. (Bkz. Şekil 3.35)

¹²⁹<https://www.birminghamhippodrome.com/remembering-john-hall-edwards-birminghams-radiology-pioneer/>

Şekil 3.35 John Hall Edwards, sol eli.

(<https://twitter.com/historyneedsyou/status/779229182870118400>)

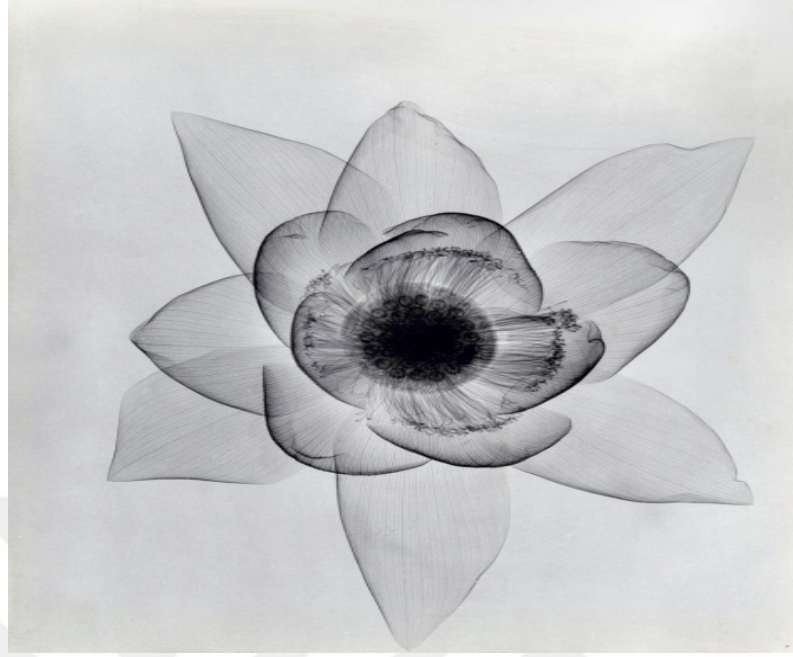
Şekil 3.36 Tyre Co firmasının John Hall Edwards'a ait X ray görüntüsünü kullandığı firmaamblemi.

(<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly91bi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSm9obl9IYWxsLUVkd2FyZHM>)

Dain L. Tasker

Dain Tasker 1872 yılında doğmuştur. Radyoloji eğitimi gördükten sonra bir hastanede baş radyolog olarak çalışmaya başlar. 1920'li yıllarda manzara, çiçek ve portre gibi konuları resimsel bir şekilde anlatan fotoğraf çalışmaları yapmıştır.(Bkz. Şekil 3.37 ve 3.38). Tasker'in 1930'larda yarattığı çiçek röntgen fotoğrafları, çağdaş fotoğraf pratiğinde deneysel çalışmaların öncüsü olarak yerini alır. Tasker'in fotoğrafları bilimin ve sanatın buluştuğu önemli örneklerdendir¹³⁰.

¹³⁰ <http://www.howardgreenberg.com/artists/dr-dain-l-tasker>.

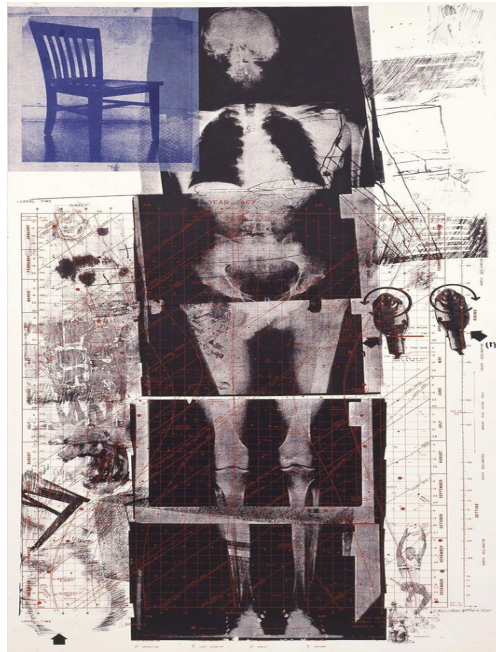
Şekil 3.37 Dain Tasker'in çalışması. (<https://www.christies.com/lotfinder/Lot/dr-dain-l-tasker-lotus-3987526-details.aspx>)

Şekil 3.38 Dain Tasker'in çalışması. (<http://www.stinehoureditions.com/dain-tasker>)

Robert Rauschenber

Amerikalı Robert Rauschenberg, resim, heykel, baskı, fotoğrafçılık ve performans gibi çeşitli alanlarda çalışmıştır. Soyut dışavurumculuğun baskın olduğu Amerikan sanatını takip eden sanatçı, yaşamı boyunca soyut resim hareketine ve hareketin savunucusu olduğunu ifade eden sanatçı modeline meydan okumuştur. Simgesel yapıları yansıttığı Combines adlı serisinde (1954-64), sanat eserlerinin malzemelerini sıradan günlük malzemelerle karıştırmıştır. Kendi deyişi ile, “bir gazete metnini, fotoğrafın detayını, beyzbol topundaki dikişi ve bir ampulün filamanını göz önünde bulunduruyorum. Resme, fırça darbesi veya emaye boya damlaması esastır...”. Fotoğraf ve baskı, Rauschenberg’in ilgi alanına giren iki alandır. Dante’deki Inferno’nun otuz dört Cantos’unu temel alan 1958-60 serisinde fotoğraflarını çağdaş dergi ve gazetelerden çizim kağıdına aktarmak için bir çözücü kullanmıştır. Seri, modern medya kültüründeki imgelerin sınırlandırılmasının iletilebilmesi ve dönüştürülebilmesiyle ömür boyu sürecek bir deneyimin simgesidir¹³¹.

Şekil 3.39 Rauschenber’in çalışması. (<http://jimfurlongfu.blogspot.com/2013/01/booster-by-robert-rauschenberg.html>)

¹³¹ <https://www.moma.org/artists/4823>

David Teplica

David Teplica, fotoğrafçılığı, ilişkilerin zenginliğini, yakınlık sorunlarını ve toplumun bedeni nasıl gördüğünü ve anladığını araştırmak için bir araç olarak kullanarak geniş çapta sergiler. Sertifikalı bir plastik cerrah olarak, vücudun nasıl algılandığı ve insan bedeninde 3 boyutta gerçekleşen değişimlerin ve onları oluşturan süreçlerin özünü yansıtacak şekilde iki boyuta taşınma sonucu oluşan ifadeyle ilgilenmektedir. Teplica, dünyanın en büyük ikiz görüntü arşivini bir araya getirmekle tanınır. Bilimsel araştırma için on bine yakın standartlaştırılmış anatomik fotoğrafın yanı sıra ikiz bağın psikolojisini ve duygusal yoğunluğunu araştıran birçok yaratıcı eser ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda "özdeş" monozigotik ikizlerde ortaya çıkabilen "ayna fenomeni" ni de tarif etmiş ve karakterize etmiştir. Aynalama olduğunda, anatomik özellikler iki ikizin zıt taraflarında vardır¹³². (Bkz. Şekil 3.40 3.41, Şekil 3.42 ve 3.43).

Şekil 3.40 Teplica'nın çalışması.

(https://indico.cern.ch/event/571362/contributions/2311968/attachments/1423193/2181932/I_ZEB_MN_Scintigraphie.pdf)

¹³² <http://www.davidteplica.com/about>

Şekil 3.41 Teplica'nın çalışması

Şekil 3.42 Teplica'nın çalışması

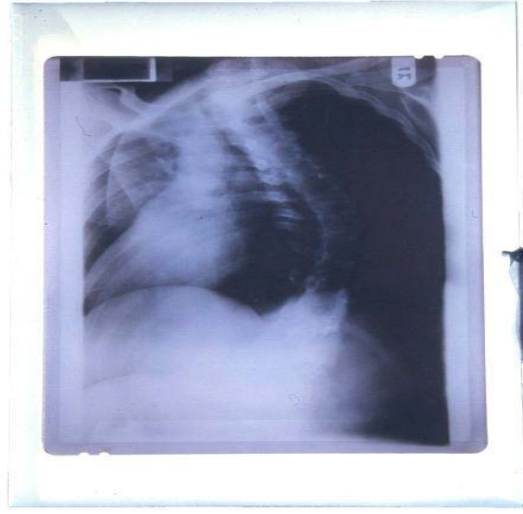

Şekil 3.43 Teplica'nın çalışması

Laura Ferguson

Laura Ferguson, Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde koruyucu hekimlik profesörü olarak görev yapmıştır. Araştırmaları, sağlık sistemini ve sağlığı ve sağlık hizmetlerinin alımını etkileyen toplumsal faktörleri anlama ve ele almanın yanı sıra, insan haklarına dikkatin sağlık sonuçlarını nasıl iyileştirebileceğine dair kanıt temeli geliştirmeye odaklanmaktadır. Toplumsal düzeyde müdahalelerin sağlığı nasıl iyileştirebileceğini daha iyi anlamak için yenilikçi metodolojilerle ilgilenmiş ve bu amaçla birçok geniş çaplı değerlendirme gerçekleştirmiştir¹³³. (Bkz. Şekil 3.44).

¹³³ <https://globalhealth.usc.edu/about/our-team/core-faculty/laura-ferguson/>

Şekil 3.44 Laura Ferguson Çalışması

Marilene Oliver

Marilène Oliver, yeni dijital teknolojiler, geleneksel baskı ve heykel arasında bir noktada, sanal ve gerçek dünyaları birbirine bağlayan bitmiş nesnelere üzerinde çalışmış bir sanatçıdır. Oliver, vücudun içini kontrol etmek için MRI, CT ve PET gibi çeşitli tarama teknolojilerini kullanmıştır¹³⁴. (Bkz. Şekil 3.45 ve 3.46).

Şekil 3.30 Marilene Oliver çalışması. (<https://www.ualberta.ca/art-design/people/teachingfaculty/marilene-oliver>)

¹³⁴ <https://www.ualberta.ca/art-design/people/teachingfaculty/marilene-oliver>

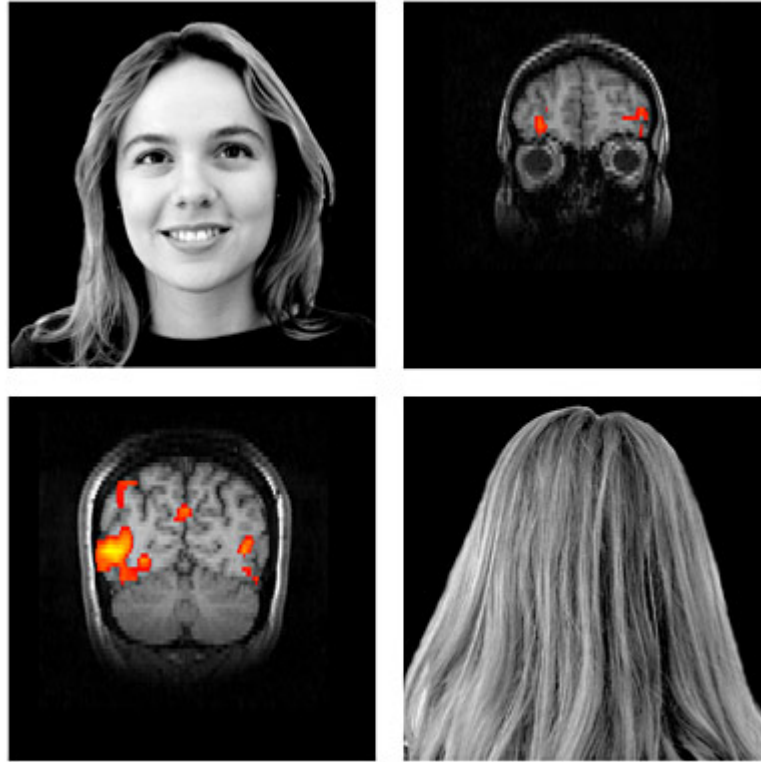

Şekil 3.46 Marilene Oliver çalışması. (<https://www.ualberta.ca/art-design/people/teachingfaculty/marilene-oliver>)

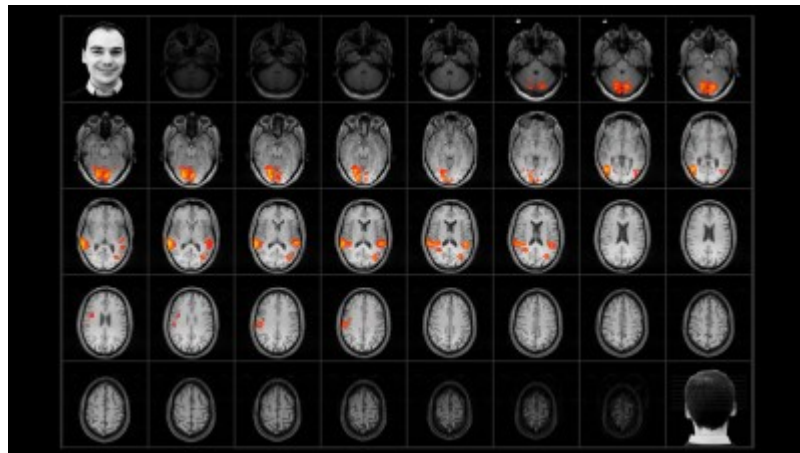
Marta de Menezes

Poetikizli sanatçı Marta de Menezes, yeni biyolojik teknolojilerin yeni sanat ortamı olarak kullanılabilceğini gösteren araştırma laboratuvarlarında çalışmıştır. 1999 yılında canlı kelebeklerin kanat modellerini değiştirerek ilk biyolojik yapısını yaratır. O zamandan beri, zihnin görselleştirilebileceği portreler oluşturmak için beynin işlevsel MRG'sini içeren çeşitli biyolojik teknikleri kullanmıştır¹³⁵. (Bkz. Şekil 3.32 ve 3.33).

¹³⁵ http://hypernatural.com/museum/marta_de_menezes.html

Şekil 3.47 Marta de Menezes çalışmaları. (<https://www.iac-azores.org/agenda/2006/marta-menezes.html>)

Şekil 3.48 Marta de Menezes çalışmaları. (<https://martademenezes.com/>)

Ashley Davidoff

Ashley Davidoff danstan, doğadan, vücudun iç güzelliğinden esinlenen ve hepsinin nasıl bir araya geldiğini anlama çabasından ilham alan bir tıp sanatçısıdır.¹³⁶ Sanatçı kendisi ve fotoğrafları için şunları söyler: “Ben bir radyoloğum. Bedene çeşitli “fotografik” tekniklerle bakıyorum. Çalışmalarında, beden içini fotoğraf sanatı aracılığıyla bir sanat nesnesi olarak göstermeye çalışıyorum.”¹³⁷

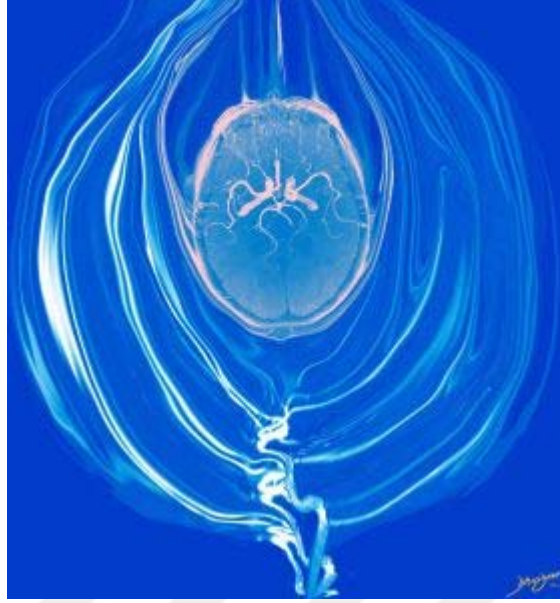
Ashley Davidoff (1952) radyoloji laboratuvarında elde ettiği görüntülerden ilginç sonuçlar oluşturmuştur. Kas yapıları, cenin yada fetüsler organların çalışır haldeki reel görüntülerini toparlayıp birer sanat nesnesi haline dönüştürmektedir. Davidoff renk armonilerinin kendi duygu ve düşüncelerini yansıttığını belirtir. Sanatçı, “zaten onlar mucizevi görüntüler bende bu mucizeleri birer sanat eserine dönüştürmeye çalışıyorum” ifadesinde bulunur¹³⁸. (Bkz. Şekil 3.49 ve 3.50)

¹³⁶ <https://www.artinatomy.com/ashley-davidoff-medical-artist/>

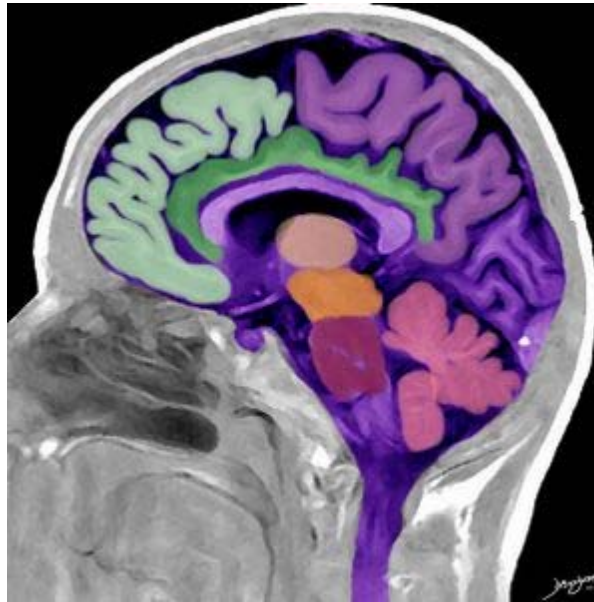
¹³⁷ (<https://www.lensculture.com/ashley-davidoff?modal=project-702904>)

¹³⁸ I. BIRLIK, **Tıbbi Görüntüleme Yöntemleri ve Fotoğraf İlişkisi**

Şekil 3.49 Ashley Davidoff çalışmaları. (<https://www.lensculture.com/projects/702904-art-of-anatomy>)

Şekil 3.50 Ashley Davidoff çalışmaları. (<https://www.lensculture.com/projects/702904-art-of-anatomy>)

Usher Fellig (Weegee)

Weegee adıyla anılan fotoğrafçı 12 Haziran 1899 yılında Ukrayna’da doğmuştur. Ailesinin ABD’ye göç etmesinden üç yıl kadar sonra, 14 yaşında fotoğraf alanında ilk çalışmalarını yaptı. Weegee, 1935 yılında serbest haber haber fotoğrafçısı olana kadar bu alanda birçok işte çalıştı. İlk ses getiren çalışmalarını 1938 yılında verdi. 1940 yılına gelindiğinde ana basının yaptığı haber fotoğrafçılığından ayrılıp çalışmalarının sergisini yaptı. Modern Sanat Müzesi, Weegee’in çalışmalarını toplayıp 1943’te sergilemeye başladı. Yaptığı çalışmalar özellikle kriminal olaylar sonucu olay yerinde çektiği fotoğrafları içermektedir. Bunun yanında gittikçe ünlenen Weegee, 1947 yılında Hollywood’a taşındıktan sonra enerjisinin çoğunluğunu, ünlüleri ve politikacılara fotoğraflamaya harcadı. ”Distorsiyon” serisi bu zamanda çektiği fotoğraflardan oluşmaktadır. Sanatçı 1952 yılında New York’a geri dönüp, 1968’deki ölümüne kadar olan sürede fotoğraf dersleri verdi ve çeşitli yazılar yayınladı.

Weegee, döneminde çok popüler çalışmalar yapmasına rağmen sanat camiası içinde büyük saygı duyulan bir figürdür. Çektiği fotoğrafları seçerken aralarındaki olayları en açık ifade edenleri ve çarpıcı olanları sunması, izleyici ile fotoğraftaki karakterler arasında güçlü duygusal bağ oluşturabilmesi sebebiyle, Weegee’nin hem sanatsal hem de popüler kültür açısından yapıtlarını bir ikon haline gelmiştir ¹³⁹

Flaş ampulün 1925 yılında, gece ve iç mekânlarda fotoğraf çekmemesini mümkün kılan buluş, Weegee’nin geleceğini garanti altına alır. 1934’te tam zamanlı bir serbest haber fotoğrafçısı olur. Karanlık bir oda olarak ikiye katlanan, bir polis radyosu ve bir itfaiye alarm zili takan ve her gece katliam sahneleri aramak için New York sokaklarını kışkırtan, kaçak bir stüdyo dairesinde bir dükkân açar¹⁴⁰.

¹³⁹ BULFINCH PRESS, **International Center of Photography**, s.231.

¹⁴⁰ <https://www.commentarymagazine.com/articles/lost-world-weegee/>

Şekil 3.51. Usher Fellig (Weegee).

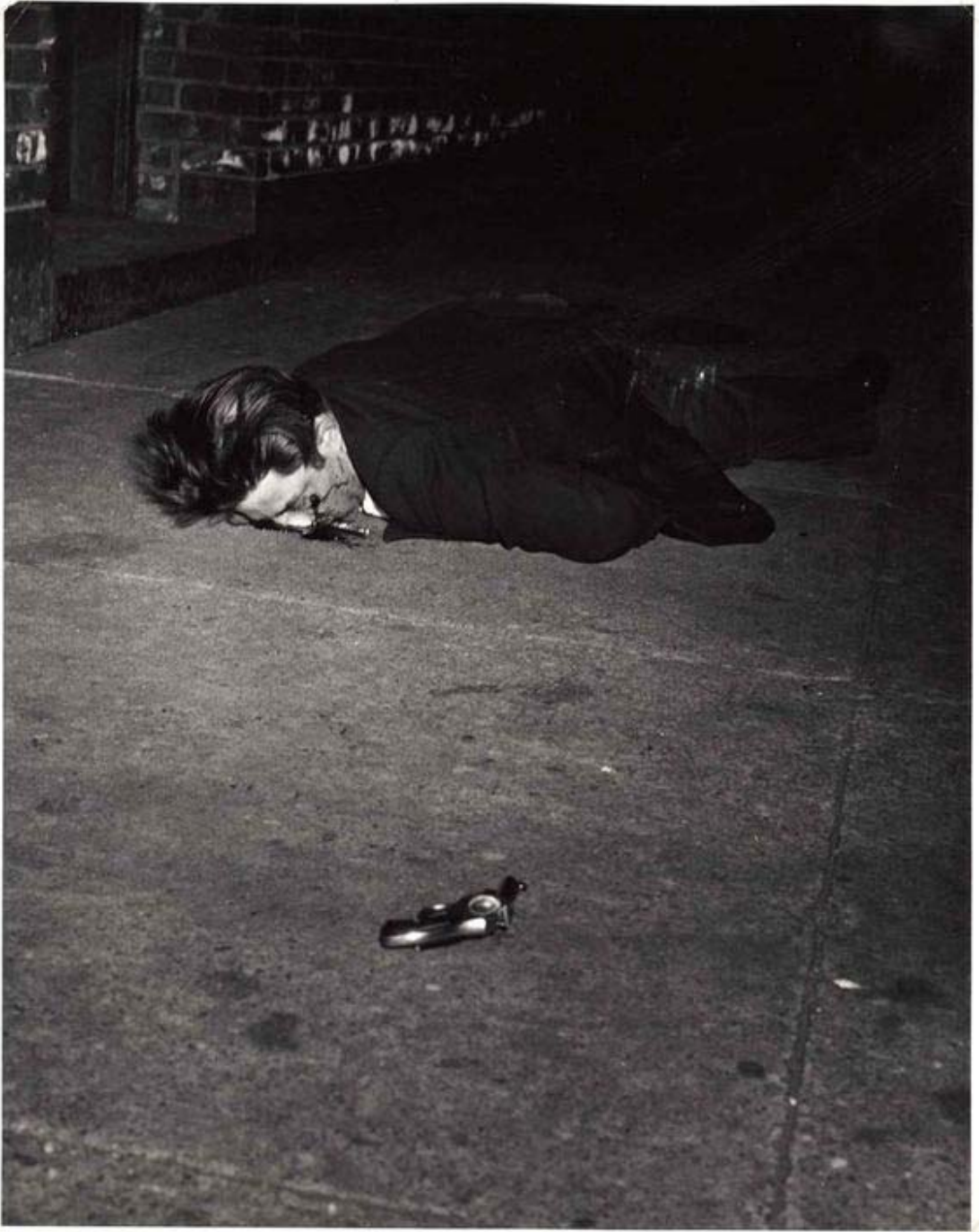
(<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvV2VIZ2VI>)

Şekil 3.52. Rüşvet verirken tutuklanan basketbolcular Henry Rosen ve Harvey Stemmer'a ait fotoğraflar. (<https://www.icp.org/browse/archive/objects/henry-rosen-and-harvey-stemmer-arrested-for-bribing-brooklyn-college-0>)

Şekil 3.53. Suçlu Charles Sodokoff ve Arthur Webber yüzlerini gizlemek için şapkalarını kullanırken. (<https://www.amber-online.com/collection/weegee-collection/>)

Şekil 3.54. Anthony Izzo'nun cesedi, polis memuru Eligio Sarro tarafından öldürülmüş.(
<https://www.icp.org/browse/archive/objects/body-of-anthony-izzo-killed-by-off-duty-polceman-eligio-sarro-new-york>)

W. Eugene Smith

14 yaşında fotoğrafçılıkla ilgilenmeye başlayan Smith birkaç yıl sonra yerel gazeteler için fotoğraf çekmeye başlamıştır. Notre Dame Üniversitesi'nden fotoğrafçılık bursu kazanmış fakat bir yıl sonra Newsweek ekibine katılarak Amerika'ya geri dönmüştür. LIFE, Collier, Harper's Bazaar, The New York Times ve diğer yayınlar için serbest fotoğrafçı olarak çalışır. 2. Dünya Savaşı'nda ve 1945 Okiwana'da LIFE için savaş muhabiri olarak çalışır. Buradaki çalışması sırasında ağır yaralanan fotoğrafçı, iki yıl kadar sonra çalışmalarına kaldığı yerden devam eder. "Country Doctor," "Spanish Village," ve "A Man of Mercy" bilinen en iyi çalışmalarıdır. Smith özellikle fotoğraf kompozisyonlarındaki mükemmelliğiyle bilinir. Fotoğraflarındaki teknik bütünlük ve yenilikler, uzun yıllar savaş muhabirliği için bir ölçüm standardı olmuştur. 1978 yılında ölümünden sonra anısına W. Eugene Smith Memorial Fund fotoğrafçıları desteklemek adına kurulmuştur ¹⁴¹.

Şekil 3.55. W. Eugene Smith'e ait fotoğraf.

(<https://www.icp.org/browse/archive/constituents/w-eugene-smith?all/all/all/all/0>)

¹⁴¹ J. HUGHES, *W. Eugene Smith: Shadow and Substance - The Life and Work of an American Photographer*, s. 638.

Şekil 3.56. İspanya Köyü adlı fotoğraf, ölüm ve yoksulluk üzerine yapılmış bir fotoğraftır. (<https://pirelisarki.wordpress.com/2015/02/19/w-eugene-smith/>)

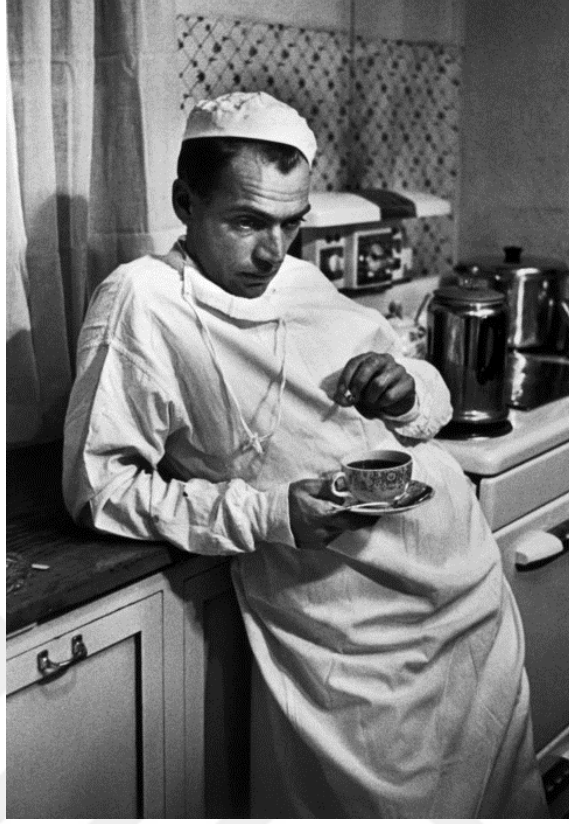

Şekil 3.57. W. Eugene Smith, Köy Doktoru Dr. Ceriani hastalarını uzak köylerinde ziyarete giderken. (<http://arkapencere.blogspot.com/2012/05/w-eugene-smith-koy-doktoru-country.html>)

Şekil 3.58. W. Eugene Smith, Köy Doktoru Dr Ceriani, at üzerinden düşen iki buçuk yaşındaki Lee Marie Wheatly'yi isimli çocuğun ameliyata alınması.(

<http://arkapencere.blogspot.com/2012/05/w-eugene-smith-koy-doktoru-country.html>)

Şekil 3.59. W. Eugene Smith, Köy Doktoru Dr. Ceriani geceyi geçirdikten sonra mutfağında dinleniyor. (<http://arkapencere.blogspot.com/2012/05/w-eugene-smith-koy-doktoru-country.html>)

Şekil 3.60. Eugene Smith, Minamata- Japonya. Minamata hastalığının kurbanı Iwazo FUNABA'nın sakat eli.(<https://www.pinterest.cl/pin/359373245253926605/?nic=1>)

Şekil 3.61. Banyoda Yıkanan Tokomo. (<https://pirelisarki.wordpress.com/2015/02/19/w-eugene-smith/>)

Diane Arbus

1923 yılında Amerika’da doğan Arbus Yahudi Rus asıllı zengin bir aileden gelmektedir. 14 yaşlarında fotoğrafa ilgisi başlayan Arbus, 18 yaşında evlenerek bu hobisini eşiyle birlikte geliştirmiştir. Eşinin fotoğrafçılık işini alması ve kendisinin sanat yönetmenliği kısmı dışında iş yapmaması zamanla Diane için sorun oluşturmaya başlar. Evliliğini bitiren bu süreç sonunda Diane Arbus siyah beyaz fotoğraf dünyasında tanınmaya başlar.

Arbus’un fotoğrafının konusu genelde toplum dışından dışlanan kesimler, çıplaklar, rahatsız edici sirkler, rahatsız tiplerdir. 1960’larda farklı ve tuhaf olarak nitelendirilen bu insanlar alışılmadık bir şekilde Arbus tarafından görünür kılınır. Arbus’a göre herkes kendi trajedisiyle doğar ve bunlar fotoğraflanmazsa kimse tarafından dikkate değer olmazlar. Zaman içinde insanların Diane’yi ucubelerin fotoğrafçısı olarak görmesi onda ciddi bir sıkıntı yaratır ve toplumdaki uzaklaşmaya başlar. 1971 yılında geçirdiği ağır depresyon sonucu Diane Arbus intihar ederek yaşamına son verir¹⁴².

Şekil 3.62. Diane Arbus’a ait fotoğraf. (<https://www.themaggar.com/bizden-farkli-olanlarin-fotografcisi-diane-arbus/>)

¹⁴² <http://www.artnet.com/artists/diane-arbus/>

Şekil 3.63. Ünlü Tek yumurta ikizleri fotoğrafı,1967. (<https://www.abc.net.au/news/2016-06-29/diane-arbus-photographs-at-national-gallery-of-australia/7553720>)

Şekil 3.64. İsimsiz Seriden bir fotoğraf, 1970-1971.

(<http://www.annedarlingphotography.com/diane-arbus-photographs.html>)

Joel-Peter Witkin

1939 Brooklyn, New York doğumlu Joel-Peter Witkin, insanların durumlarını inkar edilemeyecek kadar güçlü bir biçimde yansıtan bir fotoğrafçıdır. 40 yılı aşkın bir süre ruhaniliğe ve bunun yaşadığı fiziksel dünyayı nasıl etkilediğine olan ilgisinin peşinde koşar. Picasso, Velásquez, Balthus, Goya ve Miro gibi sanat tarihinin büyük

ustalarının tablolarına düzenli olarak atıfta bulunur. Bu durum kendisi için yeni bir tarih yaratma isteğinin göstergesidir. Witkin, geçmişten gelen sembol ve görüntüleri kullanarak bir yandan tarihimizi süslemekte, bir yandan da günümüzdeki anlamlarını yeniden tanımlamaktadır. Bunun için tıp okulları, morglar ve akıl hastanelerini ziyaret eder, bu daha sonra sanatçının sayısız karakterini yansıtacak şahitler aramak içindir. Witkin, tüm eserlerinde bir organı kopmuş ya da garip olan kişileri seçmesinin nedenini; “Toplumdan atılmışı sevmek, bedeni hasar görmüşü sevmek, nefretle bakılanı sevmek” diye adlandırır. Ortaya çıkan fotoğraflar rahatsız edici ama güzel, grotesk ama isyan edercesine cesur ve tabu olduğu için insanı cezbeden tabiri caizse iğrenç bir güzelliğe sahiptir¹⁴³.

---

¹⁴³ <http://kontrastdergi.com/deniz-korasli-yasayan-maestro-joel-peter-witkin/>

Şekil 3.65. Peter Witkin. (<http://www.photoluxfestival.it/en/joel-peter-witkin/>)

Şekil 3.66. Joel-Peter Witkin'in Sanitariumu, New Mexico, 1983.

(http://www.artnet.com/artists/joel-peter-witkin/sanitarium-G_17o2PQCvKxpWbUYdhAjA2)

Şekil 3.67. Çığlık atan anne ve Çocuk.

(<http://www.getty.edu/art/collection/objects/44195/joel-peter-witkin-mother-and-child-with-retractor-screaming-american-1979/>)

Şekil 3.68. Sanatçının çeşitli çalışmaları. (<https://www.sephi.com/where-influence-ends-and-creativity-begins/>)

Şekil 3.69. Sanatçının “Woman Once A Bird” isimli fotoğrafı. (<https://ocula.com/art-galleries/bruce-silverstein/artworks/joel-peter-witkin/woman-once-a-bird/>)

Andres Serrano

Amerikalı fotoğrafçı ve sanatçı Andres Serrano 1950 yılında New York'ta doğmuş, 1967-1969 yılları arasında Brooklyn Museum and Sanat Okulu'nda okumuştur (Wikipedia, 2019). Sanatçının kendi idrarına batırılmış çarmih imgesinin yaratıcısı Andres Serrano, işte tam bu yüzden 1987'nin “tartışma yaratan” fotoğraf sanatçısıdır. Dışkı, vücut sıvıları ve cesetleri kullanmasıyla tanınan Serrano, gözleri bu konulara - çağdaş gerçekliğe çekmeyi sever. Ona göre, insan durumu genellikle sanat fantazileri ile göz ardı edilir¹⁴⁴.

¹⁴⁴ <https://www.lomography.com.tr/magazine/330685-andres-serrano-kiskirtici-portre-fotografлари>

Şekil 3.70. Serrano. (https://next.liberation.fr/arts/2011/04/19/andres-serrano-i-have-no-sympathy-for-blasphemy_730482)

Şekil 3.71. Sanatçının en ünlü eseri olan Piss Christ.

(https://next.liberation.fr/arts/2011/04/19/andres-serrano-i-have-no-sympathy-for-blasphemy_730482)

Serrano'nun resimlerinin çoğu, bir şekilde vücut sıvıları içerir; örneğin, kan (bazen adet kanı), semen veya dişi insan sütü. Bu seri içerisinde nesnelere vücut sıvılarına batırıldığı çeşitli eserler vardır. Bunların en ünlüsü, sanatçının kendi idrarının olduğu bir bardağa batırılmış plastik haçın fotoğrafı olan Piss Christ adlı eserdir. (Bkz. Şekil 3.72). İlk sergilendiğinde büyük tartışmalara neden olur. Çalışma 1999 yılında 277.000 \$ 'a satılır¹⁴⁵.

¹⁴⁵ Brenson, Michael (December 8, 1989). "Andres Serrano: Provocation And Spirituality". The New York Time

Şekil 3.72. Madonna ve Çocuk II, Cibachrome, Andres Serrano, 1989, Corcoran Sanat Galerisi (Washington, D.C.).

(<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW5kcmVzX1NlcjJhbm8>)

Serrano'nun ceset fotoğrafları, ölüm ve sanat, sanat ve provokasyon hakkında sorular doğurmaktadır. İlk bakışta, bu büyük renkli cibachrome baskılar, Serrano'nun bu görüntüleri nasıl ve ne zaman ve niçin yaptığı konusunda merak uyandırır. Aynı anda hem açıklayıcı hem de şiirsel olmanın önemli olduğunu düşünen sanatçı, bu fotoğrafları klinisyen olarak veya laboratuarda çalışan teknik bir fotoğrafçı olarak çekmediğini ve yaklaşımınının daha kişisel ve öznel olduğunu belirtmektedir.¹⁴⁶

¹⁴⁶ <https://bombmagazine.org/articles/andres-serrano/>)

Şekil 3.73 Andres Serrano, Morg (Polis tarafından Jane Doe Öldü), 1991, cibachrome, silikon, pleksi cam, ahşap çerçeve, 49½ x 60 inç.(<https://bombmagazine.org/articles/andres-serrano/>)

Şekil 3.74. Andres Serrano, Morg (Ölümüne Bıçaklanmış II), 1992, cibachrome, silikon, pleksi cam, ahşap çerçeve, 49½ x 60 inç. (<https://bombmagazine.org/articles/andres-serrano/>)

Şekil 3.75. Andres Serrano, Morg (Ölümcül Menenjit II), 1992, cibachrome, silikon, pleksi cam, ahşap çerçeve, 49½ x 60 inç. (<https://bombmagazine.org/articles/andres-serrano/>)

Nick Veasey

Yüksek enerjili elektromanyetik dalgalarla çektiği fotoğraflarla tanınan Nick Veasey, Londra doğumlu bir fotoğraf sanatçısıdır. Önemli ödüller de almış olan Veasey, izleyicisine nesnelerin görünen yüzeylerinin ötesinde, sanki birer iç dünyaları olduğunu hatırlatıyor. Yalnızca dış görünüşleri ile bildiğimiz ve belki de artık farkına varmadığımız olağan nesnelere, bu kez en ince detaylarıyla izlerken, şeffah hallerindeki güzelliğin de farkına varıyoruz.

Veasey, 13 yıllık deneyimini X-Ray: See Through The World Around You ismiyle yayımladığı kitapta toplamış. Görünmeyeni Ortaya Çıkarmak isimli TED konuşmasında ise vardığı delilik noktasını detaylarıyla anlatıyor: Verdiği bir röportajda “X-Ray’i şok etme amaçlı kullanmakla ilgilenmiyorum. Zaten ortalıkta zorla mesaj vermek için çırpınan bir sürü sanat eseri var. X-Ray ile şok etmek veya sert fotoğraflar çekmek kolay. Ben büyüleyici anları ve güzelliği yakalamayı seviyorum.” demiştir¹⁴⁷.

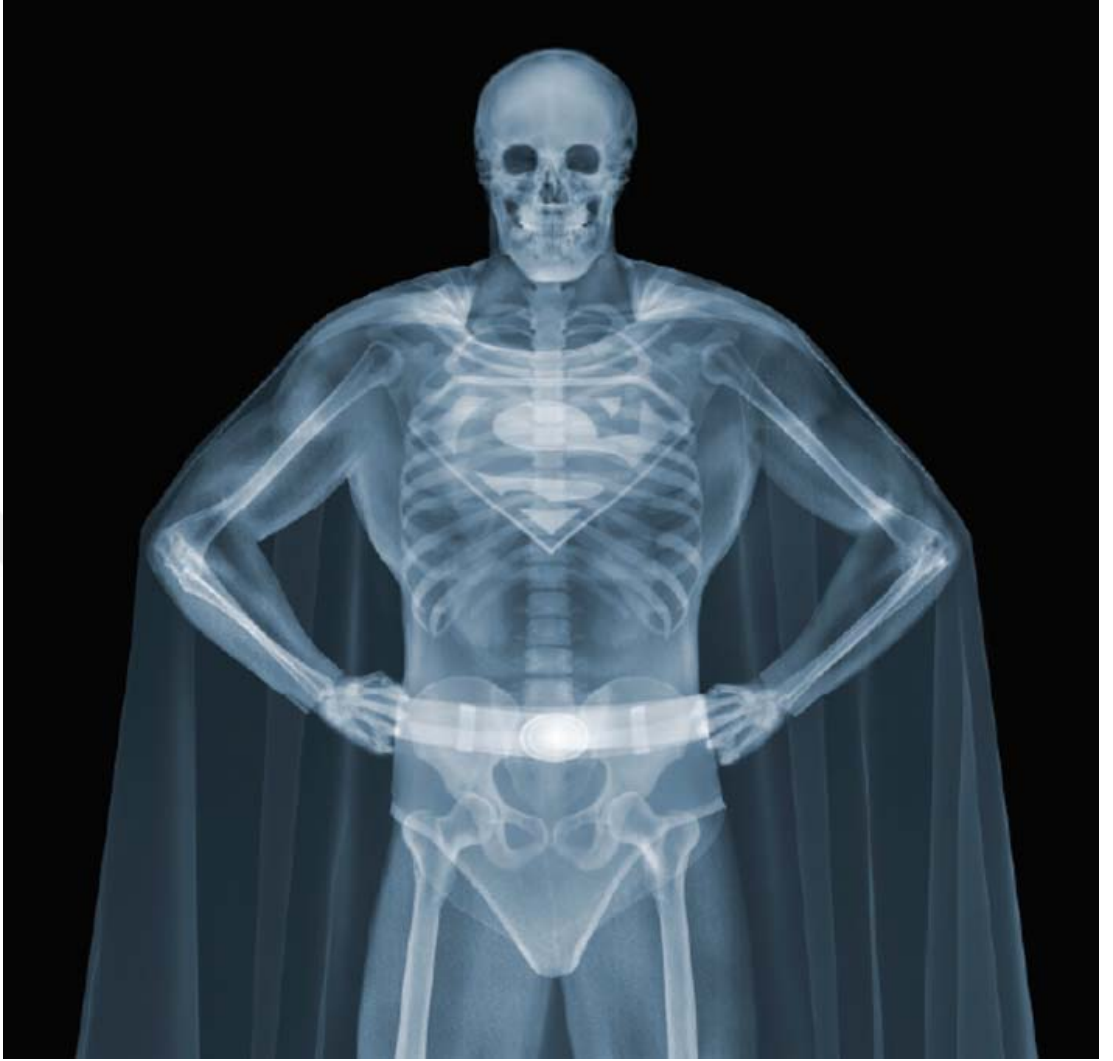

Şekil 3. 76. Nick Veasay (<https://www.facebook.com/nickveaseyxray/>)

¹⁴⁷ <http://www.sanatblog.com/x-ray-fotografci-nick-veasey/>

Şekil 3.77 Binicilik Ceketı. (<https://avantgallery.com/nick-veasey/>)

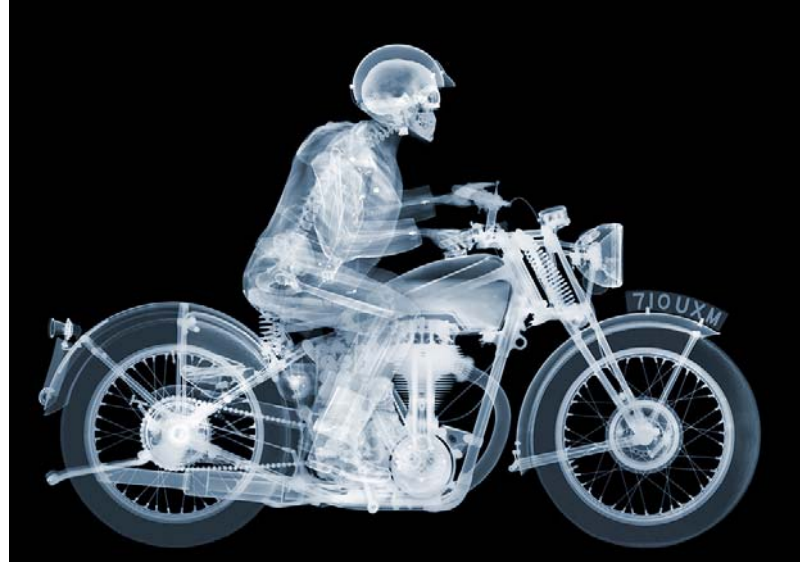

Şekil 3.78. Süpermen. (<https://avantgallery.com/nick-veasey/>)

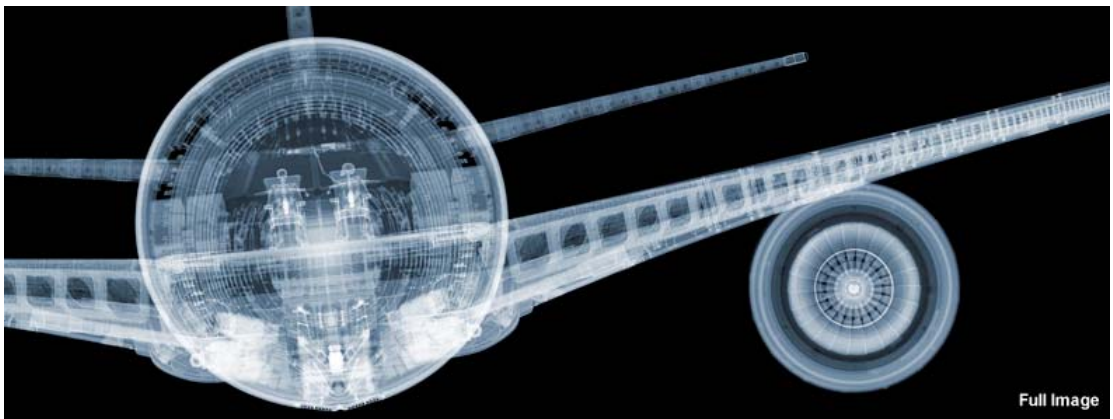
Şekil 3. 79. Sanatçının X-Ray ile çektiği bir yengeç. (<http://www.sanatblog.com/x-ray-fotografci-nick-veasey>)

Şekil 3.80. X Ray ile çekilmiş motorsiklet ve insan. (<http://www.nickveasey.com/machines-veasey-jet/4570764523>).

Şekil 3.81. Tersyüz. (<http://www.art-press.co.uk/collections/nick-veasey-inside-out>)

Şekil 3.82. X Ray ile çekilmiş makineler.

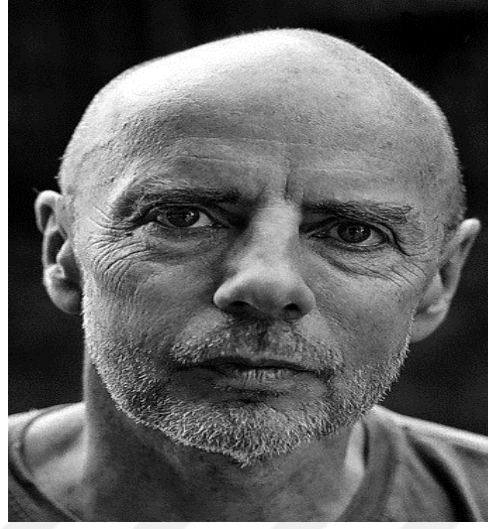
(<https://www.madgallery.net/geneva/en/creators/nick-veasey>).

Eugene Richards

Fotoğrafçı, yazar ve film yapımcısı Eugene Richards, 1944'te Dorchester, Massachusetts'te doğdu. Northeastern Üniversitesi'nden İngilizce derecesiyle mezun olduktan sonra, Minor White ile fotoğrafçılık okudu. Richards ırksal olarak çeşitli semtleri belgelemeye başladı. 1978'de Magnum Photos'a katılmaya davet edildikten sonra, Amerikan ailesi, uyuşturucu bağımlılığı, acil tıp, pediatrik AIDS, Amerika'da yaşlanma ve ölüm gibi çeşitli konularda serbest bir şekilde, dergi fotoğrafçısı olarak çalıştı. 1992'de, yedi kısa filminden ilki olan Cocaine True, Cocaine Blue'nun yönetmenliğini ve çekimlerini yaptı.

Richards 17 kitap yayınladı. İlk karısı Dorothea Lynch'in meme kanseri ile mücadelesini kronikleştiren *Exploding Into Life*, Nikon'un Yılın Kitabı ödülünü aldı. *For Below The Line: Amerika'da Yaşayan Yoksul*, kentsel ve kırsal yoksulluk ile ilgili fotoğraflardan oluşan kitabı, Uluslararası Fotoğraf Merkezi'nden Infinity Ödülü aldı. *Bıçak ve Silah Kulübü: Acil Servis Odalarından Sahneler*, Amerikan Acil Doktorlar Koleji'nden Mükemmellik Ödülü aldı. *Cocaine True*, sert uyuşturucu kullanımının etkileriyle ilgili kapsamlı bir muhabir olan *Cocaine Blue*, Kitaplarda Fotografik Yenilikçilik için Kraszna-Krausz Ödülünü aldı. Aynı yıl, Amerikalılar En İyi Fotoğraf Kitabı için Uluslararası Fotoğraf Merkezi'nin Sonsuzluk Ödülü'nü aldı. 2005 yılında, Uluslararası Yılın Resimleri, on beş fotoğrafik deneme antolojisi olan Yılın En İyi Kitabı olan *The Fat Baby*'yi seçti. Richards'ın en yeni kitapları Amerika'nın kırsal bölgesinde terk edilmiş evlerin bir çalışması olan *The Blue Room*; Savaş Kişiseldir, Irak savaşının insani sonuçlarının sözleri ve resimlerinde bir değerlendirme ve *Aşağı Kayıp Bir Güneşin Kırmızı Topu*'dur.¹⁴⁸

¹⁴⁸ <https://eugenerichards.com/new-page>

Şekil 3.83. Eugene Richards. (<https://eugenerichards.com/new-page>)

Şekil 3.84. Eugene Richards'a ait bir Fotoğraf.

(<https://www.icp.org/browse/archive/constituents/eugene-richards?all/all/all/all/0>)

Şekil 3.85. Eugene Richards'a ait bir Fotoğraf.

<https://www.icp.org/browse/archive/constituents/eugene-richards?all/all/all/all/0>

Şekil 3.86. Eugene Richards'a ait bir Fotoğraf.

<https://www.icp.org/browse/archive/constituents/eugene-richards?all/all/all/all/0>

Şekil 3.87. Denver General Hospital

Şekil 3.88. Dorothea Lynch'in meme kanseri ile mücadelesini konu alan Exploding Into Life kitabından fotoğraf . (<https://static01.nyt.com/images/2017/04/18/blogs/20-lens-gene-embed2/20-lens-gene-embed2-blog480.jpg>)

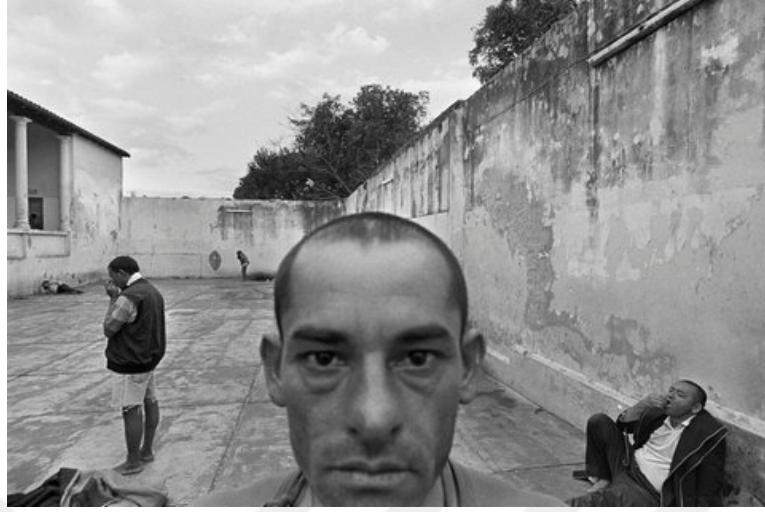
Şekil 3. 89. West Memphis’da Gece Yarısı.

<https://lens.blogs.nytimes.com/2017/04/20/eugene-richards-a-life-in-photography/>

Şekil 3.90 Oyuncak bebek başıyla oynayan bir çocuk.

[\(https://lens.blogs.nytimes.com/2017/04/20/eugene-richards-a-life-in-photography/\)](https://lens.blogs.nytimes.com/2017/04/20/eugene-richards-a-life-in-photography/)

Şekil 3.91. Eski Psikiyatri hastanesinin koğuşu. (<https://eugenerichards.com/exploding-into-life/q97o4nghfjlj0e7qt523ga8cx3f9ro>)

George Georgiou

1961 doğumlu olan George Georgiou, Doğu Avrupa'daki, özellikle de Türkiye'deki çalışmaları ile tanınan serbest bir İngiliz fotoğrafçı ve foto muhabiridir. Georgiou'nun çalışması, farklı kültürler arasında bölünmüş topluluklara odaklanır. Sırbistan, Yunanistan ve Doğu Avrupa'da altı yıl çalıştıktan sonra, son olarak dört yıl İstanbul'da bulunmuştur. Türkiye'deki çalışmaları, çeşitli sergilere ve kitaplara kapı açan Fault Lines / Türkiye / Doğu / Batı başlıklı bir dizi fotoğraftan oluşmaktadır. Georgiou ayrıca Londra'daki Barnet Koleji'nde fotoğrafçılık ve Avrupa'da birçok atölye çalışması yapmıştır. Çalışmalarını "1999-2002 yılları arasında, Kosova ve Sırbistan'da uzun süredir devam eden bir projede yaşarken ve çalışırken, psikiyatri kurumlarını ziyaret ettim,. Bundan önce Londra'da psikiyatrik bozukluğu olan kişilere bir fotoğraf dersi vermek için dört yıl geçirdikten sonra, psikiyatri kurumları ve hastalar bana yabancı değildi ve dalgalanan davranış kalıplarının farkındaydım” şeklinde anlatmaktadır¹⁴⁹.

¹⁴⁹ <http://www.georgegeorgiou.net/gallery.php?ProjectID=159>

Şekil 3.92 George Georgiou'ya ait bir çalışma. (<https://www.lightstalking.com/george-georgiou/>)

Şekil 3.93 George Georgiou'ya ait bir çalışma. (<https://www.lightstalking.com/george-georgiou/>)

Şekil 3.94 George Georgiou'ya ait bir çalışma. (<https://www.lightstalking.com/george-georgiou/>)

Memento Mori (Post Mortem) fotoğrafları

Ölüm yüzyıllardır pek çok kişi tarafından üzerinde düşünülen bir konudur. Ölüm ve yaşam içgüdüleri bir çok felsefeci ve bilim adamı tarafından çalışılmıştır. Freud'a göre insanlar bu iç güdülerin etkisinde yaşamaktadır. Yaşam bu iki zıt içgüdünün çatıştığı bir savaş alanıdır. Formm'a göre ise inanç açısından aslolan sevme yani yaşatma iç güdüsüdür ¹⁵⁰.

Bu bağlamda ölümle yüzleşmek zordur, fakat fotoğraflarıyla karşılaşmak bu kadar zor değildir. Ölüm fotoğraflarıyla bizde oluşan duygu; acı, şiddet dozajına göre kişiden kişiye değişen bireysel farkındalık yaratan bir durumdur. Fotoğrafçı ölüme karşı bir nesne yaratarak onu bize sunmaktadır. Bu fotoğraflar hem ölümün belgeleri hem de var olmanın kanıtıdır. Fotoğrafın yaygınlaşması sayesinde ölümün

¹⁵⁰ E. FROMM, **Kendini Savunan İnsan.**, s.77.

orjinalliğinin de farkına varılmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru kameraların yaygınlaşmasıyla ölüm sonrası fotoğrafçılığı (Post Mortem) ortaya çıkmıştır. Bu fotoğraflara konu olan ölümler süslenerek, sanki hayattaymışlar gibi pozisyon aldırılarak fotoğraflanır. Post mortem fotoğrafçılığın en önemli yanı, insanların sevdiklerinin hatıralarını bir ömür boyu canlı tutmak istemesi ve bir ömür boyu o kişiyi güzel bir şekilde hatırlamak için masumane bir istek duymasındır¹⁵¹.

Post mortem fotoğrafçılık aslında 15. yüzyıl ressamalarının çalışmalarına dayanmaktadır. O dönemde ölen rahiplerin resimleri çizilerek onları ölümden sonra da yüceltme adına yapılan bu çalışmalar, 19. yüzyılda fotoğraf aracılığıyla herkesin yapabileceği bir hale gelmiştir.

Post mortem fotoğrafçılığın en tartışmalı konusu ölü doğan bebek fotoğrafçılığıdır (stillborn photography). Bu çalışmalar “1980’lerde Amerika Birleşik Devletleri’nde, sağlık hizmetleri alanında doğum sonrası kayıp yaşayan ebeveynlerin yas sürecine olumlu katkıları olduğu düşünülerek tekrar uygulanmaya başlanmıştır”¹⁵². Günümüzde yeni doğan fotoğrafçılığının yaygınlaşmasından sonra bu tür de yaygınlaşmaya başlamıştır. Özellikle ABD’de bu konuda hizmet veren vakıf ve şirketler kurulmaya başlamıştır¹⁵³.

Viktorya döneminde insanlar, ortalama yaşam süresinin sadece 40 yıl civarında olduğu düşününce bir gerçek olan ölüm gerçeğini benimsediler. Fotoğrafçılığın ortaya çıkmasıyla, Victorianlılara ölenlerin daha önce imkânsız bir şekilde ölümsüzleştirilmeleri için bir fırsat oluştu. Ölümler titizlikle pozlandırılmış ve hala yaşıyorlarmış gibi bakıyorlardı. Çocuklar yataklarında ya da ailelerinin yanında poz veriyorlardı. Fotoğrafçı-mortistler özel sahne kullanımı ve cesetleri için bir şekilde ailelerin poz vermesi için dik durdurarak görkemli derecede ürkütücü aile portrelerinin hazine bıraktılar.

¹⁵¹ C. KARADAG, *Görme Kültürü (Fotoğrafın Derin Anlamı)*, s.69

¹⁵² J. RUBY, *Secure the shadow: Death and photography in America*, s.129.

¹⁵³ Y. TUNA, *Ölümün Fotoğraf Yoluyula Estetize Edilmesi*, s. 462.

Şekil 3.95. Victoria Dönemi Memento Mori Fotoğrafçılığı.

(<https://imgur.com/gallery/t9yuV>)

Şekil 3.96 Bayan Venetia Digby, ölüm yatağında Van Dyke.

(<https://www.telegraph.co.uk/history/10680346/Venetia-Stanley-did-viper-wine-kill-the-17th-century-beauty.html>)

Ölüm sonrası fotoğrafçılık stilleri 19. yüzyıl boyunca değişikliklere uğramıştır. Genel olarak ilk yapılan çekimlerde görüntüler kafa çekimleri ve yakın çekimler üzerine odaklanmıştır. Konu ilk olarak kişinin uyuduğu şekilde betimlenmiş, sonraları daha doğal pozlar olarak kabul edilmiştir¹⁵⁴.

Victoria döneminde kızamık, difteri, kızıl hastalığı ve kızamıkçık hastalıkları sık görülmüş ve çocuklarda ölümlere sebep olmuştur. Genellikle aileler çocuklarının ölümünden sonra fotoğraflarını çektirip, anılarını yaşatmak istemiştir. Fakat tıp alanındaki ilerlemeler çocukların yaşama şansını arttırınca, ölüm fotoğraflarına talep azalır¹⁵⁵.

Şekil 3.97. Ölü çocuk ve kardeşleri.

<https://hauntedpalaceblog.wordpress.com/2017/02/07/memento-mori-victorian-post-mortem-photography/>

İngiltere'de Kraliçe Victoria döneminde çok sayıda çocuk sahibi olunması sık görülen bir durum olmakla birlikte çocuklar sık sık daha beş yaşlarını göremeden ölmüştür. Şekil 3.98'de görülen en küçük çocuk aslında ölüdür ve bir destekle ayakta tutulmaktadır.

¹⁵⁴ <https://hauntedpalaceblog.wordpress.com/2017/02/07/memento-mori-victorian-post-mortem-photography/>

¹⁵⁵ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-37303094>

Şekil 3.98 Victoria Dönemi Memento Mori Fotoğrafçılığı.

(<https://hauntedpalaceblog.wordpress.com/2017/02/07/memento-mori-victorian-post-mortem-photography/>)

Şekil 3.99 Victoria Dönemi Memento Mori Fotoğrafçılığı.

(<https://hauntedpalaceblog.wordpress.com/2017/02/07/memento-mori-victorian-post-mortem-photography/>)

Şekil 3.100. Fotoğraf buluşu sonrası Shepard Alonzo Mount tarafından çekilen Camille'nin Portresi, 1868. (<https://lynnwright00.wordpress.com/2012/01/26/>)

Walter Schels

1936'da Landshut'ta doğmuştur. 1966'da fotoğrafçı olmak için New York'a gider. 1975'te "Eltern" (Ebeveynler) dergisinin, meydana gelen doğumları belgelemesi istendiğinde kariyerinin dönüm noktası deneyimi yaşar. "O zaman ilk kez yeni doğmuş bir çocuğun yüzünü gördüm. Ama yüzü olmayan bir varlık değildi; yaşlı, geçmişiyile bilen bir yüzü vardı." O zamandan beri, Schels yüzlere ve farklı koşullarda insan varlığını gözlemlemeye odaklanmıştır. Walter Schels'in, hastanede yatan hastaları ölümlerinden kısa bir süre önce gösterdiği fotoğraf dizisi pek çok ödül alır. "World Press Photo 2003" yarışmasında "Çağdaş Konular" kategorisinde birincilik ödülü kazanmış ve "Akademie für neue Bildsprache" den "Yılın Portre Fotoğrafı" ikincilik ödülünü almıştır.¹⁵⁶

Şekil 3.101. Walter Schelz portreleri. (<https://slate.com/culture/2014/08/walter-schels-life-before-death-includes-portraits-of-people-before-and-after-dying-photos.html>)

Klara Behrens isimli kadını gösteren bu portrelerden ilkinde hasta kadın, daha fazla yaşayamayacağını bilmektedir ama yine de "Bazen daha iyi olacağını"

¹⁵⁶ <https://www.lensculture.com/wschels>

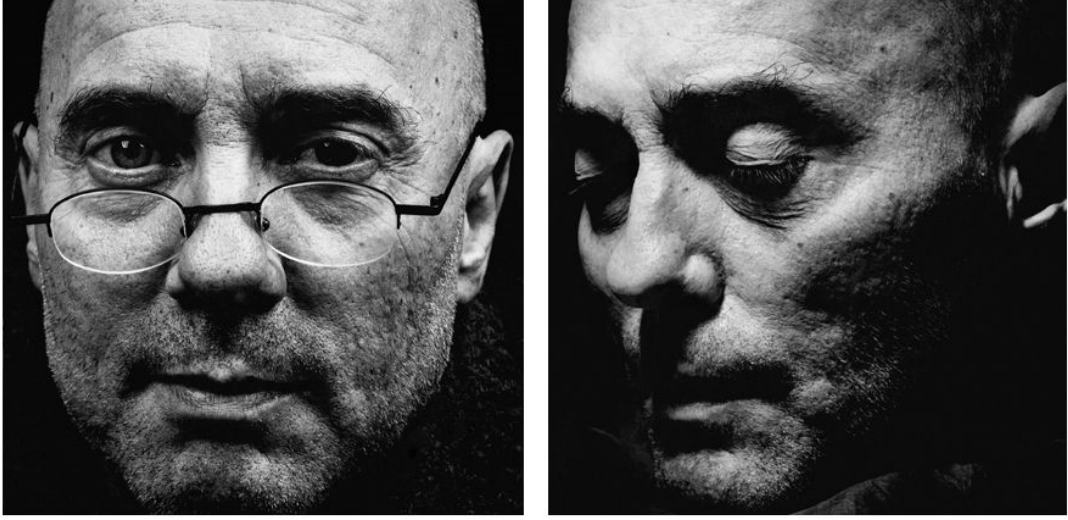
umuyorum” der. “Ama sonra gerçekten mide bulantısı hissettiğimde yaşamaya devam etmek istemiyorum. Ve daha yeni kendime yeni bir buzdolabı dondurucu aldım! Keşke bilseydim! ”

İkinci portrede ise hastanın düşünceleri "Acaba ikinci bir şansın mümkün olup olmadığını merak ediyorum. Öyle sanmıyorum. Ölümden korkmuyorum - Ben milyonda bir milyar kum tanesinden biri olacağım." şeklinde değişmiştir..."

Şekil 3.102. Walter Schelz portreleri. (<https://slate.com/culture/2014/08/walter-schels-life-before-death-includes-portraits-of-people-before-and-after-dying-photos.html>)

Şekil 3.103. Walter Schelz portreleri. (<https://slate.com/culture/2014/08/walter-schels-life-before-death-includes-portraits-of-people-before-and-after-dying-photos.html>)

Heiner Schmitz isimli hastanın 19 Kasım 2003'te çekilen bu fotoğrafında beyin MRG taramasında beynin etkilendiği yeri gördüğü ve fazla uzun yaşamayacağını anladığı an görüntülenmiştir. İkinci portrede ise 14 Aralık 2003'te, duygularını "Ama kimse bana nasıl hissettiğimi sormuyor. Anlamadılar mı? Ben öleceğim!" sözleri ile ifade etmektedir.

3.2 Tıp ve Fotoğraf İlişkisi

Konuya bilimsel açıdan bakıldığında ise, görselliğin fazlasıyla önemli olduğu modern dünyada tıbbın üç esas dalı olan temel bilimler, dahili bilimler ve cerrahi bilimlerin tümünde tıbbi fotoğrafçılık fazlasıyla uygulanmaktadır.

Makroskopik görüntülerin kullanıldığı anatomi gibi birçok bilim dalı dışında, mikroskopik görüntülerin öncelikli olduğu mikrobiyoloji ve histoloji gibi bilim dallarında da tıbbi fotoğrafçılık fazlasıyla uygulanmaktadır. Hem makroskopik hem

de mikroskopik görüntülerin fotoğraflanmasına patoloji de aynı derecede ihtiyaç duyan bir bilim dalıdır¹⁵⁷.

3.3 Tıbbi Fotoğrafçılık

Günümüzde hala yaygın olarak belgeleme konusunda işbirliği yapan fotoğrafçılık ve modern tıp, yaklaşık olarak aynı dönemde ortaya çıkmıştır. Fotoğrafın bulunuşu ile fotoğraflama ve diğer görüntüleme yöntemleri hızlıca tıpta kullanılmaya başlanmıştır. Fotoğraflamalar tanı, tedavi yöntemlerinin kayıt edilmesi ve tıp öğretimi amaçlı yapılmaktadır¹⁵⁸.

Fotoğraf makinelerinin temel çalışma prensibi tıbbi görüntüleme cihazlarının çalışma prensibiyle aynıdır. Işığın görüntü oluşturma ve kayıt edilme yöntemi ilk defa Profesör Doktor Wilhelm Conrad Roentgen tarafından tıbbi görüntüleme yöntemini geliştirme amacıyla kullanılmıştır¹⁵⁹.

Tıbbi fotoğraflama amacıyla, 1852 ile 1856 yılları arasında çalışan Fransız Nöroloji uzmanı Duchanne Boulogne, insanların yüz ifadeleri ve kasları üzerine fotoğraflarla çalışmalar yapmıştır. Tıp ve Bilim ilişkisi açısından bu çalışma önemli ilk dönem tıbbi fotoğraf örneklerindedir.

Fotoğraf tekniğinin ilerlemesiyle 1860'da da pedagoji alanında çalışmalar yapılmıştır. 1868'de ise Clinique Photographique de l'Hopital Saint-Louis adında Chamerot Yayınevi'nden ilk deri hastalıkları atlası çıkmıştır. Bu çalışmayı Saint Lous'ten Doktor Alfred Hardy ve Pierre Michel, mantar ve benzeri cilt hastalıkları üzerine yapmıştır¹⁶⁰. Bunun sonucunda da Saint-Louis'de patolojinin en ilginç ve ender vaka örneklerinin toplandığı bir fotoğraf atölyesi açılmıştır.

¹⁵⁷ S.GÜLER-T. AKÇA, **Tıbbi Fotoğrafçılık: Tarihsel Süreç ve Temel Kavramlar**, s. 98-108.

¹⁵⁸ I. BIRLIK, **Tıbbi Görüntüleme Yöntemleri ve Fotoğraf İlişkisi**, s.62.

¹⁵⁹ A. TOSUN, **Wilhelm Conrad Röntgen'den Günümüze Radyografi**, s.19.

¹⁶⁰ Y. TUNA, **Ölümün Fotoğraf Yoluyla Estetize Edilmesi**, 458-471.

Belgeleme ve dökümantasyon amacıyla savaşlarda yapılan cerrahi müdahaleler ve alınan yaralar fotoğraf makineleriyle kayıt altına alınmıştır. Örnek olarak, Dr. Reed Bontecou ve diğer doktorların Amerikan iç savaşı zamanında yaptığı çalışmaları Stanley Burns, tarihsel tıbbi fotoğraf bağlamında toplamış ve koleksiyon haline getirmiştir. Bu koleksiyon; afet, suç, ırkçılık, savaş, ölüm ve devrim konuları üzerine olan fotoğraflardan oluşmaktadır. Aynı zamanda savaş yaraları belgesi ve bu yaralar için bakım hekimleri yetiştirmek üzere fotoğraf kullanımı alanında öncü bir girişim olmuştur. Özellikle Dr. Bontecou tarafından çekilen fotoğraflar konunun ötesinde, fotoğraf sanatı içinde değerlendirmeye alınmıştır. Şuan Dr. Bontecou'nun bu görüntüleri ve sonraki çalışmalarının çoğu National Museum of Health and Medicine'de ziyaret edilebilmektedir.

Kendilerine Street Anatomy Group ismini veren Amerikalı bir grup fotoğrafçının işleri anatomi bilimi üzerinden hareketle fotoğrafik görüntülere dijital müdahalelere dayanır. “Art Director” olarak Vanessa Ruiz'i gördüğümüz grubun üyeleri Aman Agah, Bobby Neel Adams, Giovanni Bortoloni, Heather Tompkins, Jenny Drucker, Vanessa Vegter gibi isimlerden oluşur. Bu sanatçıların işlerine göz attığımızda insan anatomisi üzerinden dijital fotoğraflara ulaşırız. Fotoğraf dışında illüstrasyon, poster vb. işler de grubun sanat dünyasına kazandırdığı ürünler arasındadır. Gruptan Bobby Neal Adams'ın kolaj portre ve nüleri, Giovanni Bortoloni'nin dijital görselleri farklılıklarıyla hemen dikkat çekenlerdendir. Grup 2010 Aralık ayında ABD'de Şikago'da International Museum of Surgical Science' da “Çağdaş Sanat ve Pop Kültürde İnsan Anatomisi'nin Sunumuna Odaklanma” yı amaç edindiği bir sergi açmıştır¹⁶¹.

¹⁶¹ A.R. TULÜCE, **Tıp Fotoğrafçılığı ve Tıp Alanındaki Uygulamaların Fotoğraf Sanatında Kullanımı**, s.66.

3.4 Tıbbi Fotoğrafta Bir Standart Denemesi

Görsel dokümantasyonun önem taşıdığı tıbbi uzmanlık alanlarında hassas fotografik dokümantasyon gündelik uygulamaların bir bölümünü oluşturur. Bu nedenle fotoğrafın tıbbi amaçlı kullanımı için standartların ortaya konması önemlidir.¹⁶² Tıbbi fotoğrafçının çektiği fotoğraflarda teknik ve kompozisyon olarak standardizasyonu sağlaması çok önemlidir. Kullanacağı makine, ışık, fon ve konunun kompozisyonu ile ilgili standartların saptanması ve bir araya getirmesi gerekir.

3.4.1 Fotoğrafçının Varlığı

Tıbbi fotoğrafçılıkta konuya hakimiyet, temel fotoğrafçılık bilgisi ve etik-hukuksal konular açısından bilgili olmak gereklidir. Bu durumda doktorun iyi bir fotoğrafçılık eğitimi alması veya iyi bir fotoğrafçıyla çalışması elzemdir. Fotoğrafçının çalışacağı konu hakkında kendisinden istenen bilgileri çok iyi anlaması ve fotoğrafta bunu iyi yansıtmayı beklenmektedir. Fotoğrafçı, kullanacağı ekipman ve malzemeyi duruma uygun olarak seçmelidir. Fotoğrafın çekileceği ortamdaki doğallığın bozulmasına, görüntülenecek canlı konunun rahatsız olmasına veya farklı davranmasına neden olacak durumlardan kaçınılması gerekmektedir. Fotoğrafçının varlığı iyi dokümantasyon için önemlidir. Bu noktada, gerekli bilgi ve deneyime sahip, fotografik kurgu ve kompozisyon bilgisine sahip, okunaklı fotoğraflar çekebilecek kişiler bu iş için görevlendirilmelidir¹⁶³.

3.4.2 Fotoğrafçı Konu İlişkisi

Fotoğrafçının konuya nasıl yaklaşacağını şöyle sıralayabiliriz. Çekim amacını çok iyi kavramış olmalı, konuya hâkimiyeti tam olmalı ve bunların sonunda deklanşöre ne zaman basacağını bilmelidir. Tıpta özellikle cerrahi müdahalelerinde her şey çok

¹⁶² Ç. BARUT, F. AYOĞLU, E.KARGI, A. BARUT, **Tıbbi Fotoğrafçılık: Temel Teknik ve standardizasyon**, s.135

¹⁶³ A.g.e., s.135.

hızlı gelişir. Fotoğrafçı çekim sırasında ne yapacağını çok iyi bilmelidir.

Fotoğrafçı konuyu çok iyi şekilde anlamalı ve uygun malzeme tercihini yapmalıdır. Fotoğrafçının konuyu çok iyi kavramış olması ve konunun özelliklerine hâkim olması; konuyla kuracağı ilişkide nasıl davranacağını bilmesi ve deklanşöre ne zaman basacağını bilmesi açısından önemlidir. Fotoğrafçının varlığı görüntülenecek varlığı rahatsız etmemeli, ortamın doğal havasını bozmamalıdır.

Tıbbi fotoğrafçı, çalışılan konu hakkında bilgi aktaran kişidir. Üzerinde çalışılan konuyla ilgili temel ve gerekli bilgilerin aktarılması işlevini yaparken sorunları çözmeye yardımcı olmaya yönelik yaklaşım içinde olmalıdır. Fotoğraflamanın kişilerin rızası dâhilinde, gerekli onam formları alındıktan sonra yapılmasına dikkat edilmelidir. Hastaların kabul etmediği, hukuki olarak veya etik olarak uygun bulmadığı durumlarda görüntü almama sorumluluğunu göstermelidir¹⁶⁴.

3.4.3 Fotoğrafı Çekilecek Konunun Pozisyonunda Standart Oluşturmak

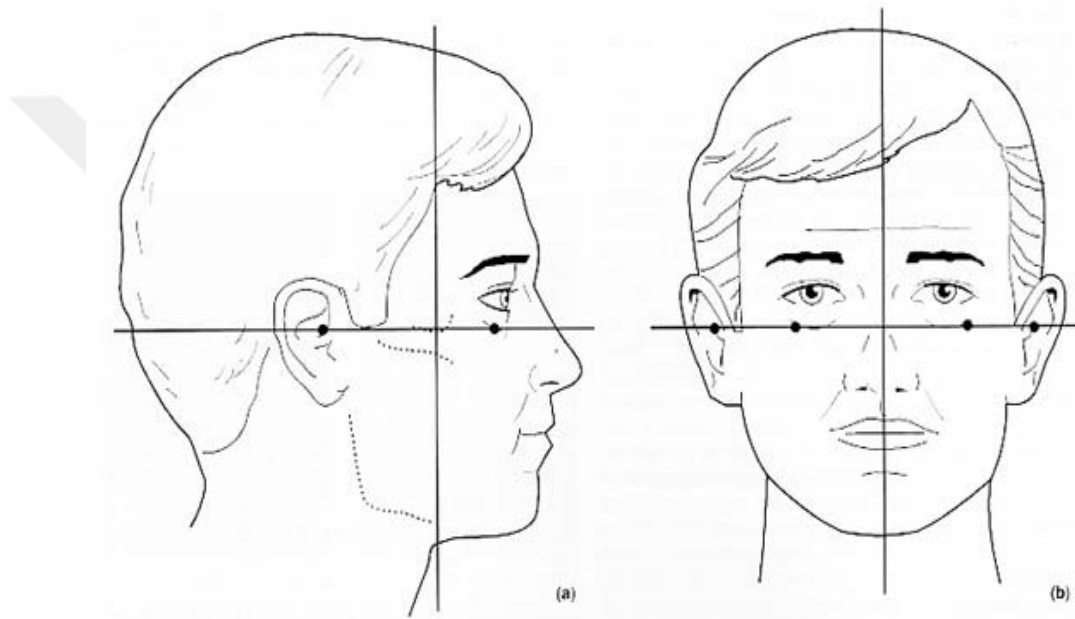
Hastanın kusursuz pozisyon alması profesyonel fotoğraf kompozisyonu ve görüntü standardizasyonu açısından gereklidir. Bu amaçla görüntü sensorü konuya paralel ve dik olacak şekilde fotoğraf için konumlandırılmalıdır.

Meme ve abdomen gibi görüntülemeler için hasta ayakta durmalı, yüz fotoğrafları içinse hasta ayarlanabilir bir tabureye oturtulmalıdır. Pozisyon ayarlanırken yardımcı işaretler; yer için ayakların durduğu konuma, duvar içinse gözlerin baktığı nokta ya konmalıdır. Yüz ve kafa fotoğraflanırken standart oluşturmak için Frankford horizontal modeli kullanılabilir. Bu modelde yüz fotoğraf karesine doğru konumlanmak için ortalanmalıdır. Makinenin optic eksenini Frankford düzlemine paralel ve duyar düzlemi dik konumlanmalıdır. Objektifler göz ile aynı hizada hastanın yüzü ile dik açılı durur.

¹⁶⁴ S.GÜLER-T. AKÇA, **Tıbbi Fotoğrafçılık: Tarihsel Süreç ve Temel Kavramlar**, s.98-108.

Hasta pozisyonu belirlemede uzun yıllar standartlar oluşturulmaya çalışılarak düzgün fotoğraflar elde edilmeye çalışılmıştır. Aynı konu için, aynı çekim açısı, aynı aydınlatma ve büyütme oranları kullanılması fotoğraflardaki durumun değerlendirilmesi ve hatasız karşılaştırılabilmesi açısından önemlidir¹⁶⁵.

Şekil 3.104. Frankfort Horizontal Pozisyonu, Vetter,1992. (<http://rps.org/special-interest-groups/medical/blogs/2015/december/standardised-anatomical-alignment-of-the-head-in-a-clinical-photography-studio>)

3.4.4 Tıp Fotoğrafında Hastanın Hazırlanması

Hasta hazırlanırken öncelikle fotoğrafın amacı ve konusu hakkında hastaya detaylı bilgi verilmeli ve fotoğraflama için onayı alınmalıdır. Sözlü ve yazılı onay sonrasında, çekilecek konuya bağlı olarak, tıbbi fotoğrafın niteliğini etkileyecek takı, gözlük, işitme cihazı veya kıyafet gibi şeyler çıkarılmalıdır. Hastanın kıyafetsiz

¹⁶⁵ <http://www.rps.org/special-interest-groups/medical/blogs/2015/december/standardised-anatomical-alignment-of-the-head-in-a-clinical-photography-studio>

olmaktan rahatsız olması durumunda, konuyu etkilemiyorsa hastaya önlük giydirilebilir. Hem önceki hem de sonraki fotoğrafların hepsi aynı pozisyon ve konseptte çekilmelidir¹⁶⁶.

Özellikle baş ve boyun fotoğrafları çekilirken hastanın saçı, çekimi engelliyorsa kulaklar ortada kalacak şekilde arkada toplanmalıdır. Fotoğraflarda hastanın kimliğini ifşa edecek dövme vesaire gibi özellikli şeyler gösterilmemelidir. Tıbbi fotoğrafın niteliğini bozacak, hastanın kimliğini ifşa edecek her türlü pozlama kullanım açısından uygun değildir. Fotoğrafın çekim süreci boyunca üçüncü kişinin ortamda olması hem etik hem de hukuki açıdan uygundur. Ortamda yardımcı sağlık personelleri ve hemşireler dışında üçüncü kişi olarak başkalarının bulunması uygun değildir¹⁶⁷.

3.4.5 Uygun Alan Bulunması

Fotoğraf çekimi için uygun yer seçimi çok önemlidir. Genellikle yer seçimi fotoğrafçıya bağlı değildir.

Çekime uygun yer belirlendikten sonra, çekim süresince bu alanın başka amaçla kullanılmamasına özen gösterilmelidir. Özellikle zamana yayılan uzun süreli çekimlerde, karşılaştırma yapabilmek için, standart oluşturmak gereklidir. İlk çekimle son çekim arasındaki tüm fotoğraflarda ana öğeler aynı şekilde sunulmalıdır. Bunun için fotoğrafta hastanın durduğu pozisyona, makine ve ışıkların konumuna işaret konulmalı, sonraki çekimler bu işaretlere göre aynı şekilde tekrarlanmalıdır. Fotoğrafların sürekliliği ancak bu şekilde sağlanır¹⁶⁸.

¹⁶⁶ Ç. BARUT, F. AYOĞLU, E.KARGI, A. BARUT, **Tıbbi Fotoğrafçılık: Temel Teknik ve Standardizasyon**, s.142..

¹⁶⁷ S.GÜLER-T. AKÇA, **Tıbbi Fotoğrafçılık: Tarihsel Süreç ve Temel Kavramlar**,s. 104-105.

¹⁶⁸ A. ÖZKÖK, a.g.m. s.103.

3.4.6 Fotoğraf Onam Formu

Etik ve hukuksal açıdan, tıbbi fotoğrafı çekilecek bireyin önce hasta onam formunu doldurması zorunludur. Fotoğrafın çekimi ve kullanımı, kişi hak ve özgürlüklerini koruyacak şekilde olmak zorundadır. 18 yaşından küçük kişilerin velisi veya hastanın vasisi hasta adına onam verebilir.

Çekimler bilimsel gelişmelere katkı verecek şekilde yapılmalıdır. Bu durum her ne kadar zor olsa da, çekimlerin yapılması kaçınılmazdır. Düzenlenen tıbbi onam formu, fotoğrafın konusu ve hastanın bu olaydaki konumuna göre hazırlanmalıdır. Fotoğraf çekimi öncesi hastaya her şey açıkça ve ayrıntılı olarak anlatılmalı sözlü onay neticesinde yazılı onay imzalatılmalıdır.

Tıbbi uğraşların olduğu her alanda hastalık bilgisi, tanı ve tedavisi için hastaların fotoğraflarının kullanımı zorunludur. MRI veya CAT gibi görüntüler çoğu kez kullanıldığı için fotoğraflanan kişilerin izninin alınması elzemdir. Genellikle tıbbi fotoğraflarda hastalar bireysel dikkat çekmez. Fakat kimi zaman fotoğraflanan vücudun bir bölümü, hastanın tepki vermesine ve gerilmesine neden olabilir. Bu gibi durumlarda hastanın yaşı, sosyokültürel özellikleri, eğitimi gibi durumlar bu konudaki tepkiyi belirleyen unsurlardandır. Bu gibi durumlarda hem hastanın hem hasta yakınlarının hekime ve fotoğrafçıya duyduğu güven de önemlidir.

Fotoğraflanan hastalarının kimliğinin gizli tutulması ve fotoğraflar çoğaltılırken de bu şartlara bağlı kalınması etik ve ahlaki açıdan önem arz etmektedir. Hastanın onam verebilecek yaşta olmaması veya akıl sağlığının yerinde olmaması durumlarında velisi veya vasisi izin işlemleri ile ilgilenir.

İzinlerin hukuksal geçerli olabilmesi için genel ahlaka uygun, kanuna ve kamu düzenine uyan nitelikte olması gerekmektedir. Hastaların onam hakkı hem ulusal hem de uluslararası düzeyde anayasa ve hukuksal düzenlemelerce güvence altına alınmıştır. Ülkemizde Türk Ceza Kanunu'nun 136. ve 137. Maddeleri'nde, Ceza

Muhakemeleri Kanunu'nun 81. Maddesi'nde ve 1982 Anayasası'nın 5,15,17,19,20,25,26,36. Maddeleri'nde konuyla alakalı hükümler açıkça yer almaktadır¹⁶⁹.

3.4.7 Üçüncü Kişi

Fotoğraf çekimleri sırasında konu ve fotoğrafı çeken görevli dışında bir üçüncü kişinin ortamda bulunması hem etik açıdan hem de hukuki yönden uygun olacaktır. Üçüncü kişinin yardımcı sağlık personeli veya hemşire olması uygundur.

Etik ve hukuksal olarak; hastaların özel sırları dâhilinde subjektif bir değere sahip olan, yani yalnızca hastanın doktoru için önemli olan belge ve dokümanlar başkalarıyla paylaşılmaz ve başkalarına verilemez. Üçüncü kişinin varlığı hukuk ve etik sınır dâhilinde var olmak zorundadır¹⁷⁰.

3.5 Fotoğrafın Tıp Branşlarında Kullanım Alanları

Leonardo da Vinci'nin eserlerinden sonra (1452-1519), özellikle “De Humanis Corporis Fabrica” adındaki ilk anatomi atlasını üreten Andreas Vesalius (1514-1564), tıp tarihinde önemli noktalar olarak kabul edilir. Onları takip eden yüzyıllarda tıbbi ve bilimsel illüstrasyon, yeni bir paradigma ortaya çıkana kadar, hekim sanatçıların ve bilim insanı sanatçıların uzmanlığına dayanıyordu. Bilimsel (tıbbi) gösterim alanındaki en önemli gelişmelerden biri de 19. yüzyılda fotoğrafın icadıdır. Fotoğrafın icadından en çok etkilenen tıp disiplinleri, makroskobik ve mikroskobik görüntülemeye dayanan dermatoloji ve patolojidir.

Temel bilimler, dâhili ve cerrahi bilimler olmak üzere tıbbi fotoğrafçılık tıp

¹⁶⁹Ö. ELÇİOĞLU, N. KIRIMLIOĞLU, Y. BALCI, A. AKŞİT, **Aydınlatılmış Onam ve Tıbbi Fotoğraflar**, 94-100.

¹⁷⁰M.T. ÖZDEMİR, K. ERLER, T.F. HİDAYETOĞLU, H. BÖLÜKOĞLU, **Ortopedide Tıbbi İllustrasyon**, s. 248-253.

alanında yaygın kullanılmaktadır. Bunlara ek olarak, halkla ilişkiler, sağlık sigortacılığı gibi akademik olsun olmasın tıbbi yayın sektöründe de yoğun bir şekilde kullanılır. Tıbbi alanda tanı ve tedavinin yanı sıra medikal görsel dökümantasyon içinde, literatürde yaygın olarak geçmeye başlayan bir kavramdır¹⁷¹.

3.5.1 Patolojide Fotoğrafın Kullanımı

Uzun yıllardır, analog makinelerle lezyon ve patolojik numune görüntüleme yapılmaktadır. Dijital görüntüleme yöntemlerinin gelişmesiyle, tıbbi, eğitim ve adli amaçla dökümante etme ve kopyalama yöntemleri kolaylaşmıştır. Geleeksel yöntemlerin yavaş ve hantal oluşu fotoğrafik dökümantasyon için zordur fakat dijitalle bu sorun ortadan kalkmış oldu. Patoloji rutininde sık unutulmuş işlemlerden biri de makroskobik fotoğraflamaya, makroskobik incelemenin bir parçası olarak gereken önemi vermemektir. Bu konuda tüm patoloji uzmanları bir fotoğrafçı kadar bilgiye sahip olmalı ve çıkarılan parça fotoğrafının çekim inceliklerine hâkim olmalıdır¹⁷².

Tıbbi konularda, lezyonların o anki görünüşü çok önemlidir. Birkaç günlük geç kalma bile patolojik-mikroskobik görüntü kesitlerinde değişikliğeneden olmaktadır. Öyle ki bazen bu görüntülere cerrahi müdahale sırasında da ihtiyaç duyulur. Frozen section olarak alınan bu prepatların sonucu bildirildikten sonra fotoğraflanıp arşivlenirler. Bazı immunfluoresans gibi boyama yöntemleriyle oluturulan görüntüler fotoğraf makineleri ile görüntülenemez. Bu tür preparatlar röfle oluşturur. Dolayısıyla buradaki sorunun çözümü yoktur ve oradaki numune arşivlenemden kaybedilebilir. Bu noktada dijital ortam kolaylık sağlamaktadır. Çekilen görüntüler monitöre aktarılır ve gerekirse fotoğraflama yenilenebilir. Görüntü dijitalden alınıp jpeg, raw, tiff gibi formatlarda saklanıp koruma altına alınabilir. Böylece eğitici materyaller, konferans ve seminer materyalleri dijital yolla hızlıca ve kolayca elde

¹⁷¹ A.R. TÖLÜCE, **Tıp Fotoğrafçılığı ve Tıp Alanındaki Uygulamaların Fotoğraf Sanatında Kullanımı**, s.68.

¹⁷² M.T. ÖZDEMİR, K. ERLER, T.F. HİDAYETOĞLU, H. BÖLÜKOĞLU, **Ortopedide Tıbbi İllustrasyon**, s.248-253

edilebilmektedir¹⁷³

3.5.2 Adli Tıp Ve Kriminolojide Fotoğrafın Kullanımı

Fotoğraf buluşundan itibaren olguyu tüm gerçekliği ile sunan bir araç olarak nitelendirilmiştir. Bu niteliyi nedeniyle belge konumundaki fotoğraf adli bilimlerde kullanılan önemli araçlardan olmuştur

Hukuki açıdan belge niteliği taşıyan fotoğraflar değerlendirmede bulunacaklar için şüphe barındırmamalıdır. Bulgunun net ve kesin fotoğrafı kullanılmalıdır. Bu nedenle fotoğrafçının, fotoğrafın bağlamını ve görüntülenen nesnenin özelliklerini iyi anlaması gerekmektedir. Kullanılan makine ve ekipmanın profesyonel olmasının yanında fotoğrafçının deneyimi ve titizliği, elde edilen görüntü kalitesi açısından önemlidir. Sonrasında fotoğrafın başka vakalarda örnek olarak incelenmesi için iyi korunması ve aktarılması önemlidir. Çekilecek fotoğraflarda kullanılan nesnelerin, konuya uygun konumlandırılması gerekmektedir. Başarılı fotoğrafik bir dökümantasyon, gösterilmek istenen şeyin şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıkça gösterilmesiyle olur.

Bir fotoğrafın belge ve kanıt niteliği taşıması için ABD Hukuk Sistemi'ne göre bazı kurallar mevcuttur. Bunlar: Mahkemeye sunulan görüntü, mevcut sorunla ilgili olmalıdır. Aslına uygun fotoğraf veya görüntü mahkemeye sunulmalıdır; kesin, dürüst ve açık şekilde olay yeri veya diğer kanıtlar mahkemeye sunulmalıdır. Delil olarak sunulan görüntülerin kişi hak ve hürriyetine zarar verici etkisi olmamasına dikkat edilmelidir, delil olma durumu zarar verici niteliğinden fazla olmalıdır.

Adli Tıp ve Kriminolojide doğru fotoğraf tekniği ile çalışmak çok önemlidir. Tıbbi fotoğrafçılıkta olduğu gibi burada da doğru netleme, aydınlatmaların açısı ve konumu, net alan derinliği, kullanılan fon gibi fotoğrafın görüntü kalitesini

¹⁷³ M.T. ÖZDEMİR, K. ERLER, T.F. HİDAYETOĞLU, H. BÖLÜKOĞLU, *Ortopedide Tıbbi İllustrasyon*, s.248-253.

etkileyecek faktörlere dikkat edilmelidir.

Adli olayların çözümünde adli tıp uzmanının incelemeleri kadar olay yeri kanıtları da değerlidir. Olay yerine varmadan önce olay yeri kanıtları ve dokümanları dikkatli ve sistematik olarak değerlendirilmelidir. Bu noktada fotoğraflama önemli bir dokümantasyon aracıdır. Ayrıca atlanmaması gereken konulardan biri de, arşivleme yapılırken çekilen fotoğraflarda; tarih, çerçeve numarası, yer, saat, konu bilgilerinin yer almasıdır. Bu bilgiler kanıtların yorumlanması için çok önemlidir.¹⁷⁴

3.5.3 Dermatolojide Fotoğrafın Kullanımı

Deri hastalıklarının fotoğraflanması tedavi sürecinde de belirli aralıklarla tekrarlanır. Dijital makinelerin çıkması ile bu işlemler daha hızlı ve kolay yapılmaya başlamıştır. Dijitalle artık mevcut tanı yöntemleri daha da gelişti. Hastalıkların, hekimler arasında online, interaktif değerlendirmesi sorunların hızlıca çözümüne yardımcı olmuştur.

Ayrıca, dünyada önemli siteler, binlerce klinik dermatolojik görüntü, yüzlerce tanıyı destekler biçimde tıp doktorlarının kullanımına hazır haldedir. Bu tür siteler, çeşitli tıp amaçlı veri tabanlarına kolay bir ağ geçidi sağlar ve tıp öğrencilerine, doktorlara ve hastalara kullanımda yardımcı olur. Dijital fotoğrafın ucuz ve güvenli depolama olanağı sunması ve fotoğraf çekim sonrası işlemlerin kolaylığı online arşivleme için önemli bir avantaj sunar.

3.5.4 Göz Hastalıklarında Fotoğrafın Kullanımı

Göz küresinin fotoğraflanmasında, göz ve çevresi ile göz kapağı görüntülenir. Pozlama sırasında kullanılan arka fon gözü ve gözdeki anamoliyi açığa çıkarma açısından önemlidir. Arka fon olarak tek renk ve yansıma yapmayan, ciltteki renk

---

¹⁷⁴ A. ÖZKÖK, a.g.m. s.127.

değişikliklerine uygun orta koyu veya doğal renkler kullanılmalıdır. Seri olarak hazırlanan hastalık takip çekimlerinde, tüm çekim boyunca aynı arka fon kullanılmalıdır; beyaz, mavi, gri renkler çekim için uygundur.¹⁷⁵

Diyabetik şeker hastalığı, oftalmolojinin diğer hastalıklarında ve patolojilerinde stereoskopik fotoğraflama tanı amacıyla kullanılır. Göz içi tümörler ve retina dekolmanı gibi sorunlarda da stereoskopik fotoğraflama hem tanı hem de tedavi amacıyla kullanılabilir.

---

¹⁷⁵ Ag.m. s.61.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bilim, evrenin, evrendeki olguların ve olayların bir bölümünü ele alıp farklı yöntem ve deney yolları kullanarak ve gerçeğe, gerçekliğe dayanarak birtakım yasalara ulaşan bilgi yolu, düzenli ve tutarlı bilgi kaynağı olarak nitelenir.

Bu bağlamda fotoğraf, bir yönüyle pragmatik bir araç olarak, tanıklık ve bellek oluşturmada bilim dallarının ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir.

Fotoğraf, bu anlamda fayda sağlama temelinde araç konumunu korurken, bilimden ve ortaya koyduğu olgulardan yararlanmayı da bilmiş sanatçılara ilham kaynağı olarak özgün eserler ortaya koyabilmelerine imkan da sağlamıştır.

Canlı morfolojisi ve insan anatomisinin gizemli yanı, sanatçıları sürekli bu alana yönlendirmiş ve özgün eserler vermeye ilham kaynağı oluşturmuştur. Bu bağlamda canlı bedeni plastik bir unsur olarak fotoğraf sanatının bir malzemesi olarak da ele alınmış ve kullanılmıştır. Bu tez çalışması, her iki bağlamda ortak ve ayrışan kazanımları ele almaya çalışarak bir literatür taraması oluşturmayı hedeflemiştir.

KAYNAKÇA

a) Kitaplar

AKBAŞ, F.-İKİZLER, E. (2016), **Fotoğraf teknik okumaları**, Say Yayınları, İstanbul.

ALTINÖLÇEK, Haşmet (2002), Türk Tıbbında Müzikle Tedavi, Türkler, C. V, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

BAJAC, Quentin (2004), Karanlık Odanın Sırları, Fotoğrafın İcadı, YKY Genel Kültür Dizisi, İstanbul

BARTHES, Roland (1992), Camera Lucida, Fotoğraf Üzerine Düşünceler, Altıkırkbes Yayın, İstanbul

BARTHES, Roland (1997), Inwge-Music-Terr, Londra: Fontana

BELLONE, Roland (1996), Fotoğraf, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara

BENJAMIN, Walter (1931), Fotoğraf Yazıları, Kolektif Kitap, İstanbul

BERGER, John (1988), Bir Fotoğrafi Anlamak, Metis Yayınları, İstanbul

BROOKE-BALL, Peter (1994), George Easment ve Kodak, İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri

BROWNE, Mel (2005), The Currency of the Clinical Photograph: Science, Photography and The Dream of the Legible Body, Montreal, Quebec, Canada, Concordia University

BULFINCH PRESS, International Center of Photography, (1999), Works from the International Center of Photography Collection, Newyork

DERMAN, İhsan (1991), Fotoğraf ve Gerçeklik, Ağaç Yayıncılık

DOKSAT, M. K, (2002), İbn-i Sina', Dünya Sanatı Dergisi Tıp ve Sanat, çev: Celal Üster, İstanbul.

DÖĞEN, Şaban (2004), İlme Yön Veren Müslüman İlim Adamları, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul

FINUCANE, R. C (1977), Mirades and Pilgrims: Popular Beliefs in Medieval England, Macmillan Publishers Lmt. Macmillan.

FOUCAULT, Michel (2005), Özne ve İktidar, Çev. Işık Ergüden & Osman Akınbay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

FOUCAULT, M., (2016), **Özne ve İktidar**, Çeviri: [Osman Akınhay](#), [Işık Ergüden](#) Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

FRAWLEY, David - SUBHASH Ranade (2000), Ayurveda, Nature's Medicine, Wisconsin, Lotus Press

FROMM, Erich (1982), Kendini Savunan İnsan (Çev. Necla Arat), İstanbul.

GLICK, T., (2005), Medieval Science, Technology, and Medicine: An Encyclopedia, Roudge Press, London.

GOMBRICH, E. H (1980), Sanatın Öyküsü, Remzi Kitabevi, İstanbul

GUENTER, B, (1999), Mending Bodies, Saving Souls, Oxford University Press

HARRİSON, W. Jerome (1987), A History Of Photography, U.S.A: Scovill Manufacturing Company

HANÇERLİOĞLU, Orhan, (2016) Felsefe Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul

HUGHES, John (1989), W. Eugene Smith: Shadow and Substance - The Life and Work of an American Photographer

İKİZLER, R. (2007), **Temel Fotoğraf**, Olympus Yayınevi, İstanbul.

İKİZLER, E., (2007), **Filmden Dijitale Fotoğraf**, Say yayınları, İstanbul

İPŞİROĞLU, Mazhar (2004), Bozkır Ruzgarı Siyah Kalem, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

KAHYA, E., (1996), Şemseddin-i İtaki'nin Resimli Anatomi Kitabı, : [AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi](#).

KANBUROGLU, Özer (2004), A'dan Z'ye Fotoğraf, Say Yayınları

KALFAGİL, S. (2014), **Fotoğrafın yapısal öğeleri ve fotoğraf sanatında Kompozisyon**, Fotoğrafevi, İstanbul.

KARADAĞ, Çerkes (2004), Görme Kültürü (Fotoğrafın Derin Anlamı), Doruk Yayıncılık

[KEMP, Martin](#) (1997). Thomas, Ann (ed.). Beauty of Another Order, Photography in Science. Yale University Press.

KILIÇ, Levend (2002), Fotoğraf ve Sinemanın Toplumsal Tarihi, Dost Kitabevi, Ankara, Sayfa Sayısı: 318

LINDEMANN, Mary (2006), Medicine and Society in Early Modern Europe, Cambridge University Press, New York

LYONS, Albert S. - PETRUCCELLI R. Joseph (2003), Die Geschichte der Medizin im Spiegel der Kunst, (Sanatın Aynasında Tıp Tarihi), DuMont Literatur und Kunst Verlag, Köln

MASQUELET, A. C. (2002), Rembrant'ın Baş Yapıtı Üzerine Bir İnceleme, Dr. Nicolaes Tulp'un Anatomi Dersi

NUSSDORFER, L., (1992), Civic Politics in the Rome of Urban, Princeton University Press, Princeton.

OSKAY, Haluk Arda, (2010), Fotoğrafın Tartışılan Gerçekliği ve Gerçeküstüçülük, Ulakbilge, C: 2, S:3

ÖZTÜRK, O., (1994), **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

PALMER, D.B., (2011), Karanlığın Kültürleri Sınır İhlallerinin Tarihinde Gece Yolculukları, çev. Şebnem Kaptan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

PALOS, Stephen (1972), The Chinese Art of Healing, (Çin İyileşme Sanatı) Bantam

Books, New York

RODGERS SAINE P. J - Tyler M (2002), Retinal Photograpy, Anjiograpy, Electronic Imaging, Butterworth - Hainemann, USA

ROLAND, Barthes, Image - Music-Textı (İmge-Müzik-Metin), Fontana

RUBY, J (1995), Secure the shadow: Death and photography in America. Cambridge, Mass: MIT Press.

SARI, N.- ALTINTAŞ, A.-BAŞAĞAOĞLU, A.- ÖZAYDIN, Z., (2007), Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı.

SAYILI, A., (1991), Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp, TTK Yay., Ankara.

SEDGWICK, W.T, TYLER, H.W., (1939). Short History of Science, Newyork, U.S.A:Macmillan Company.

SONTAG, Suson (1990), Fotoğraf Üzerine, Agora Kitaplığı

SONTAG, Suson (2003), Başkalarının Acısına Bakmak, Agora Kitaplığı

SOYŞEKERCİ, S., (2015), **Beden Sanatı**, Doğu Batı Yayınları, İstanbul.

ŞEKERCİ, O. (1996), **İslam'da Resim ve Heykel**, Nun Yayıncılık, İstanbul.

TEKELİ, S., (2009), Bilim Tarihine Giriş, Nobel Yayıncılık, Ankara.

TERZİOĞLU, Arslan (1992), Türk-İslâm Hastaneleri ve Tababetinin Avrupa'da Tıbbî Rönesansı Etkilemesinden Türk Tıbbının Batılılaşmasına, Hipokrat Basım Yayın, İstanbul

TOPÇUOĞLU, Nejat (1992), İyi Fotoğraf Nasıl Oluyor Yani?, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

TURNER, Bryan (1984), The Body and Society, Explorations in Social Theory, Oxford: Basil Blackwell

YAYKIN, Murat (2010), Sanat, Teknoloji, Bilim ve Fotoğraf, Khalkedon Yayınları, İstanbul

WALLNÖFER, Heinrich (1998), Azteklerin Unutulmuş Tedavi Yöntemleri, (Çeviren: Alev Kırım), Okyanus Yayıncılık, İstanbul

b) Dergiler

AKAR, Mahbube (2015), Tıp eğitiminde görsel sanatın etkisi, Sosyoloji Dergisi, 30, 355-380.

BAKIR, A. (2018), Geç Orta Çağ Avrupası'nda Tıp ve Tababet, Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, Aralık 2018 Cilt:1 Sayı: 1, 101-118

BARUT, Ç., AYOĞLU, F., KARGI, E., BARUT, A., (2003), Tıbbi Fotoğrafçılık: Temel Teknik ve standardizasyon, MediForum

BAYAV, D., Leonardo Da Vinci'de Sanat, Bilim ve Etkileşim, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık, Cilt: 11, Sayı: 2, 123-142.

BÜYÜKMUMCU, M., AYDIN, D.A., AKIN, D., YILMAZ, T., BODUR, S., (2013), Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Anatomi Pratik Derslerinde Kullanılan Pratik Ders Slaytları nHakkındaki Görüşleri. Selçuk Tıp Dergisi, 29(2), s.71-74.

CASEY, L. (2006), Goya: In Sickness and I n Health, International Journal of Surgery, 4(1): 66-72.

DIAMANTIS A., MAGIORKINIS E., ANDROUTSOS G., (2009), Alfred Franc,ois Donne' (1801 –78): a pioneer of microscopy, microbiology and haematology, Journal of Medical Biography

DİJCK, J. V, (2000), [Digital cadavers: the visible human project as anatomical theater](#), [Studies in History and Philosophy of Science Part C: Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences](#), 31, 271-285.

ELÇİOĞLU Ö., Kırımlioğlu N., Balcı Y., Akşit A.,(2007), Aydınlatılmış Onam ve Tıbbi Fotoğraflar, Türkiye Klinikleri J Med Ethics, 15, 94-100

EROL, A., “Medeniyet Sanat, İMÜ Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi”, Cilt:3, Sayı:1, 2017, s. 66-78

GÖK, K., “Fotoğrafın bulunuşu ve Sonrasında oluşan teknik gelişmeler”, Yildiz Journal of Art and Design, Volume: 3, Issue: 1, 2016, pp 43-66

GÖKÇE A.N., Üvey D. (1998), Eski Roma Tıbbında Hekimlik Sanatı, İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, 61:4, 517-520

GUENTER B. Risse, (1999), Mending Bodies, Saving Souls, Oxford University Press, New York, 118, 136-142.

GÜLER S., Akça T. (2017) “Tıbbi Fotoğrafçılık: Tarihsel Süreç ve Temel Kavramlar”, Türk Dermatoloji Dergisi, 2017;11:98-108

İNCE, F, (2018), Orta çağ’da İslam/Türk-İslam Tıbbının Parlak Bir Mümessili: Nureddin Hastanesi, Journal of Islamic Jerusalem Studies, 18(3), 69-90

KARAIMAMOĞLU, T., (2017), Ortaçağ Avrupası’nda Tıp Kültürü ve Gelişmeleri, Tarih ve Gelecek Dergisi, Ağustos 2017, Cilt 3, Sayı 2, 44-61

KARAKOÇ Z., KETANI M., A., KETANI Ş., (2016), Mikroskopların Çalışma Mekanizması ve Çeşitleri, Dicle Üniv Vet Fak Derg

KONAK, R. (2013), İslam’da Tasvir Yasağı Sorunu ve Minyatür Sanatı, International Journal of Social Science, Volume 6 Issue 1, 967-988.

MESUT, R - YILMAZ, A, (2008), Günümüzde Tıbbi Resim. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri: 73-84

MUKHERJEE, Bharati V- NAIR, Alexander G., (2012), Principles and practice of external digital photography in ophthalmology, IJO ,60-61

ÖZDEMİR, M.T., ERLER, K., HİDAYETOĞLU, T.F., BÖLÜKOĞLU, H., (2003), Ortopedide Tıbbi İllustrasyon, Artroplastik Artroskopik Cerrahi/Journal of Arthroplasty & Arthroscopic Surgery, 14, 4, s. 248-253

PEARL, Sharrona, (2009), Through a Mediated Mirror: The Photographic Physiognomy of Dr Hugh Welch Diamond, History of Photography Journal, 33,3

RAVİN, G. J., (2012), What Ailed Goya?, **Survey of Ophthalmology**, 44(2), 163-170

SOYŞEKERCİ, S, (2018), Goya'nın Rüyası: Aklın Uykusu Canavarlar Üretir, idil, 2018, Cilt: 7, Sayı:51, 1341-1348

SCHIFFELER, J. W.,(2015), Çin Halk Tıbbının Kökeni, (Çeviren: Kübra Yıldız Altın) Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, 6

TOKYÜREK H., (2014), Eski Uygurcada Ayurveda Tıbbı ve Beş Unsur, Türkiyat Mecmuası Dergisi, 24

TOPDEMİR, H.G. (2012), İslam Dünyası'nda Tıp, Bilim ve Teknik, Ağustos, 90-93

TOSUN, Alptekin, (2011), Wilhelm Conrad Röntgen'den Günümüze Radyografi, Türkiye Klinikleri J Med Ethics,19

TUNA, Yeliz, (2017), Ölümün Fotoğraf Yoluyla Estetize Edilmesi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 52, 458-471

ÜNAL, M. F, (2016), Göstergibilimin Serüveni, Mütefekkir, 3, 6, 379-398.

UNCU, M. E, (2013), Eski Mezopotamya'da Tıp, History Studies Dergisi

YILDIRIM, M., SERDAR, B, (2011), Sanata Gönül Verenler, Actual Medicine

YÖRÜKOĞLU K., USUBÜTÜN A, DOĞAN Ö, ÖNAL B, AYDIN Ö., (2009), Türkiye'de Patoloji Laboratuvarlarında Kalite Kontrol, Türk Patoloji Dergisi, 25, 29-37

c) Tezler

AKAR, Mahbube (2005), 1960 Sonrası Sanatta Tıbbi Müdahaleli Beden, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

ARIHAN, S.K., (2003), Antik Dönemde Tıp ve Bitkisel Tedavi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

BIRLIK, İ (2015), Tıbbi Görüntüleme Yöntemleri ve Fotoğraf İlişkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Fotoğraf Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi

CERAN, B (2008), Antik Mısır ve Eski Anadolu Uygarlıkları'nda Tıp (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı- Konya

İMANÇER, A (2003), Fotoğraf Sanat İlişkisi, Selçuk İletişim, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi

NAZİK, A (2015), Eski Uygarlıklarda Bilim, Mısır ve Mezopotamya, Çukurova Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü

OKUTUCU, S.Z. (2014), Batı Resim Sanatında Tıp ve Mikroskopik Anatomi (Histoloji) Olgusu Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

OSKAY ÖZKÖK, A (2016), Otopsi Fotoğraflarının Tanısal Güvenilirliğinin Ve Adli Fotoğrafçılık Eğitiminin Öneminin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Ankara

TÜLÜCE A. R (2010), Tıp Fotoğrafçılığı Ve Tıp Alanındaki Uygulamaların Fotoğraf Sanatında Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi

YAZAR, D (2017), Sağlık Sektöründe Fotoğrafın Kullanım Alanları Ve Tarihsel Süreçte Gelişimi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fotoğraf Ve Video Ana Sanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

d) Internet

<https://static01.nyt.com/images/2017/04/18/blogs/20-lens-gene-embed2/20-lens-gene-embed2-blog480.jpg> Erişim Tarihi: 18.06.2019

<https://eugenerichards.com/exploding-into-life/q97o4nghfjlj0e7qt523ga8cx3f9ro> Erişim Tarihi: 18.06.2019

https://www.metmuseum.org/toah/hd/frph/hd_frph.htm Erişim Tarihi: 18.06.2019

<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1993.70/> Erişim Tarihi: 18.06.2019

<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1995.96.10/> Erişim Tarihi: 18.06.2019

<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1998.132/> Erişim Tarihi: 18.06.2019

<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1998.132/> Erişim Tarihi: 27.05.2019

<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2005.100.263> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMicm1811735> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.pinterest.com/pin/380202393523562145/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.pinterest.de/pin/486670303461763598/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.quora.com/What-are-some-famous-medical-photographs> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.robertandersongallery.com/photo/burns-2/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-106088-tipvesanat.html/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.shutterstock.com/tr/search/mitral+valve> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.widewalls.ch/making-camera-obscura-history-vermeer/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<http://chroniclesoftimes.com/book-review-weegees-new-york/> Erişim Tarihi: 25.05.2019

<http://djpcgo.blogspot.com/2012/02/fizyognomi-nedir.html> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<http://kontrastdergi.com/deniz-korasli-yasayan-maestro-joel-peter-witkin/>Erişim Tarihi: 27.05.2019

<http://scihi.org/etienne-jules-marey-chronophotographic-gun/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<http://tipetigi.turkiyeklinikleri.com> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<http://wikipedia.com> Erişim Tarihi: 27.05.2019

<http://www.artnet.com/artists/andres-serrano/> Erişim Tarihi: 27.05.2019

<http://www.artnet.com/artists/diane-arbus/> Erişim Tarihi: 26.05.2019

<http://www.artnet.com/artists/joel-peter-witkin/> Erişim Tarihi: 26.05.2019

<http://www.beautifuldecay.com/2014/06/26/walter-schels-haunting-photographs-people-death/> Erişim Tarihi: 25.05.2019

<http://www.biusante.parisdescartes.fr/sfhd/photos%20anc/impet.htm> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<http://www.ctie.monash.edu.au/hargrave/marey.html> Erişim Tarihi: 27.05.2019

http://www.fotografya.gen.tr/issue-15/sayisal_fotograf.htm Erişim Tarihi: 27.05.2019

<http://www.getty.edu/art/collection/artists/1851/weegee-arthur-fellig-american-born-austria-1899-1968/> Erişim Tarihi: 27.05.2019

http://www.medicalnetwork.com.tr/2008_dosya/Sanata%20G%C3%B6n%C3%BCl%20Verenler%20ocak%202011%281%29.pdf Erişim Tarihi: 27.05.2019

<http://www.optikmedikal.com/urun/topcon-trc-50dx-fundus-kamera/>

http://www.radyolojinet.com/egitim/rtb/rontgen_nedir.html Erişim Tarihi: 25.05.2019

<http://www.rps.org/special-interest-groups/medical/blogs/2015/december/standardised-anatomical-alignment-of-the-head-in-a-clinical-photography-studio> Erişim Tarihi: 23.05.2019

http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-106088tip_ve_sanat_.html),
Erişim Tarihi: 12.05.2019

<http://www.sanatblog.com/x-ray-fotografci-nick-veasey/> Erişim Tarihi: 27.05.2019

<http://www.serenti.org/fotografin-tarihcesi/> Erişim Tarihi: 27.05.2019

http://www.tarihpedia.com/misir_genel_saglik.html#) Erişim Tarihi: 15.05.2019

<http://www.yazangenclik.com/mezopotamyada-tip-tarihi-2359> Erişim Tarihi: 14.05.2019

https://abs.cu.edu.tr/Dokumanlar/2015/JS%20109/644445380_an_bilim_tarihi_ve_jeoloji_32.pdf) Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://beyhanozdemir.com/tip-fotografciligi/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://blogs.library.mcgill.ca/osler-library/iconographie-photographique-de-la-salpetriere/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://courses.lumenlearning.com/zeliart102/chapter/introduction-to-early-photography/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://es.wikiarquitectura.com/edificio/la-casa-blanca/> Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://eugenerichards.com/new-page> Erişim Tarihi: 16.05.2019

<https://listelist.com/hugh-welch-diamond/> Erişim Tarihi: 16.05.2019

<https://mitphoto2016.wordpress.com/tag/camera-lucida/> Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://monovisions.com/vintage-the-earliest-known-photographs-of-white-house-1846/> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://nereye.com.tr/eskicagda-tip-uygulamalari-bolum-4-antik-yunan/> Erişim Tarihi: 17.05.2019

https://next.liberation.fr/arts/2011/04/19/andres-serrano-i-have-no-sympathy-for-blasphemy_730482 Erişim Tarihi: 27.05.2019

<https://owlcation.com/humanities/Leonardo-da-Vincis-Camera-Obscura> Erişim Tarihi: 16.05.2019

<https://petapixel.com/2010/10/27/first-ever-photograph-of-a-human-being/> Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://petapixel.com/2010/11/04/first-digital-photograph-ever-made/> Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://petapixel.com/2011/07/19/the-first-self-portrait-photo-ever-made/> Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://petapixel.com/2012/11/15/the-first-hoax-photograph-ever-shot/> Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://petapixel.com/assets/uploads/2015/05/800px-duhauron1877-1-2.jpg> Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://prints.royalsociety.org/products/title-page-of-de-humani-corporis-fabrica-rs-9474> Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://www.acilci.net/tip-tarihi-yazi-dizisi-bolum-2-eski-uygarliklarda-tip-hint-tibbi/> Erişim Tarihi : 16.05.2019

<https://www.alamy.com/stock-photo-microscope-and-camera-lucida-london-1868-on-display-in-the-national-173102223.html> Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.buzzfeed.com/oldtimeycats/in-the-1950s-this-hospital-gave-children->

[therapy-a-d4cv?utm_term=.rmWib1J1G#.yoQP0585M](https://www.therapya-d4cv?utm_term=.rmWib1J1G#.yoQP0585M) Erişim Tarihi: 23.05.2019

<https://www.cs.purdue.edu/homes/xmt/classes/CS530/spring2018/project2.html>

Erişim Tarihi: 23.05.2019

https://www.hrc.utexas.edu/exhibitions/permanent/windows/southeast/joseph_niephore_niepe.html Erişim Tarihi: 07.05.2019

https://www.hrc.utexas.edu/exhibitions/permanent/windows/southeast/joseph_niephore_niepe.html Erişim Tarihi: 09.05.2019

<https://www.icp.org/browse/archive/constituents/w-eugene-smith?all/all/all/all/0>

Erişim Tarihi: 25.05.2019

<https://www.lomography.com.tr/magazine/330685-andres-serrano-kiskirtici-portre-fotograflari> Erişim Tarihi: 27.05.2019

https://www.madgallery.net/_newsletters/20150707_MADGallery/index.html Erişim Tarihi: 27.05.2019

<https://kulturveyasam.com/8-madde-ile-hekimlerin-oncusu-ibn-i-sina/> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/magazines/bulletin/bull28-2/28205894346.pdf> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://storgram.com/tag/xrayphotography> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://time.com/4155549/vintage-x-ray-photos/> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://www.shutterbug.com/content/x-ray-photography-unusual-type-close-work> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://publicdomainreview.org/collections/early-experiments-with-x-rays-1896/> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://www.slac.stanford.edu/pubs/beamline/25/2/25-2-assmus.pdf> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://www.camaraoscuraworld.com/en/history/> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://moneymakerphotography.com/camera-obscura/> Erişim Tarihi: 08.09.2019

https://www.researchgate.net/figure/The-camera-obscura-sketched-by-Leonardo-da-Vinci-in-Codex-Atlanticus-1515-preserved-in_fig1_291379167 Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://owlcation.com/humanities/Leonardo-da-Vincis-Camera-Obscura> Erişim Tarihi: 10.09.2019

https://www.bbc.co.uk/history/british/empire_seapower/vermeer_camera_01.shtml Erişim Tarihi: 10.09.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSm9oYW5uZXNfVmVybWVlcn0>). Erişim Tarihi: 10.09.2019

https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvWF_EscWfxLFuxLE Erişim Tarihi: 10.09.2019

<https://www.birminghamhippodrome.com/rememering-john-hall-edwards-birminghams-radiology-pioneer/> Erişim Tarihi: 10.09.2019

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/660053> Erişim Tarihi: 10.09.2019

<http://www.howardgreenberg.com/artists/dr-dain-l-tasker> Erişim Tarihi: 10.09.2019

<https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/magazines/bulletin/bull28-2/28205894346.pdf> Erişim Tarihi: 11.09.2019

<https://storgram.com/tag/xrayphotography> Erişim Tarihi: 11.09.2019

<https://time.com/4155549/vintage-x-ray-photos/> Erişim Tarihi: 11.09.2019

<https://www.shutterbug.com/content/x-ray-photography-unusual-type-close-work>

Erişim Tarihi: 11.09.2019

<https://publicdomainreview.org/collections/early-experiments-with-x-rays-1896/>

Erişim Tarihi: 11.09.2019

Looking Radiant": Science, Photography and the X-ray Craze of 189 Erişim Tarihi:

14.09.2019

<https://www.slac.stanford.edu/pubs/beamline/25/2/25-2-assmus.pdf> Erişim Tarihi:

14.09.2019

<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/gelisim/fotograf/ilkyillar.htm>) Erişim Tarihi:

14.09.2019

https://www.researchgate.net/figure/The-camera-obscura-sketched-by-Leonardo-da-Vinci-in-Codex-Atlanticus-1515-preserved-in_fig1_291379167 Erişim Tarihi:

14.09.2019

<https://www.fikriyat.com/galeri/tarih/cerrahinin-atasi-zehraevinin-tip-dnyasina-kazandirdikleri/2> Erişim Tarihi: 08.09.2019

<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cH> Erişim Tarihi: 14.09.2019

[M6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSm9oYW5uZXNfVmVybWVlcg](https://www.wikizero.org/index.php?q=M6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSm9oYW5uZXNfVmVybWVlcg)

Erişim Tarihi: 14.09.2019

https://www.bbc.co.uk/history/british/empire_seapower/vermeer_camera_01.shtml

Erişim Tarihi: 14.09.2019

https://en.wikipedia.org/wiki/Hockney-Falco_thesis Erişim Tarihi: 14.09.2019

<https://www.liveabout.com/camera-obscura-and-painting-2578256> Erişim Tarihi:

14.09.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUmVtYnJhbmR0> Erişim Tarihi: 14.09.2019

["Who's Who of Victorian Cinema". Archived](#) from the original on 26 August 2007. Retrieved 2007-07-23.) Erişim Tarihi: 14.09.2019

https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvWF_EscWfxLFuxLE Erişim Tarihi: 14.09.2019

<https://www.birminghamhippodrome.com/remembering-john-hall-edwards-birminghams-radiology-pioneer/> Erişim Tarihi: 14.09.2019

<http://www.howardgreenberg.com/artists/dr-dain-l-tasker> Erişim Tarihi: 14.09.2019

<https://www.moma.org/artists/4823> Erişim Tarihi: 14.09.2019

<http://www.davidteplica.com/portfolios> Erişim Tarihi: 14.09.2019

<https://www.lensculture.com/projects/702904-art-of-anatomy> Erişim Tarihi: 14.09.2019

<https://globalhealth.usc.edu/about/our-team/core-faculty/laura-ferguson/> Erişim Tarihi: 14.09.2019

http://hypernatural.com/museum/marta_de_menezes.html Erişim Tarihi: 15.09.2019

<https://www.artinatomy.com/ashley-davidoff-medical-artist/> Erişim Tarihi: 15.09.2019

<https://www.magnumphotos.com/newsroom/society/w-eugene-smith-country-doctor/> Erişim Tarihi: 15.09.2019

<https://www.commentarymagazine.com/articles/lost-world-weegee/> Erişim Tarihi: 15.09.2019

Brenson, Michael (December 8, 1989). "[Andres Serrano: Provocation And Spirituality](https://bombmagazine.org/articles/andres-serrano/)". The New York Time <https://bombmagazine.org/articles/andres-serrano/>
Erişim Tarihi: 15.09.2019

<http://www.georgegeorgiou.net/gallery.php?ProjectID=159> Erişim Tarihi:
15.09.2019

<https://www.lensculture.com/wschels> Erişim Tarihi: 15.09.2019

<https://www.theguardian.com/society/gallery/2008/mar/31/lifebeforedeath?lightbox=1> Erişim Tarihi: 15.09.2019

<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/gelisim/fotograf/ilkyillar.htm> Erişim Tarihi:
13.09.2019

<https://hauntedpalaceblog.wordpress.com/2017/02/07/memento-mori-victorian-post-mortem-photography/> Erişim Tarihi: 15.09.2019

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-37303094> Erişim Tarihi: 15.09.2019

<https://beyhanozdemir.com/tip-fotografciligi/> Erişim Tarihi: 15.09.2019

http://www.kktcfoder.com/documents/e_gazete/Fotograf_Nedir.pdf Erişim Tarihi:
15.09.2019

<http://www.birkarefotograf.com/fotograf-nedir/> Erişim Tarihi: 15.09.2019

<https://www.boutiquesdemusees.fr/en/art-books/honore-fragonard-et-ses-ecorches-un-anatomiste-au-siecle-des-lumieres/2152.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

https://www.researchgate.net/figure/The-Reclining-Pregnant-Woman-Gunther-von-Hagens-BODY-WORLDS-and-the-Institute-for_fig2_5965591 Erişim Tarihi:
30.09.2019

<https://medium.com/@wu.jt200/the-unhealthy-anatomy-of-body-worlds-ee2b3a339905> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://nazlisenol.wordpress.com/2015/09/29/goyanin-bir-basyapiti-3-mayis-1808/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://wellcomecollection.org/works/fbukxequ> Erişim Tarihi: 30.09.2019

H. Soygar, Sanat ve Delilik,

<http://fotografya.fotografya.gen.tr/cnd/index.php?id=600,0,0,1,0,0> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://serhatengul.com/ronesans-nedir-tarihi/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

V. KARAARSLAN, http://www.arkeotekno.com/pg_82_ust-paleolitik-cag-lascaux-magarasi-arkeoastronomisi Erişim Tarihi: 30.09.2019

R. KARACA, <http://informadik.blogspot.com/201xcccc7/09/ana-tanrica-kybele.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.pekbilgili.com/antik-misirda-mumyalama-neden-ve-nasil-yapilirdi/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://patolojinhali.blogspot.com/2015/04/msrllar-ve-kanser.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://gizliilimler.tr.gg/Kahun-Papir.ue.s.ue..htm> Erişim Tarihi: 30.09.2019

G.S. Çavuşoğlu, <http://www.dagarcikturkiye.com/eski-misir-tip-ve-eczacilik-hd-1319.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRWR3aW5fU21pdGhfUGFwaXLDvHPDvA> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://islamansiklopedisi.org.tr/hipokrat> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.tarihlisanat.com/asklepios/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.arkeolojikhaber.com/haber-hygieia-10656/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://pixels.com/featured/hygieia-1907-gustav-klimt.html> Erişim Tarihi:
30.09.2019

<https://sifahane.org/ez-zehravi/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

S. KÜÇÜK, <https://docplayer.biz.tr/53709145-Ortacag-da-bilim-dogu.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.fikriyat.com/yasam/2018/06/11/ibn-i-sinanin-saglik-icin-verdigi-ogutler>
Erişim Tarihi: 30.09.2019

https://www.academia.edu/3034770/1920._yuzyillarda_Turkiyede_Tip_Tarihinin_A_na_Hatlari Erişim Tarihi: 30.09.2019

<http://mksaner.blogspot.com/2012/02/serafettin-sabuncuoglu-kimdir.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW5kcmVhc19WZXNhbg1lcw> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.pivada.com/leonardo-da-vinci-anatomi> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.istanbulsanatevi.com/category/sanatecilar/soyadi-d/da-vinci-leonardo/page/2/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://onedio.com/haber/michelangelo-nun-sistine-sapeli-ne-gizledigi-ve-az-kisinin-bildigi-anatomik-sifreler-bulundu-770720>) Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://web.stanford.edu/dept/fren-ital/cgi-bin/rbp/?q=image/term/14> Erişim Tarihi: 30.09.2019

S. SOYŞEKERCİ, Barok Sanatı'nda Tıbbi Patolojilerin Betimlenmesi, <http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1533039985.pdf>. Erişim Tarihi: 30.09.2019

<http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSmFuX1dhbmRlbGFhcg> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.nigelphillips.com/product/willis-thomas/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.pivada.com/rembrandt-van-rijn-dr-nicolaes-tulpun-anatomi-dersi> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.boutiquesdemusees.fr/en/art-books/honore-fragonard-et-ses-ecorches-un-anatomiste-au-siecle-des-lumieres/2152.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

https://www.researchgate.net/figure/The-Reclining-Pregnant-Woman-Gunther-von-Hagens-BODY-WORLDS-and-the-Institute-for_fig2_5965591 Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://medium.com/@wu.jt200/the-unhealthy-anatomy-of-body-worlds-ee2b3a339905> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://nazlisenol.wordpress.com/2015/09/29/goyanin-bir-basyapiti-3-mayis-1808/>

Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://wellcomecollection.org/works/fbukxequ> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRmlsZT0xNjQ2X0F0aGFuYXNpdXNfS2lyY2hlc18tX0NhbWVvYV9vYnNjdXJhLmpwZw> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.britannica.com/technology/camera-obscura-photography> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://docplayer.biz.tr/104854486-Fotografcilik-ders-notlari.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<http://www.ifsakblog.org/tag/camera-obscura/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://owlcation.com/humanities/Leonardo-da-Vincis-Camera-Obscura> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.art.com/products/p12877981-sa-i2160948/leonardo-da-vinci-head-section-with-the-anatomy-of-the-eye-drawing-royal-library-windsor.htm> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-c/caravaggio-michelangelo/michelangelo-caravaggio-emmausta-son-aksam-yemegi-86/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.arthipo.com/tr-tr/johannes-vermeer-memur-ve-gulen-kiz.html> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://listelist.com/siyahin-mucidi-rembrandt/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<http://www.photo-museum.org/photography-history/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://microsites.lomography.com/daguerreotype-achromat-art-lens/tr/history/>

Erişim Tarihi: 30.09.2019

https://www.wikizeroo.org/index.php?q=_

[aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQWxiZXJ0X0xvbmRI](https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQWxiZXJ0X0xvbmRI) Erişim

Tarihi: 30.09.2019

<https://antique-erotic.tumblr.com/post/115771188590/taken-circa-1890-by-pioneer-of-photographic-and> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.smithsonianmag.com/smithsonian-institution/how-19th-century-photographer-first-gif-galloping-horse-180970990/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:X->

[ray1896_nouvelle_iconographie_de_salpetriere.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:X-ray1896_nouvelle_iconographie_de_salpetriere.jpg) Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://timeline.com/early-xrays-hidden-world-6bbc3a3fb267?gi=1cb6641ca7c7>

Erişim Tarihi: 30.09.2019

<http://photohist.blogspot.com/2009/06/ludwig-zehnder-x-ray-photograph-of.html>

Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://twitter.com/historyneedsyou/status/779229182870118400> Erişim Tarihi:

30.09.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSm9obl9lYWxsLUVkd2FyZHM> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.christies.com/lotfinder/Lot/dr-dain-l-tasker-lotus-3987526-details.aspx>

Erişim Tarihi: 30.09.2019

<http://www.stinehoureditions.com/dain-tasker> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<http://jimfurlongfu.blogspot.com/2013/01/booster-by-robert-rauschenberg.html>

Erişim Tarihi: 30.09.2019

https://indico.cern.ch/event/571362/contributions/2311968/attachments/1423193/2181932/I_ZEB_MN_Scintigraphie.pdf Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.ualberta.ca/art-design/people/teachingfaculty/marilene-oliver> Erişim

Tarihi: 30.09.2019

<https://martademenezes.com/> Erişim Tarihi: 30.09.2019

<https://www.iac-azores.org/agenda/2006/marta-menezes.html> Erişim Tarihi:

30.09.2019

<https://www.lensculture.com/projects/702904-art-of-anatomy> Erişim Tarihi:

02.10.2019

<http://sfhd.chez.com/clinique/impet.htm> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.pinterest.de/pin/486670303461763598/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://blogs.library.mcgill.ca/osler-library/iconographie-photographique-de-la-salpetriere/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://tr.pinterest.com/pin/460915343091441998/?lp=true> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://oss.adm.ntu.edu.sg/qke001/in-the-style-of-etienne-jules-marey/> Erişim Tarihi:
02.10.2019

<https://www.cs.purdue.edu/homes/xmt/classes/CS530/spring2018/project2.html>
Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.facebook.com/Fizyognomi-218513984885133/posts> Erişim Tarihi:
02.10.2019

<https://www.ensonhaber.com/387-sabika-fotograflarinin-mucidi-alphonse-bertillo.html> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.thevintagenews.com/2018/04/02/photos-of-asylum-patients/> Erişim
Tarihi: 02.10.2019

https://tr.pinterest.com/bird_museum/iconographie-photographique-de-la-salp%C3%AAatri%C3%A8re/ Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/akil-hastanesinden-kan-donduran-kareler>
Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.posta.com.tr/akil-hastanesinden-tuyler-urperten-fotograflar-haber-fotograf-1279787-3> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9mci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQWRyaWVuX1RvdXJuYWNo24> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.amber-online.com/collection/weegee-collection/> Erişim Tarihi:
02.10.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvV2VlZ2Vl> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.icp.org/browse/archive/objects/henry-rosen-and-harvey-stemmer-arrested-for-bribing-brooklyn-college-0> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.icp.org/browse/archive/objects/body-of-anthony-izzo-killed-by-off-duty-polceman-eligio-sarro-new-york> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.icp.org/browse/archive/constituents/w-eugene-smith?all/all/all/all/0>
Erişim Tarihi: 02.10.2019

<http://arkapencere.blogspot.com/2012/05/w-eugene-smith-koy-doktoru-country.html>

Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://pirelisarki.wordpress.com/2015/02/19/w-eugene-smith/> Erişim Tarihi:
02.10.2019

<https://www.pinterest.cl/pin/359373245253926605/?nic=1> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.abc.net.au/news/2016-06-29/diane-arbus-photographs-at-national-gallery-of-australia/7553720> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<http://www.annedarlingphotography.com/diane-arbus-photographs.html> Erişim
Tarihi: 02.10.2019

<https://www.themagge.com/bizden-farkli-olanlarin-fotografcisi-diane-arbus/> Erişim
Tarihi: 02.10.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSm9lbC1QZXRLcl9XaXRraW4> Erişim Tarihi: 02.10.2019

http://www.artnet.com/artists/joel-peter-witkin/sanitarium-G_17o2PQCvKxpWbUYdhAjA2 Erişim Tarihi: 02.10.2019

<http://www.getty.edu/art/collection/objects/44195/joel-peter-witkin-mother-and-child-with-retractor-screaming-american-1979/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.sephi.com/where-influence-ends-and-creativity-begins/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://ocula.com/art-galleries/bruce-silverstein/artworks/joel-peter-witkin/woman-once-a-bird/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

https://next.liberation.fr/arts/2011/04/19/andres-serrano-i-have-no-sympathy-for-blasphemy_730482 Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW5kcmVzX1NlcnJhbm8> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://bombmagazine.org/articles/andres-serrano/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<http://rps.org/special-interest-groups/medical/blogs/2015/december/standardised-anatomical-alignment-of-the-head-in-a-clinical-photography-studio> Erişim Tarihi: 02.10.2019

Özdemir, M.T., Erler, K., Hidayetoğlu, T.F., Bölükoğlu, H. (2003). Ortopedide Tıbbi İllustrasyon, Artroplasti Artroskopik Cerrahi/Journal of Arthroplasty & Arthroscopic Surgery, Vol. 14, No. 4, (248-253), s. 248-253, 29 Eylül 2014, file:///C:/Users/pc/Downloads/vol14no4-10-libre%20(1).pdf. Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.facebook.com/nickveaseyxrays/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://avantgallery.com/nick-veasey/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://lens.blogs.nytimes.com/2017/04/20/eugene-richards-a-life-in-photography/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.lightstalking.com/george-georgiou/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.telegraph.co.uk/history/10680346/Venetia-Stanley-did-viper-wine-kill-the-17th-century-beauty.html> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://imgur.com/gallery/f9yuV> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://lynnwright00.wordpress.com/2012/01/26/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://slate.com/culture/2014/08/walter-schels-life-before-death-includes-portraits-of-people-before-and-after-dying-photos.html> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.winally.com/2018/09/yeni-nesil-goruntuleme/wilhelm-conrad-rontgen-2/> Erişim Tarihi: 02.10.2019

Z. KARAKOÇ, M. KETANİ, Ş. KETANİ, Mikroskopların Çalışma Mekanizması ve Çeşitleri, <http://www.dicle.edu.tr/veteriner-fakultesi-dergisi> Erişim Tarihi: 02.10.2019

KILIÇ, L., Temel Fotoğrafçılık, <https://docplayer.biz.tr/13705138-T-c-anadolu-univers-tes-yayini-no-2558-aciko-ret-m-fakultes-yayini-no-1528-temel-foto-rafcilik-yazar-prof-dr-levend-kilic.html> Erişim Tarihi: 02.10.2019

İMANÇER, A., Fotoğraf Sanat İlişkisi, <http://josc.selcuk.edu.tr/issue/view/1075000009>. Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://tr.thenestgallery.com/2494-rembrandt-used-projection-technique-says-british-res.html> Erişim Tarihi: 02.10.2019

<https://www.lensculture.com/ashley-davidoff?modal=project-702904> Erişim Tarihi: 06.10.2019

<http://www.photoluxfestival.it/en/joel-peter-witkin> Erişim Tarihi: 06.10.2019

ÖZGEÇMİŞ

DUDU KIRDI İNCEDERE

Emirgan mah. Zergedan sok. 21-1/2 Sarıyer / İSTANBUL

Cep Tel: 0535 966 35 18

e-mail: gulhankirdi@gmail.com

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: İstanbul, 18.10.1973

CİNSİYET: Bayan

MEDENİ DURUM: Evli

EĞİTİM:

- 1979-1984 Tepeüstü İlkokulu
- 1984-1987 Kemal Atatürk Ortaokulu
- 1987-1990 Çamlıca Kız Lisesi
- 1992-1994 İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi. Arkeoloji Bölümü
- 1994-2001 Mimar Sinan Üniv. Güzel Sanatlar Fak. Fotoğraf Bölümü
- 2001- Mimar Sinan Üniv. Güzel Sanatlar Fak. Fotoğraf Bölümü
Yüksek Lisans

İŞ DENEYİMİ:

- 1996-1997 Sabah Dergi Grubunda Fotoğrafçılık
- 1997-1999 SKY Life Dergisinde Fotoğraf Editör Yrd.
- 1998- “Yeni İnsan Yeni Sinema” Dergisi Fotoğraf Editörlüğü
- 1999-2006 Serbest Reklam Fotoğrafçılığı
- Ürün Tanıtımı
- Moda Çekimleri
- Toplantı, Kongre
- İstanbul Üniversitesi İktisat Mezunları Cemiyeti
- Koç Grubunun Her Türlü toplantıları
- 1999-2001 Güzel Sanatlara Hazırlık Eğitimi

- 2001-2002 Kocaeli Üniv. GSF Fotoğraf Bölümünde Öğretim Görevliliği
- 2002-2003 Işıkizi Reklam Ajansında Görsel Yönetmenlik
- 2003-2006

Belediyelere dönük çalışmalar

- Zeytinburnu belediyesinin seçim çalışmalarında kullanmak için hazırlanan katalogların fotoğraflanması
- Zeytinburnu belediyesinin fotoğraf birimine eğitim verilmesi
- Bağcılar Belediyesinin Kurumsal Kitapçığının hazırlanması
- 2006-2007 Kocaeli Üniversitesinde Öğretim Görevliliği
- 1999-2007 Set Fotoğrafçılığı

Sinema filmleri:

- Fotoğraf
- Hayatın Tek Yolculuğu (Türk-Yunan yapımı)
- Ulak (Afiş fotoğrafları)
- 2008-2017 İstanbul Sanayi Odası Dergisi Fotoğraf Editörü
- 2017- ..... Işık Üniversite Öğretim Görevlisi

Diziler:

- Kurtlar Vadisi
- Ekmek Teknesi
- Gümüş
- Kapıları Açmak
- Acı Hayat
- Ah polis olsam
- Taşların Sırrı
- Kabuslar Evi
- 2007-2008 Yönetmen Yardımcılığı
- Tek Türkiye
- Dalga Kıran

2008... Dünya gazetesi-Ajans -Fotoğraf Editörlüğü

2009-.... Serbest fotoğrafçılık

✓ Doğum fotoğrafları

✓ Reklam çekimleri

ÜRETİMLER:

Saydam Gösterileri:

- “Kentin Sahipleri”

Gösterildiği yerler:

- İstanbul Saydam Günleri (1998)
- İfsak Fotoğraf Günleri (1998)
- Yıldız Üniv. Fotoğraf Kulübü (1999)
- İstanbul Üniv. Fotoğraf Kulübü (1999)
- Marmara İletişim Fakültesi [2001]

- “Deprem ve Değirmendere”

Gösterildiği yerler:

- İstanbul Saydam Günleri (2000)
- İFSAK Fotoğraf Günleri (2000)
- Mimar Sinan Üniv. Fotoğraf Kulübü (2001)
- Marmara İletişim Fakültesi (2000)
- Yıldız Üniv. Fotoğraf Kulübü (2001)
- İstanbul Üniv. Fotoğraf Kulübü (2001)
- İzmit Kültür Sanat Fuarı (2001)

Karma Sergiler:

- **“Kadıköy”**

Sergilendiği yer: Barış Manço Kültür Merkezi
(2000)

- **“Beyoğlu’nda Yaşam”**

Sergilendiği yer: İFSAK Sergi Salonu (2001)

Kişisel Sergi:

- **“Kırılma”**

Sergilendiği yer: Nazım Hikmet Kültür Merkezi (2005)

✓ “Güçlü Kadınlar” Kadıköy Bahariye cad. (Sokak Sergisi)
(2011)

✓ İstanbul Sanayi Odası Sergi salonu (2013)

✓ Işık Üniversitesi Sergi Salonu (2015)

✓ Sarıyer Belediyesi Sergi Salonu (2017)

✓ Afyonkarahisar Klasik Müzik Festivali. (2018)

FOTOĞRAF VE SİNEMA DALLARINDA YAYILANAN YAZILAR:

✓ Radikal gazetesi

✓ Geniş Açı dergisi

AKADEMİK ÇALIŞMALAR:

Lisans Bitirme Projesi:

MSÜ-GSF Fotoğraf Bölümü Belgesel Ana Sanat Dalı “**Babam**” isimli projesi

Yüksek Lisans Bitirme Tezi:

MSÜ-GSF Fotoğraf Bölümü “GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE FOTOĞRAFIN TIP BİLİMİNDE BİR ARAÇ OLARAK KULLANIMI VE ESTETİK BİR DEĞER OLARAK KAZANIMLAR”

